

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 32.

Fredagen den 16 mars.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Upplästes för justering protokollet för den 9 innevarande mars. *Justering av ett protokoll.*

Därefter yttrade:

Herr Helger: Herr talman! Under min frånvaro i fredags antecknade herr Lithander till kammarens protokoll en protest mot ett uttalande av mig under överläggningen om statsmonopol å spannmålsimporten. Herr Lithander upprepade två citat ur det socialdemokratiska jordprogrammet av 1911 och ur herr Ströms broschyr av 1905 och förklarade att varje ord var riktigt samt lämnade till kammaren att bedöma, om mitt yttrande var värdigt.

Med anledning härav ber jag få anmärka, att jag icke yttrat ett ord om citatet ur herr Ströms broschyr, som jag aldrig läst. Om citatet ur det socialdemokratiska jordprogrammet har jag endast påstått, att det var *ofullständigt*. Den som tvivlar härpå torde läsa fortsättningen av programpunkten, som tydligt nog börjar med ordet »Men».

Det skarpaste omdöme, jag tillät mig fälla, hänförde sig till ett fritt återgivande av innehållet i det socialdemokratiska jordprogrammet i herr Lithanders sista replik, i vilken han enligt det justerade protokollet yttrade: »— — vad jag med citatet ville peka på, var att jag reagerade emot att *äganderätten till jorden skulle kunna tagas ifrån lantmännen*.» Det var mot detta från enklare högertalare ofta hörda återgivande av det socialdemokratiska jordprogrammet, som jag ansåg mig böra skarpt reagera, då det kom från en man i herr Lithanders ställning.

Herr Lithander: Herr talman! Jag skall endast be att få säga, att jag står fast vid vad jag sagt och jag har ingen anledning att åbertaga mitt yttrande vid förra sammanträdet.

Vidare anfördes ej. Protokollet godkändes.

Härpå upplästes och godkändes de vid kammarens sammanträde den 10 mars förda protokollen.

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 32.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande riksdagens arbete under tiden närmast före och efter påsk beslutats, att sista arbetsplenium före påsk komme att hållas torsdagen den 29 och om så erfordrades även fredagen den 30 i denna månad, att första arbetsplenium efter påsk skulle äga rum torsdagen den 12 nästkommande april, därvid gemensamma omröstningar skulle företagas över då godkända voteringspropositioner, samt att under den mellanliggande tiden inga andra ärenden komme att upptagas till avgörande än sådana, som rörde godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 3.

På hemställan av herr talmannen, som meddelade att om tiden för valen överläggning ägt rum med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 24 innevarande mars företaga val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och hans efterträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutsittet propositionen, nr 106, om pension åt förra skrivbiträdet hos krigshovrätten, änkan Mathilda Charlotta Johanna Wiberg, född Zetterberg;

till statsutskottet propositionen, nr 105, angående gottgörelse till rådhusrätten i Luleå i anledning av dess befattning med vissa mål;

till bankoutsittet propositionerna:

nr 98, angående livränta åt förre eleven vid statens uppfostringsanstalt å Bona Armas Anton Veiland;

nr 89, angående pension åt förre båtsmannen vid Norrlands 2:a kompani nr 124 Carl Gustaf Granberg Wall; och

nr 90, angående pension åt fortifikationsarbetaren Andreas Brommesson;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 95 A, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

till statsutskottet, propositionen, nr 95 B, angående beräkningen av vissa statsverkets inkomster för år 1918; samt

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 96, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 5, 8 och 23 §§ samt 25 § 2 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av malt-drycker m. m.;

nr 97, angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 192 och 193 för maldrycker och mjöd i gällande tulltaxa; och

nr 107, angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 65, 144, 164, 187, 188, 190, 609, 610, 624, 625, 626, 627, 628 och 629 i gällande tulltaxa.

Därjämte beslöts, att statsutskottet skulle undfå del av ovanberörda till bevillningsutskottet remitterade propositioner nr 96 och 107 i vad de avsåge ändring i den till innevarande års riksdag avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov.

§ 5.

Statsutskottets härfpå föredragna utlåtande nr 8 bordlades åter.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av bankoutskottets memorial, nr 16, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 23 i bankoutskottets utlåtande nr 12 angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel godkände kammaren den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

§ 7.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bankoutskottets utlåtande nr 17, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 5 och 6 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8 och 9.

§ 8.

Ordet lämnades härfpå till

Interpellation.

Herr Lindhagen, som yttrade: Herr talman! Enligt sakens natur och erfarenheterna är militärfrågan och fredsfrågan oskiljaktiga. Man kan ej lösa den förra annat än genom den senares triumferande på den förras bekostnad.

Denna uppfattning tränger dock mycket långsamt igenom. När 1914 års härordning förelåg till avgörande sökte jag enligt min övertygelse giva ett uttryck för ett dylikt sammanhang. Denna sinnesförfattning drunknade dock i partiledningarnas och följaktligen också i partiernas ovilja mot rätten att föra talan vid det tillfället för folkens broderskap och framtidens förväntningar.

Interpellation.
(Forts.)

Vid 1915 års riksdag gjordes ett nytt försök att på annan väg väcka intresse inom ett parlament även för det nödvändigaste. Andra kammarens tillstånd begärdes att få interpellera utrikesministern huruvida regeringen — eventuellt de nordiska rikenas regeringar — hade för avsikt att förbereda ett målmedvetet framträdande från svensk, eventuellt skandinavisk sida för att i sammanhang med slutuppgörelsen i världskrisen hävda Sveriges och allas intresse av en förnuftig rättsordning inom världssamhället och i händelse så vore förhållandet, huruvida det kunde emotes, att regeringen härvid ämnade samarbeta med folkrepresentationen. Denna interpellation mötte ej sympati från någon partiledning, men väl mångenstädes oförklarliga farhågor. Interpellationens framställande blev till och med avslagen av kammaren med 107 röster mot 54.

Nu synes begynnelsen till något omslag hava kommit. Vid 1916 års riksdag uttalade sig andra kammaren för att genom svenskt eller skandinaviskt regeringsinitiativ må kunna sammankallas en konferens av neutrala stater med uppgift att med de medel, som stå en sådan konferens till buds, förbereda en varaktig fred. Men än mera. Vid behandling sistlidn onsdag av budgeten för det militära landsförsvaret hade i en reservation till statsutskottet ifrågavarande betänkande om militära utgifter inblandats frågan om en internationell rättsordning. Denna sak föranledde till och med diskussion. Frågan hör nu mera tydligen till ämnet.

Detta inger förhoppningar att nu skall föreligga större möjligheter att tillåtas återkomma till saken. Och detta behöves verkligen. Frånsett något ogripbart allmänt yttrande en eller annan gång, vilar över regeringen fortfarande tystnadens insegel på denna punkt. Alla försök att bryta detsamma hava misslyckats. Kanske den amerikanska regeringsmaktens nyligen förda språk om nationernas rätt, om mellanfolkligt ekonomiskt förnuft och om betydelsen av demokrati kan giva ett föredöme.

På grund av vad sålunda anförts, tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att få till utrikesministern framställa följande spörsmål:

1:o) Har regeringen för avsikt att för sin del förbereda och vid fredsslutet verka för en internationell rättsordning?

2:o) Kan det förväntas, att regeringens intresse därvid kommer att omfatta ej blott formerna för en nödig yttre organisation utan även det oundgängliga reella innehållet, såsom nationalitetsfrågorna, en resonlig mellanfolkligt ekonomisk ordning samt annalkandet av en verklig demokrati?

Herr Lindhagens ifrågavarande anhållan bordlades på begäran.

§ 9.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Hansson* i Sölvesborg, nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition, nr 90, angående pension åt fortifikationsarbetaren Andreas Brommesson;

herr *Holmström*, nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 95 A, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

herr *Johansson* i Trollhättan, nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 70, angående pension åt hjälpmontören vid Trollhätte kraftverk A. J. Karlsson; och

herr *Hallén*, nr 344, om ändrad lydelse av § 26 mom. c) riksdagsordningen.

Nämnda motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 10.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 §, 7 och 49 punkterna i lagen om val till riksdagen; samt

från statsutskottet:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande vid Skaraborgs regementes kasernetablissemang av gemensam tvättnrättning för de till Skövde förlagda truppförbanden;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av kavalleriets officersaspirantskolas förläggning å Ränneslätt;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, angående iordningsställande av en skjutbana å Ränneslätt för Smålands husarregemente;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för tillgodoseende av vattenbehovet för Norrlands trängkår;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vaktmästaren vid generalintendentens expedition A. K. Broms att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av skjutbana för Östgöta trängkår.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om ändring i 30 kap. 11 § rättegångsbalken;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten; och

nr 18, i anledning av väckt motion om upphävande av förordningen den 4 maj 1855 angående vissa föreskrifter till kyorotuktens upprätthållande;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om anslag till understödjande av rektor J. Henrikssons verksamhet för odling och insamling av medicinalväxter;

nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förläggning av en statens lantbruksskola på någon av kronoegendomarna i Kalmar län; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt ålderstillägg till t. f. byråchefen i domänstyrelsen C. I. Stiernspetz;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8 med anledning av första kammarens beslut rörande inom nämnda kammare väckta motioner dels angående åtgärder till förhindrande av aborriskets i Östersjön tillbakagång, dels om vidtagande av åtgärder till skyddande av de matnyttiga fisksorternas bestånd i Sveriges fiskevatten;

nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för undersökning av olika metoder för bärgning av säd m. m.; och

nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i visst syfte rörande kostnaderna för brödsädesproduktionen i landet; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 6, i anledning av herr Lindhagens motion, nr 329, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utredning angående vissa förhållanden rörande tidningspressen;

nr 7, i anledning av herr Lindhagens motion, nr 297, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående behövligheten av »monarkismens biinstitutioner» m. m.;

nr 8, i anledning av herr Lindhagens motion, nr 318, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående svenskt eller skandinaviskt regeringsinitiativ i syfte att genom bidrag från samtliga stater bereda gottgörelse för genom kriget åstadkommen skada å viss egendom;

nr 9, i anledning av herr Lindhagens motion, nr 316, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av ett världsspråk; och

nr 10, i anledning av herr Lindhagens motion, nr 317, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande efter fredsslutet av ett förnuftigt ekonomiskt samarbete mellan alla stater.

§ 12.

Herr talmannen gav härefter ordet åt herr vice talmannen, som anförde: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren behagade besluta, att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden måtte först uppföras statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet, samt därefter övriga ärenden i den ordning, de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lindley</i>	under 3 dagar fr. o. m. 17 mars,	
» <i>Eronn</i>	» 8 » »	17 »
» <i>Molin i Dombäcksmark</i>	» 7 » »	24 »
» <i>Sjögren</i>	» 5 » »	17 » och
» <i>Christiernson</i>	» den 17 mars.	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 17 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 101, angående vissa ändringar i föreskrifterna om avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter m. m.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 2.

Föredrogs herr *Lindhagens* vid kammarens sammanträde nästlidna gårdag framställda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens ministern för utrikes ärendena få framställa spörsmål, huruvida regeringen har för avsikt att för sin del förbereda och vid fredsslutet verka för en internationell rättsordning m. m.

Herr talmannen framställde proposition på bifall till denna anhållan och fann propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr *Petersson* i *Lidingö villastad*, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller herr *Lindhagens* ifrågasvarande anhållan att få framställa spörsmål till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda anhållan.

Omröstningen utföll med 89 ja mot 58 nej; och hade kammaren alltså bifallit herr *Lindhagens* berörda anhållan.

§ 3.

Vidare föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till bankoutskottet motionen nr 341, av herr *Hansson* i Sölvesborg;

till bevillningsutskottet motionen nr 342, av herr *Holmström*;

till bankoutskottet motionen nr 343, av herr *Johansson* i Trollhättan; och

till konstitutionsutskottet motionen nr 344, av herr *Hallén*.

§ 4.

Härefter avlämnade herr statsrådet *Westman* Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 108, angående anslag till lindring av fraktkostnader för kalk m. m.; och

nr 112, angående pension åt preparatorn vid Sveriges geologiska undersökning *J. P. Lönnblads* änka *Maria Charlotta Lönnblad*, född *Broqvist*.

Ifrågavarande propositioner bordlades på begäran.

§ 5.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda lagutskottets utlåtanden nr 16—18, jordbruksutskottets utlåtanden nr 23—25, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8—10 och andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6—10.

§ 6.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält detta ärende till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Rydén* i Malmö, som yttrade: Herr talman! Beträffande föredragningen av detta utlåtande tillåter jag mig hemställa att, därest ingen särskilt annorlunda begär, endast kantrubrikerna till varje punkt uppläsas, dock att i de punkter, där reservation fogats vid betänkandet, utskottets hemställan utan särskild framställning uppläses.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslaget till vikariatsersättning m. m. vid kungl. biblioteket.

Härefter föredrogs *punkten 9*, angående förstärkande av anslaget till vikariatsersättning m. m. vid kungl. biblioteket; och yttrade därvid

Herr Bengtsson i Göteborg: Herr talman! I föreliggande fråga har jag tillåtit mig väcka en motion och anhållit att anslaget åt extra biträden m. m. måtte för år 1918 höjas till 3,600 kronor. Det är tre extra vaktmästare anställda vid kungl. biblioteket, och om man delar upp anslaget av 2, 250 kronor på dessa tre vaktmästare, få de vardera 750 kronor per år. Nu har utskottet gjort antydan om, att två av dessa extra vaktmästare endast äro ynglingar. Men i alla fall äro de i åldern 17 och 19 år, och vid den åldern bruka ju unga män, tillhörande de fattiga folkklasserna, vara självförsörjande, och det kan icke vara rimligt, att staten avlönar på det sättet, som nu sker. Utskottet har visserligen sagt, att det tillkommer vederbörande chefer att reglera avlöningen för extra biträden, men det är dock på riksdagen det ankommer att bevilja anslag, och om icke anslag är beviljat till det belopp, att cheferna kunna reglera avlöningen, så är det omöjligt för dessa att göra detsamma.

Utskottet har uttalat, att utskottet är övertygat därom, att vederbörande chef ej kommer att underlåta att göra framställning om förhöjning i ifrågavarande anslag för den händelse avlöningen åt de extra vaktmästarna skulle befinnas alltför låg. Men det är dock en känd sak, att vederbörande chefer i stor utsträckning underlåtit detta. Det är en underlåtenhetssynd, som nästan alla chefer begå, att de låta den extra personalen i sina verk gå och tjänstgöra för underbetalning. Nu hoppas jag dock, att i detta fall åtminstone vederbörande chef icke skall underlåta att till nästa år inkomma med framställning om högre avlöningsförmåner för denna extra personal och i denna förhoppning avstår jag, herr talman, ifrån något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

Ang. stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping.

Punkten 10, angående stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 10 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till arvodesökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte för arvodesökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 1,500 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Ang. stifts-
och läroverks-
biblioteket i
Linköping.
(Forts.)

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Swartz*, *Strömberg*, *Ekelund* och *Bergqvist*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet *Westman*: Herr talman, mina herrar! När nu debatten om den åttonde huvudtiteln börjar, ber jag att få till statsutskottet framföra mitt värdsamma tack för den välvilja, varmed utskottet även i år behandlat de mångahanda krav, som framställts under denna huvudtitel.

Det är ju emellertid givet, att i fråga om en huvudtitel på så många punkter — den omfattar ju ej mindre än 264 — skall det alltid på någon punkt kunna finnas olika åsikter om behövligheten av det anslag, som begäres av Kungl. Maj:t. Det har nu blivit fallet, att skilda meningar framträtt i fråga om den punkt, som här föreligger. Den gäller avlöningen för stiftsbibliotekarien i Linköping. Enligt nu gällande bestämmelser utgå avlöningsförmånerna till honom med 2,500 kronor, varjämte det finnes ett anslag på 500 kronor till biträde åt bibliotekarien. Det senare anslaget är så mycket mera behöfligt, som det icke finnes något anslag till vikariatsersättning, eller med andra ord för att bestrida kostnader, som kunna vara erforderliga för tjänstens upprätthållande, då bibliotekarien åtnjuter semester eller är tjänstledig.

Kungl. Maj:t har nu hemställt om en förhöjning av hans avlöning med 500 kronor. Statsutskottet säger emellertid, att utskottet icke kan tillstyrka denna framställning av det skälet, att den begärda ökningen huvudsakligen varit avsedd för beredande åt bibliotekarien av ett ålderstillägg. Då denne emellertid numera avgått från befattningen och frågan om ålderstillägg åt honom således förfallit, har utskottet ansett sig böra avstyrka det framställda förslaget, så mycket mer som utskottet icke blivit övertygat av de övriga skäl, som anförts.

Det är alldeles sant, att den bibliotekarie, som genom sin framställning väckte den föreliggande frågan och som avgått vid årsskiftet, tjänstgjort så lång tid vid stiftsbiblioteket, att han mer än väl gjort sig förtjänt av ett ålderstillägg, men det har icke varit huvudsakligen i syfte att bereda honom ett ålderstillägg, som Kungl. Maj:t gjort sin framställning.

Detta bevisas ju redan därav, att Kungl. Maj:t beslutat sin framställning efter det att bibliotekarien avgått och tjänsten fått en ny in-

Ang. stifts-
och läroverks-
biblioteket i
Linköping.

(Forts.)

nehavare. Skälet för Kungl. Maj:ts framställning har i stället helt enkelt varit det, att avlöningsförmånerna för befattningen måste anses vara alldeles för knappt tillräckta.

Bibliotekarien i Linköping åtnjuter inga som helst ålderstilllägg. Han får alltså börja och sluta sin tjänstgöring med en avlöning av 2,500 kronor. De lägst avlönade ordinarie bibliotekstjänstemännen vid kungl. biblioteket och vid universitetsbiblioteken, andre bibliotekarierna, börja däremot sin tjänstgöring med en avlöning av 4,000 kronor i Stockholm och 3,700 kronor vid universitetsbiblioteken samt sluta den med en avlöning av 5,500 kronor i Stockholm och 5,200 kronor vid universitetsbiblioteken. Redan en jämförelse med dessa siffror visar ju, att bibliotekarien i Linköping är mycket ogynnsamt ställd, och än mera framträder detta, om man erinrar sig, att den övervägande delen av hans avlöningsförmåner utgår på extra stat. Detta innebär ju, att han i händelse av sjukdom, i fråga om pensionering o. s. v. har en mycket dålig ställning.

Det förefaller mig alltså vara uppenbart, att staten sörjt för denne sin tjänsteman på ett föga tillfredsställande sätt. Som en statens tjänsteman måste han nämligen anses — det är av hela hans avlöning endast 117 kronor, som utgå av donerade medel, allt det övriga utgår av statsmedel.

Avlöningsförmånernas knapphet står för övrigt i stark motsats till de kompetensfordringar, som måste ställas på tjänstens innehavare. I fråga härom har riksbibliotekarien i sitt utlåtande framhållit, att man måste ställa snarare större fordringar på honom än på en andre bibliotekarie. Han har nämligen att som chef ensam handha vården av en av landets största och mest betydelsefulla bok- och handskriftssamlingar.

Jag är mer än villig att erkänna, att även om Kungl. Maj:ts förslag, att avlöningsförmånerna höjas från det blygsamma beloppet 2,500 kronor till 3,000 kronor, vinner riksdagens bifall, blir saken ändå icke ordnad på ett tillfredsställande sätt. Men ett steg har likväl därmed tagits i rätt riktning, och jag hemställer, huruvida icke kammarens ledamöter finna, att så starka billighetsskäl tala för Kungl. Maj:ts framställning, att kammaren kan anse det skäligt att lämna den sitt bifall.

Herr Beckman: Herr talman! Jag ber också att få yttra några ord i denna fråga, då jag känner förhållandena vid stiftsbiblioteket ganska väl. Det torde icke vara svårt att finna, att, såsom herr statsrådet framhöll, starka billighetsskäl tala för den framställning, som nu är gjord. Det har redan förut blivit sagt, att här ifrågavarande tjänsteman, som egentligen borde ha en lön, motsvarande minst första gradens tjänst, faktiskt icke har på långt när nått till denna summa, och att han i själva verket icke har mera än amanuenslön, fastän han är chef för en av de största och värdefullaste boksamlingar, som finnas i vårt land. Att utskottet icke finner sig övertygat av de skäl, som anförts för framställningen, kan ju från utskottets sida visserligen förstås, men å andra sidan torde det

väl vara klart, att det finnes ganska många skäl, som tala för framställningen. Det kan icke bestridas, att lönen i och för sig är otillräcklig, särskilt under nu rådande dyrtid, oh om den begärda förhöjningen skulle beviljas, bleve det knappast annat än en mycket blygsam kristidshjälp, som härigenom bereddes den ifrågavarande tjänstemanen. Då det vidare måste framhållas, att här endast är fråga om en provisorisk anordning, torde det icke finnas något egentligt skäl för avslag på framställningen. Det är ju påtagligt, att lönen i och för sig är synnerligen otillräcklig, i all synnerhet som det visats till full klarhet, att de med ifrågavarande befattning förenade göromål blivit högst väsentligt ökade, i det att biblioteket anlitas i betydande utsträckning icke blott av forskare på platsen utan även genom lån till riksbiblioteket och universitetsbiblioteken samt andra anstalter.

Det torde vara så, att det huvudsakliga skälet för utskottets avstyrkande är att söka däri, att den utredning om stiftsbibliotekens ställning i vårt land, som en gång för många år sedan utlovats, ännu icke kommit till stånd. Dröjsmålet torde emellertid lätt kunna förklaras därav, att det är så många större frågor, som trängt denna utredning åt sidan. Det kan icke synas billigt, att en tjänsteman skall få lida på den grund, att man icke lyckas få till stånd en sådan utredning. Även med beviljande av det föreslagna beloppet skulle denna löneförhöjning i och för sig vara synnerligen otillfredsställande och endast ha karaktär av ett provisorium. Då det från alla håll erkännes, att stiftsbiblioteket i Linköping är ett av de bästa vi ha, och då det måste vara en statens skyldighet att främja uppriktigheten av dylika härdar för den svenska andliga kulturen, tillåter jag mig att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Rydén i Malmö: Den bibliotekariebefattning det här är fråga om är icke någon statstjänst. Den ställning, vari stiftsbiblioteken — det finns även andra än i Linköping — stå till staten, skulle utredas, så att det bleve en ordning på detta område, men icke någon av de senaste ecklesiastikministrarna ha trots riksdagens därom uttalade önskan funnit angeläget verkställa en sådan utredning. Denna omständighet, att man har att motse en reglering av förhållandet mellan staten och dessa bibliotek och i sammanhang därmed en utredning angående lönefrågan, bör ju bjuda riksdagen att med varsamhet gå fram vid fastställandet av löner. Ända till för några få år sedan utgick för den bibliotekarietjänst, som det här är fråga om, icke något direkt anslag på riksstaten, utan lönen utgjordes av de 1,500 kronor, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i sitt anförande här talade om. Så fick vederbörande tjänsteman 1,500 kronor av staten och lönen blev sålunda 3,000 kronor. Därefter ingick den gamle bibliotekarien, som varit där såsom ordinarie över fem år, med en framställning om ett ålderstillägg på 500 kronor, varigenom statsanslaget skulle höjas från 1,500 kronor till 2,000 kronor. Om den frågan nu förelegat och de 500 kr. varit att

*Ang. stifts-
och läroverks-
biblioteket i
Linköping.
(Forts.)*

Ang. stifts-
och läroverks-
biblioteket i
Linköping.
(Forts.)

betrakta såsom ålderstillägg, tar jag för givet, att statsutskottet tillstyrkt framställningen. Men så avgick den gamla bibliotekarien och det kom i hans ställe en ny från kungl. biblioteket. Då förnyade vederbörande sin framställning, att han skulle få den förutvarande bibliotekariens lön plus 500 kronor, vilket sistnämnda belopp skulle utgöra icke ålderstillägg utan en förhöjning av grundlönen. Vid sådant förhållande har utskottet icke funnit tillrädligt tillstyrka detta förslag. Vi böra komma ihåg, att stiftsbiblioteken icke ha samma ställning som kungl. biblioteket eller universitetsbiblioteken, som hållas öppna på bestämda tider för allmänheten, och där för vederbörande tjänstemän äro fastställda vissa minimitjänstgörings-tider. Det går icke för sig efter min uppfattning att, innan man har en utredning angående stiftsbibliotekens ställning till det allmänna och den andel staten skall ha i avlöningen av deras tjänstemän samt de skyldigheter, som skola åligga dessa, det går icke an, säger jag, att fastställa sådana grundlöner för ifrågavarande bibliotekarier, som i allt väsentligt äro sammanfallande med dem, vilka gälla för bibliotekarier vid kungl. biblioteket, men det skulle bli fallet, om man bifölle den här föreliggande framställningen. Av dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallendorff: Herr talman, mina herrar! Av de framkomna upplysningarna att döma ligger saken så, att det för närvarande till den bibliotekarie det här är fråga om utgår en lön av sammanlagt 3,000 kronor. Hade nu den förutvarande bibliotekarien varit kvar och det gällt att höja hans lön med 500 kronor, så skulle statsutskottet, såsom den siste ärade talaren påpekade, velat vara med om en sådan ökning. Han har mellertid avgått, en annan har kommit i stället — en person, som på grund av sitt stora intresse för biblioteket velat lämna annan plats och flytta dit ner — och därför att han gjort det, skall han få 500 kronor mindre än möjligen herr Rydén i Malmö velat ge den andre, om han stannat kvar. Det hör dock till historien, att den nye bibliotekarien genom sin föregående långa tjänstgöring vid statens bibliotek gjort sig förtjänt av högre lön. Nu anförde herr Rydén i Malmö, att man hade att motse en reglering av stiftsbibliotekens ställning och att han, innan denna reglering skett, icke ville vara med om någon förhöjning av lönen. Men, mina herrar, vad gäller då denna förhöjning av lönen? Jo, 500 kronor upp till summan 3,500 kronor, under det de lägsta ordinarie befattningshavarna vid universitetsbiblioteken ha 3,700 kronor. Det är således under alla omständigheter en lägre rumma än denna och det kan därför icke vara tal om, att ett bifall nu på något vis föregriper den arrangering med dessa bibliotek under statens ledning, som herr Värner Rydén så intresserat vill avvakta.

Jag skulle icke ha besvärat herrarna vid denna fråga, om jag icke känt mig tvungen att påpeka, att detta är eminentaste grad är en kulturfråga. Vi ha gunås så visst icke alltför mycket av värdefulla bibliotek. Här är emellertid i en landsortsstad ett bibliotek, som utan tvekan kan betecknas som en verklig pärla i sitt slag.

Jag är förvissad om att vilket något så när kulturstolt land som helst, som hade ett sådant bibliotek, skulle i högsta grad känna sig uppfördrat att göra vad göras kunde för att utveckla det och trygga dess framtid. Nu begär Kungl. Maj:t, för att åtminstone i någon mån underlätta arbetet där, mycket blygsamt denna förhöjning av 500 kronor, och då är man färdig att beteckna detta såsom alldeles överdrivet för mycket; då vill man ej vara med därom av hänsyn till en eller annan reglering, som skall genomföras någon gång i framtiden, en reglering, om vilken man likväl vet, att den icke i ringaste mån föregripes genom det förslag som här föreligger.

Det tyckes mig, mina herrar, vara ett mycket egendomligt förfarande av det parti, som särskilt påstår sig förfäktat kulturintressena, att sätta sig på tvären i detta hänseende, och jag är mycket glad att i alla fall speciellt herr Rydén's i Malmö kulturintresse blivit fastslaget i protokollet, då han kan sätta sig emot ett så ringa men ändå så betydelsefullt anslag, som det här är fråga om. Jag tillåter mig upplysa herr Rydén, då jag mycket väl känner till detta bibliotek, att det för närvarande förhåller sig så, att om bibliotekarien skall under sommaren utnyttja sin semesterledighet, så får antingen biblioteket stängas för alla främlingar, vilka vanligen just under den tiden brukar ha bäst tillfälle för besök och studier, eller också blir det en gammal vaktmästare, som får sköta alltsammans — just nu har man tillgång till en högst förträfflig sådan vaktmästare, men det är endast en tillfällighet, och därför kan det bli så, att man genom den besparing, som herr Rydén är så nitisk om, kommer att formligen stänga ett värdefullt bibliotek under den tid, då det företrädesvis borde vara öppet.

Jag ber att få yrka på anslaget's beviljande i enlighet med reservanternas hemställan.

Herr vice talmannen, som under herr Hallendorff's anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härpå ordet till

Herr Rydén i Malmö, som yttrade: Jag ber att få säga herr Hallendorff, att han har ett särskilt sätt att yttra sig, och då han nu kommit att fastnagla det socialdemokratiska partiet som mycket kulturfientligt, därför att vi ej här gå med, så bör han ej glömma, att av statsutskottets tjugofyra ledamöter stå fyra här som reservanter, och följaktligen får herr Hallendorff ge sig ut över sina egna partikamrater här i kammaren; det är icke en på hans sida. Men nu är det ju icke så, att jag begär att herr Hallendorff skall fatta den galoppen, men jag är övertygad om att kammaren förstår den ståndpunkt, som jag företrätt, att om jag velat vara med om att till den gamle bibliotekarien bevilja 3,000 kronor i lön och 500 kronor i ålderstillägg, så är det därmed icke givet att jag vill bevilja den nye bibliotekarien 3,500 kronor i lön, då däri icke ingår ålderstillägg. Så ställer sig saken. Om han tjänstgjort vid riksbiblioteket, så har han därför icke fått rätt att räkna löne- tur i ett bibliotek av denna beskaffenhet.

Ang. stifts-
och läroverks-
biblioteket i
Linköping.
(Forts.)

Vidare anförde

Herr Hallendorff: Jag ber bara att få fastslå, att för herr Värner Rydén tyckas kulturfrågor inskränka sig till lönereglingsfrågor.

Herr Beckman: Jag vill bara nämna ett ord med anledning av ett yttrande, som kanske kan missuppfattas. Herr Rydén yttrade, att det var skillnad mellan statsbibliotek, som äro öppna på bestämda tider, och detta bibliotek. Om det skulle betyda, att Linköpings stiftsbibliotek icke är öppet för allmänheten på bestämda tider, så är det icke riktigt. Ty domkapitlet har utfärdat instruktion för bibliotekarien, enligt vilken han är skyldig att dagligen hålla biblioteket öppet för allmänheten.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr vice talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Beckman, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 10 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 108 ja mot 70 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 11—17.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Ang. försäkring
av konstföremål
i nationalmuseet.

Punkten 18, angående konstföremåls försäkring m. m. i nationalmuseet.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t under punkten 19 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen hemställde utskottet, att riksdagen måtte på extra stat för år 1918 anvisa ett

reservationsanslag av 2,500 kronor till försäkring och transport av konstföremål, som vore eller bleve deponerade i nationalmuseet.

*Ang. försäkring
av konstföremål
i nationalmuseet.*

(Forts.)

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Persson* i Stallerhult och *Jansson* i Falun, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte på extra stat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 1,500 kronor till försäkring och transport av konstföremål, som vore eller bleve tillfälligt deponerade i nationalmuseet.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade

Herr *Persson* i Stallerhult: Herr talman! Vid denna punkt ha herr *Jansson* i Falun och jag avgivit en reservation, och jag ber att nu med några ord få försvara denna.

Den punkt, som nu är föredragen, avser ju ett anslag av 2,500 kronor att användas till försäkringspremie för i nationalmuseet mottagna och deponerade konstföremål. Dessa äro av tvenne arter. Den ena arten omfattar sådana konstföremål, som överintendenten anser vara av betydelse att för *en kort tid* utställa i för sådant ändamål särskilt inredda salar i museet, och ifråga om vilka man därför kommit överens med ägarna av dessa konstföremål att de få där utställas. För den händelse nu dessa konstföremål skulle utsättas för skada under transporter eller vid utställningen förorsakas skada, så begäres det, att de skola hos ett enskilt försäkringsbolag försäkras till visst belopp, och härtill kräves en utgift av 1,500 kronor. Här emot ha vi reseranter infet att erinra, utan vi ställa oss på bifall till denna del av anslaget.

Kommer man sedan över till den andra delen, den nämligen som avser försäkring mot brandskada för i museet *varaktigt* utställda föremål, så ha vi reseranter däremot icke kunnat vara med. Det förhåller sig så enligt framställningen och redogörelsen, att då överintendenten hos Kungl. Maj:t begärde att få den första delen, nämligen de enskilda föremålen, försäkrade mot transport- och brandskador, så utställdes denna skrivelse till yttrande dels av statskontoret och dels av konstakademien. När konstakademien avgav sitt yttrande till Kungl. Maj:t häröver, så förklarade akademien, att det visserligen vore gott och väl, att dessa förstnämnda föremål, som utställdes på kort tid, bleve försäkrade, men framhöll samtidigt, att akademien även hade hos nationalmuseet utställt en tavla av så stort värde, att den icke kunde uppskattas i klingande mynt — den hade emellertid åsatts ett värde av en miljon kronor — och då hade det varit önskligt att även detta föremål fått åtnjuta denna förmån — om det nu är någon — att bli försäkrad. Detta yttrande kom till överintendenten, och så gjorde han en ny framställning till Kungl. Maj:t ett par månader senare, i slutet av 1916, och begärde därvid att också få försäkra detta konstföremål, denna tavla, och så kanske några saker till, som voro varaktigt deponerade. Detta skulle kräva en kostnad av 1,000 kronor, och på så sätt skulle man komma upp till ett sammanlagt belopp av 2,500 kronor.

Jag framhöll nyss, att jag icke har något emot den första de-

Ang. försäkring
av konstföremål i nationalmuseet.

(Forts.)

len av anslagsäskandet. När man emellertid kommer till den andra delen, den som gäller dessa 1,000 kronor, avseende de varaktigt deponerade föremålen, är det väl en ny princip, som man här börjar på att införa. Man får väl icke leva i den förhoppningen, att det skall räcka med att hos enskilt bolag försäkra detta enda föremål i nationalmuseum, utan man får väl också utsträcka denna försäkring till att omfatta även andra föremål med sammanlagt större värde än detta föremål.

Det är att märka, att den tavla, som framkallat detta behov eller denna önskan, varit deponerad hos nationalmuseum allt sedan år 1866. Den har skänkts av en donator på 1700-talet till konstakademien. Konstakademien fann med sin fördel förenligt att överlämna denna tavla i bättre förvar hos nationalmuseum, där även folk mera allmänt hade tillfälle se den. Därför deponerade akademien tavlan i nationalmuseum. Förefinnes det verkligen nu ett så stort behov och är det skäl i att så lång tid efter, sedan tavlan lämnades i förvar där, införa denna idé, att låta försäkra den hos enskilt bolag, Staten kommer då att göra sig skattskyldig till ett enskilt bolag, därför att den har ett visst föremål utställt i en av sina byggnader. Denna byggnad har ett avskilt och säkert läge och är synnerligen väl skyddad för brandskada, och alla möjliga försiktighetsåtgärder äro vidtagna. Brister det något, komma ytterligare försiktighetsåtgärder att vidtagas, för att skador på där förvarade föremål skola kunna undvikas eller förebyggas. Jag har den uppfattningen, att någon säkrare eller bättre försäkringsgivare än staten själv icke lär finnas. Att här kasta sig i armarna på enskilda bolag och låta beskatta sig av dem, då så god säkerhet ändock finnes, som här tyckes mig vara för handen, det är att gå väl långt.

Jag skulle ha varit emot även första delen av anslagsäskandet, men det är att märka, att i den där avsedda försäkringen ingår även försäkring mot skador under transport. Man hämtar föremål från olika platser inom hela vårt land, vilka föremål vederbörande anse böra utställas under kort tid. Då är det klart, att under transporten fram och åter det kan uppkomma skada av sådan art, att den bör ersättas. Genom denna försäkring har man också på visst sätt åsatt föremålen värden, så att man vet vad man skall betala, ifall skada sker.

Den andra delen av anslaget däremot kan jag icke se att det finnes något skäl att vara med om att bifalla. Jag ber därför att få yrka avslag å utskottets hemställan beträffande denna del och bifall till den av mig och herr Jansson i Falun avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Om det vore så, att de konstföremål, som äro varaktigt deponerade i nationalmuseum, vore statsegendom, skulle jag för min del utan all tvekan biträtt den ståndpunkt, som den ärade föregående talaren inom utskottet företrätt. Men nu är det i verkligheten så, att ibland dessa varaktigt deponerade konstföremål, som uppskattas till ett värde av ungefär 1,200,000

kronor, det endast är ett litet fåtal, övervägande från Uppsala universitet, som kunna anses vara statsegendom i egentlig mening. Det dyrbaraste av dessa deponerade föremål tillhör konstakademien. Med den ställning akademien har, kan man diskutera, huruvida denna tavla är statsegendom eller icke. Man skulle närmast vara benägen att antaga, att den är statsegendom. I varje fall är det dock tydligt, att den icke är statsegendom i den meningen, att nationalmuseum eller staten äger rättighet att bestämma, om tavlan skall vara deponerad i nationalmuseum eller ej. De övriga föremålen äro enskilda personer och sällskap tillhöriga konstföremål.

*Ang. försäkring
av konstföremål i nationalmuseet.
(Forts.)*

Jag vill ytterligare säga beträffande denna dyrbara Rembrandt-tavla, som konstakademien äger, att det icke är obekant, att två strömningar gjort sig gällande inom konstakademien angående den plats, där denna tavla bör vara deponerad. En strömning vill, att den skall vara på nationalmuseum alltjämt; en annan vill flytta den från nationalmuseum och med användande av akademiens äganderätt placera den i akademiens egna lokaler. Den sista utvägen skulle, efter min uppfattning, vara synnerligen beklaglig. Det måste ju anses vara en verkligt allmän angelägenhet, att den dyrbaraste tavla vi kanhända hava i vårt land, alltjämt blir deponerad i nationalmuseum. Det har uppgivits för mig, att ifall riksdagen nu går med på att försäkra denna tavla och andra varaktigt deponerade, staten icke tillhöriga konstföremål, det skulle kunna vara alldeles avgjort, att tavlan kommer att förbli hos nationalmuseum. Om herrarna tänka något litet på vad det kostar att köpa och skaffa konstverk till nationalmuseum och besinna, huru viktigt det är, att enskilda personer och sammanslutningar kunna bli intresserade för att i nationalmuseum deponera dyrbara konstföremål, måste herrarna säga sig, att 1,000 kronor om året är en ofantligt liten premie i förhållande till det viktiga ändamål man med densamma vinner. En mängd av dessa konstföremål tillhöra enskilda personer. När man har en önskan från deras sida, att föremålen skola försäkras, men de också vilja, att föremålen skola hänga kvar i nationalmuseum, så tycker jag, att det bör vara kammaren angeläget att bifalla framställningen.

Yttermera vill jag tillägga, att envar som följt nationalmuseums utveckling och verksamhet under den nye överintendenten, den nye chefen, måste säga sig, att det är ett synnerligen förtjänstfullt arbete, som av honom utförts, och jag tror, att de betydande anslag, andra kammaren nyss beviljat, här giva tydligt vid handen, att från denne persons sida utföres ett storartat arbete för att göra konsten till de breda folklagrens egendom. Under sådana förhållanden tvekar jag icke att på det varmaste förorda, att kammaren beviljar dessa 1,000 kronor och därigenom bereder möjlighet för honom att ytterligare utveckla och öka villigheten hos enskilda personer och sammanslutningar att i nationalmuseum deponera föremål, som kunna komma hela allmänheten till godo. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag kan icke få

Ang. försäkring
av konstföre-
mål i natio-
nalmuseet.
(Forts.)

fram den meningen av konstakademiens yttrande, som den föregående talaren ville göra gällande. Jag kan icke där se andra skäl än att av pietet mot donatorn från 1700-talet denna tavla skall försäkras, varigenom densamma kommer i åtnjutande av samma förmån som övriga, tillfälligt deponerade föremål åtnjuta, nämligen försäkring mot skadegörelse. Men det är icke här fråga om försäkring mot skadegörelse av denna tavla. I den senaste skrivelsen från överintendenten antyder denne vidtagandet av åtgärder för omöjliggörande av skadegörelse. Den frågan föreligger icke nu.

Jag antydde i mitt förra anförande, att denna försäkring nog skulle komma att växa ut. Den föregående ärade talaren gav mig stöd i denna uppfattning. Han sade, att om denna försäkring kommer att beviljas, andra skola där varaktigt deponera konstföremål. Då har man att motse ökade utgifter undan för undan, vilket jag vill söka förekomma. Ingen behöver ju riskera något med att hava föremål förvarade i detta alldeles förträffliga hus.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen, som under sistnämnda anförande återkommit, gav nu propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 19—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. kultur-
historiska
museet i Lund.

Härefter föredrogs *punkten 26*, angående kulturhistoriska museet i Lund. Därvid yttrade

Herr Sommelius: Herr talman, mina herarr! Som kammaren torde observera, ha av herr Clason m. fl. i första kammaren samt av mig och herr Walldén i denna kammare avgivits motioner med hemställan, att riksdagen ville höja det för kulturhistoriska museet i Lund av Kungl. Maj:t föreslagna extra anslaget å högst 5,000 kronor med ytterligare 5,000 kronor. Denna framställning har av utskottet avstyrkts. Jag ber då att få erinra om, att kulturhistoriska museet i Lund skötes på ett synnerligen förtjänstfullt sätt, att det äger värdefulla och dyrbara samlingar samt att dess ekonomi är i hög grad prekär. Anslaget är därför synnerligen behöfligt.

Jag misstänker dock att det icke är möjligt att i kammaren vinna sympati för förslaget, men jag har icke velat underlåta att nu uttala mitt beklagande däröver. Jag har intet yrkande.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Åkerman*.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 27—29.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos.

Efter nu skedd föredragning av *punkten 30*, angående ersättning åt vissa församlingar till följd av lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet, anförde

Ang. ersättning till följd av lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet.

Herr B y s t r ö m: I denna punkt har Kungl. Maj:t äskat ett anslag på 25,000 kronor som ersättning åt vissa församlingar till följd av lindring i skatten, som vissa dissenters kunna komma i åtnjutande av på grund av 1908 års lagstiftning i det avseendet. Såsom framgår av statskontorets utredning, har statskontoret ansett, att summan skulle kunna fastställas till 20,000 kronor. Det synes också mig, att det skulle kunna gått för sig att ställa siffran till 20,000 kronor, men på grund av en annan sak, som vi komma till senare, tycker jag det vara lämpligare att ställa den till 20,500 kronor. Om siffran ställes till det beloppet, så skulle den summa, som utskottet påyrkar på en senare punkt, men som reservanternas ej vilja bevilja, rörande religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder kunna beviljas, utan att budgeten behöfve enligt reservanternas förslag för de här två sakerna ändra utseende. Jag anser för min del, att utskottets förslag bör segra i den ifrågavarande punkten, punkt 32. Men jag vill taga hänsyn till det önskemål, som där framställts av reservanternas, jag tror, att det skulle vara till en hjälp för reservanternas om man nu ändrade anslagssumman i denna punkt, såsom jag har antytt. Jag vill nu icke gå in på någon vidare utredning eller framställning om hithörande förhållanden och vad som i det här avseendet kommer att göra sig gällande på grund av prästlönekonventionerna, som väl egentligen ännu icke så mycket tagit vid, vilket väl torde komma att ske först omkring år 1920 och därefter.

Jag vill alltså, herr talman, att siffran i denna punkt sättes till 20,500 kronor. I övrigt yrkar jag naturligtvis bifall till utskottets framställning, som då blir,

att riksdagen må till beredande av ersättning åt svenska kyrkan tillhörande församlingar med anledning av främmande trosbekännare tillkommande lindring i skattskyldigheten till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning uppföra på ordinarie stat å åttonde huvudtiteln under avdelningen C. Kyrkliga ändamål, samt rubriken Kleresistaten, närmast efter anslaget till ersättning för vissa prästerskapet tilldelade statsanslag, ett förslagsanslag å 20,500 kronor med titel: ersättning åt vissa församlingar till följd av lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet.

Herr R y d é n i Malmö: Herr talman! Ja, jag får verkligen säga, att det här var ett riktigt kvacksalveri ifråga om sättet att reglera budgeten. Det är ju så, att den ersättning, varom här är fråga, bestämmes på grund av gällande lag, och att sålunda de penningar

Ang. ersättning
till följd av
lindring i
främmande
trosbekännares
skattskyldighet.
(Forts.)

skola gå ut, som visa sig erforderliga. Nu har statskontoret ansett, att 20,000 kronor icke skulle räcka, och följaktligen har vederbörande departementschef föreslagit, att man skulle taga ett förslagsanslag, som var så pass stort, att det räckte att betala dessa utgifter och hemställt om 25,000 kronor. I sak är det fullkomligt likgiltigt, om det blir 20,500 kronor eller 25,000 kronor. Det blir precis på öret lika mycket, som kommer att utgå av statsmedel i båda fallen. I det ena fallet räcka de 20,500 kronorna icke, utan anslaget överskrides, i det andra fallet räcka förmodligen de 25,000 kronorna, d. v. s. det begärda anslaget kommer att svara mot det verkliga behovet. Jag kan icke se, det får jag uppriktigt säga, vad det skall tjäna till att göra sådana där tricks ifråga om budgetregleringen. Det är en god princip från riksdagens sida, att den ser till, att förslagsanslagen i statsbudgeten uppföras till ungefär de belopp, som kunna antagas gå ut. Hade det varit så, att man här kunde gjort någon besparing, så hade naturligtvis statsutskottet aldrig underlåtit att föreslå detta, men sådana där påhitt att ändra i förslagsanslag, som man vet komma att gå ut alldeles oberoende därav, har statsutskottet aldrig brukat syssla med, åtminstone under den tid jag haft tillfälle att följa utskottets verksamhet.

Jag kan icke, herr talman, finna någon anledning att gå ifrån utskottets hemställan utan yrkar bifall till densamma.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr vice talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Byström under överläggningen framställda yrkandet, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 31.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. religiös
och social
verksamhet
bland svenskar
i utländska
hamnstäder.

Punkten 32, angående anslag för religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte till religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 34,500 kronor.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar C. G. Ekman, Pers, Berglund, Asplund, Rydén i Malmö, Eriksson i Grängesberg, Nilsson i Kabbarp, Jansson i Falun och Sävström, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor.

Punkten föredrogs, varpå

*Ang. religiös
och social
verksamhet
bland svenskar
i utländska
hemstäder.
(Forts.)*

Herr Rydén i Malmö yttrade: Herr talman! Vid den här punkten har ett antal av utskottets ledamöter tecknat en reservation. Det som skiljer reservanternas från utskottsmajoriteten är ett anslag på 4,500 kronor för anställande och avlöande av en pastor i Hull. Nu är det så, att för innevarande år är anslaget för detta ändamål 35,000 kronor. Av dessa 35,000 kronor utgå för avlöning till pastor i Köpenhamn 5,000 kronor, och nu föreslås i nästa punkt av utskottets utlåtande, att pastor i Köpenhamn skulle komma att uppföras på ordinarie stat och till och med få ett något förhöjt lönebelopp. Därigenom har det blivit en ledighet så att säga i detta anslag, det har minskats med 5,000 kronor till 30,000 kronor. Emellertid har Kungl. Maj:t icke ansett, att det kunde gå för sig att låta detta anslag på 35,000 kronor på det sättet sjunka utan har i stället föreslagit inrättandet av en ny pastorsbefattning i Hull. Med denna nya pastorsbefattning i Hull förhåller det sig så, att evangeliska fosterlandsstiftelsen hade börjat en religiös verksamhet därstädes. Fosterlandsstiftelsen kunde emellertid icke fortsätta med denna verksamhet, utan det hotades, att man skulle upphöra med den. Då övertogs verksamheten i stället av svenska kyrkans missionsstyrelse, som har bedrivit verksamheten från den 1 november 1914. Nu har svenska kyrkans missionsstyrelse i sin ordning ansett tidpunkten vara inne att på staten överlasta avlöningen av denne prästman. Jag kan icke underlåta att reagera mot det sätt, varpå man på senare tid börjat ordna på detta område. Detta anslag skulle ju komma att svälla ut orimligt, ifall man skall gå så tillväga, att svenska kyrkans missionsstyrelse på en plats öppnar religiös och social verksamhet, anställer en sjömanspräst ett par tre år och avlönar honom med sina medel för att sedan överlåta åt statsverket att i fortsättningen betala detta. Och så snart missionsstyrelsen sålunda fått sina pengar lediga igen, så börjar den på en ny plats och håller på där något år för att därefter överlasta även det på staten. På det sättet blir det ju svenska kyrkans missionsstyrelse och icke svenska staten som bestämmer, var sådan verksamhet skall bedrivas.

Detta är det ena motivet till vår ståndpunkt med avseende på den föreliggande framställningen.

Om jag så går att se på den plats, som det är fråga om, så kan jag icke finna, att det kan vara verkligt nödvändigt, att staten på denna plats upprättar en sjömanspastorsbefattning. I Hull bo ungefär 200 svenskar. Hull besöks årligen av mellan 400 och 500 svenska fartyg. Dessa fartyg äro framför allt sådana, som gå i reguljär trade Göteborg—Hull. Om man räknar ihop hela antalet fartyg och hur många sjömän dessa fartyg med samtliga sina besök representera, så kommer man upp till en siffra av omkring 7,000 sjömän, som tanger Hull under sina resor. Vidare säger man, att Hull är en genomfartsstation för de svenska emigranterna.

Går jag nu att undersöka dessa skäl, så får jag först ifråga om det svenska invånarantalet, de 200 svenskarna, säga, att skall Sve-

*Ang. religiös
och social
verksamhet
bland svenskar
i utländska
hamnstäder.
(Forts.)*

rige upprätta en sjömansprästabefattning i alla utländska städer, där det finns ett par hundra svenskar, så lär icke detta anslag kunna begränsas vare sig till det första eller det andra 100,000-talet kronor om året. Jag tror, att man skulle kunna räkna upp en hel massa städer i utlandet, som ha ett så stort antal svenska invånare. Vad så gäller Hull såsom genomfartsstation för emigranterna, så torde man väl ha rätt att säga, att det icke blir så länge, som Hull får behålla ställningen som en sådan genomfartsstation. Det är ju ett strävande, som utmärker framför allt andra länder men även vårt land, att försöka få direkta trader till Amerika. Vi ha ju en stor ångare, tillhörande Svenska Amerikalinjen, som går direkt till Amerika. De norska och danska linjernas fartyg anlöpa icke Hull utan gå direkt till Amerika. Jag är för min personliga del övertygad, att det icke kommer att dröja länge, innan det är så ställt, att hela denna emigrantström, som går till Amerika, går Hull förbi, och går direkt från skandinaviska hamnar till Amerika.

Då jag personligen måste hysa den uppfattningen, att man beträffande sådana anslag som dessa måste framgå med yttersta verksamhet — detta anslag har vuxit åtskilligt under de senare åren — och då jag tycker, att det för i år är tillräckligt att öka ut kostnaderna för detta ändamål genom att göra pastorn i Köpenhamn till ordinarie samt höja hans lön, så har jag icke kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag och utskottets hemställan utan anslutit mig till den reservation, som här finnes, till vilken jag ber, herr talman, att få yrka bifall.

Vidare anförde

Herr Ström: Herr talman, mina herrar! I denna fråga är jag av annan mening än den ärade ordföranden på avdelningen. Då jag biträtt det förslag, vartill utskottet här kommit, ber jag först och främst med avseende på denna verksamhet få helt kort antyda, hur densamma uppkommit och utvecklats. Det är icke rätt att säga, att det är evangeliska fosterlandsstiftelsen, som har börjat den. Det är visserligen sant, att det är evangeliska fosterlandsstiftelsen, som har haft verksamheten där i första hand, men initiativet till denna verksamhet har tagits av de svenska konsulerna i Hull och Grimsby. De framställde år 1910 en anhållan till evangeliska fosterlandsstiftelsen, att om de kunde skaffa en kyrka med lässal och skrivrum, fosterlandsstiftelsen ville sända en missionspräst dit att sköta verksamheten. Fosterlandsstiftelsen var ganska tveksam, om den skulle kunna åtaga sig sådan verksamhet men lovade i alla fall göra ett försök. Stiftelsen kunde dock icke förbinda sig för någon längre tid. Emellertid underhöll fosterlandsstiftelsen en sjömanspräst där under åren 1910, 1911, 1912 och 1913. Det synes dock av vad man har fått reda på om verksamheten, att denne pastor icke var så alldeles lämplig för platsen, vilket gjorde, att han sökte och erhöi annan plats. Sedan hade fosterlandsstiftelsen mycket svårt att kunna uppehålla verksamheten, och under 1914 ombyttes förestån-

dare icke mindre än fyra särskilda gånger. Detta återigen gjorde, att de svenska konsulerna ansågo denna verksamhet så obestämd och för sitt ändamål mindre väl avpassad, att de vände sig till svenska kyrkans mission och hemställde, huruvida icke missionsstyrelsen kunde finna med sin fördel förenligt att övertaga verksamheten, liksom svenska kyrkan gjort på flera andra ställen. Därigenom hoppades de, att verksamheten skulle bliva betryggad, ävensom att det skulle bliva lättare att få svenska präster stationerade på platsen; detta senare särskilt med hänsyn till svenska missionsprästers förmånliga villkor att få söka kyrkoherdebefattning inom svenska kyrkan, en rättighet, som enligt prästvalslagen tillkommer just den som skött sådan prästerlig tjänst.

Med anledning därav överlämnade således fosterlandsstiftelsen verksamheten till svenska kyrkans mission, vilken övertog densamma från och med år 1914 och allt sedan uppehållit den. Nu ha de, som sagt, vänt sig till svenska staten med anhållan, att verksamheten måtte understödjas på samma sätt som svenska staten gjort med åtskilliga andra sjömansmissioner i främmande land. De som varit i tillfälle att taga del av själva den kungliga propositionen i detta ämne finna där beskrivet, huru denna verksamhet bedrivits, vad den haft att sköta o. s. v. Jag skall icke alls ingå på detta, då kammarens ledamöter haft tillfälle att ta del därav i den kungliga propositionen.

Beträffande så själva verksamheten har jag alltid haft den uppfattningen, att sjömansmissionsverksamheten i allmänhet varit till stor välsignelse i religiöst och i synnerhet i socialt hänseende, och så har jag funnit vara fallet även med avseende på här ifrågavarande verksamhet. Om man tar del av handlingarna, finner man, vilka som besökt dessa läsrum, gudstjänstlokaler o. s. v. Det är icke få personer, som årligen besöka sådana ställen. Prästerna ha naturligtvis dessutom haft till uppgift att besöka sjömännen på fartygen, å sjukhusen samt — vilket även hänt en eller annan gång — då någon blivit häktad, i fängelserna.

Utom denna verksamhet, vill jag särskilt påpeka en sak, som på mig gjort ett starkt intryck, när det är fråga om sjömansmissionsverksamheten. Det är den hjälp, som sjömännen på missionsstationerna erhålla för att komma i förbindelse med sina anhöriga genom brev eller på annat sätt. Man finner, huru de därstädes få kännedom om adresserna å sina hemmavarande, likasom dessa senare även där få kännedom om sina sjömäns adresser. Detta gör, att åtskilligt kan tillvaratagas, som annars skulle förslösas. Jag har särskilt fäst mig vid att på här ifrågavarande station icke så obetydliga penningmedel blivit genom sjömansmissionen tillvaratagna och sända hem till anhöriga, vilka pengar sjömännen annars helt säkert hade förslösat på sådana sätt, som ligga nära till hands för dem å sådana platser.

Jag är sålunda av den uppfattningen, att verksamheten här har varit till stor nytta och tror, att den fortfarande skall vara det. Jag är övertygad om, att hädanefter som hittills dessa hem komma att besökas av många svenska besättningar. Genom vad jag här fram-

*Ang. religiös
och social
verksamhet
bland svenskar
i utländska
hamnstäder.
(Forts.)*

Ang. religiös
och social
verksamhet
bland svenskar
i utländska
hamnstäder.
(Forts.)

hållit om inrättandet av sjömansmissionsstation på denna plats, tror jag mig ha bemött, vad herr Rydén förut anfört, nämligen att missionsstyrelserna upprätta en verksamhet på en plats och, när den icke kan fortsätta längre, överlämna den till andra. Det möter ganska stora svårigheter att skaffa de medel, som erfordras, så att det är icke så lätt, enligt min mening, att hoppa på den saken.

Dessutom finna vi, huru svenska kyrkans mission fått bidraga med avsevärda penningmedel till sjömansmissionsverksamheten utöver vad staten lämnat därtill. I frivilliga gåvor beräknas utöver statsbidraget icke mindre än 48,500 kronor. När man tänker på, huru svårt det är att samla frivilliga medel till sådan verksamhet, i synnerhet, då den pågår år ifrån år under en längre tid, tror jag, man skall inse, att svenska kyrkan gjort så mycket, man kan begära. Och då staten på andra ställen lämnar understöd, synes det vara billigt, att den även här lämnar sådant.

Jag skall därför icke vidare upptaga tiden utan ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 32 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 92 ja mot 85 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 33 och 34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—38.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda punkter föreslagit.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkterna 40—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkterna 45—47.

Utskottets framställningar i dessa punkter blevo av kammaren bifallna.

Punkten 48, angående anslag till anordnande vid konsthögskolan av utsträckt undervisning i dekorativ konst. *Ang. undervisning i dekorativ konst.*

Under punkten 50 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor, till anordnande vid konsthögskolan av utsträckt undervisning i dekorativ konst.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Swartz, Strömberg, Ekelund, J. Nilsson, Bergqvist, A. Ekman* och *Åkerman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts ovanberörda framställning; samt

av herr *Pers*.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr *Ekman*: Herr talman, mina herrar! Jag har, såsom framgår av den vid denna punkt fogade reservationen, icke kunnat följa statsutskottets majoritet i denna fråga.

Skälen, som av majoriteten anförts för ett avslag å Kungl. Maj:ts proposition äro egentligen två: ett huvudskäl och något, som ytterligare av utskottet ansetts stärka detta huvudskäl.

Huvudskälet är att utskottet »icke känt sig övertygat därom, att ifrågavarande ändamål är av den betydelse, att därför bör utgå anslag av statsmedel». Ändamålet med detta anslag är ju att verkställa en utredning, på vad sätt lämpligen inom akademien för de fria konsterna skall kunna anordnas undervisning i dekorativ konst. Då förefaller det mig rätt egendomligt, att statsutskottet icke känt sig övertygat om, att detta ändamål är av någon betydelse. Vi se

Ang. undervis-
ning i dekora-
tiv konst.

(Forts.)

ju alla, vilken roll den dekorativa konsten spelar inom nuvarande byggnadsverksamhet, och ingen vill väl förneka, att det är av stor betydelse — stor kulturell, konsthistorisk och stor uppfostrande betydelse — att i denna verksamhet kunna åstadkomma ett så konstnärligt utförande som möjligt.

För att komma till något resultat har man ansett, att vissa försök borde göras inom akademien för de fria konsterna, innan definitivt förslag framlades för riksdagen. Dessa försök ha nu pågått sedan slutet av år 1916. Under förra året har Kungl. Maj:t anvisat medel för försökens fortsättande, och det äskas nu 2,000 kronor för detta ändamål av riksdagen.

Det biskäl, som statsutskottet anfört till stöd för sitt avslagsyrkande, är det, att utskottet så mycket mindre ansett sig kunna tillstyrka bifall till framställningen, som Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande utanordnat medel för detta ändamål. Jag ber att här få understryka, att det endast gällt ett experiment, avsett att därigenom vinna den utredning, som kräves för att kunna göra en framställning till riksdagen angående definitiv lösning av denna fråga, och det förefaller mig, som om den anmärkningen då ej vore fullt befogad, att Kungl. Maj:t ej skulle kunna anvisa medel för att verkställa en sådan experimentell utredning.

Då det ändamål, som här ifrågasättes, enligt min mening har stor kulturell betydelse, och då beloppet för närvarande ej sättes högre än till 2,000 kronor, har jag ansett mig icke kunna biträda statsutskottets förslag utan tillåter mig, herr talman, yrka avslag å utskottets förslag och bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande denna punkt.

Herr Rydén i Malmö: Med hänsyn till de skäl, som utskottet anfört, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för eklelesiastikdepartementet, herr statsrådet Westman: Herr talman! Utskottet har i sitt utlåtande framställt en anmärkning rörande det sätt, på vilket detta ärende blivit handlagt av Kungl. Maj:t, och jag skall därför be att få med några ord beröra denna frågas förhistoria.

Det har sedan länge varit ett önskemål hos akademien för de fria konsterna, att den skulle få tillfälle att omlägga undervisningen i dekorativ konst i enlighet med tidens krav. Det är ju ingen hemlighet, att den, som livligast känt behovet härav, och som varit en av de drivande krafterna i denna sak, och den man, som skapat Stockholms rådhus, och som gjort så värdefulla insatser i vår moderna arkitekturs utveckling. Vid överläggningarna inom akademien visade det sig emellertid, att en slutgiltig omorganisation skulle kräva tämligen betydande kostnader. Man ansåg då i akademien det icke vara lämpligt att under nuvarande tidsförhållanden, som föranlett Kungl. Maj:t att anbefalla den största sparsamhet, framlägga ett definitivt förslag. Man stod alltså inför en väntetid, och man kom då på den tanken, att det skulle vara synnerligen önskvärt,

om man begagnade denna väntetid till att anställa undervisningsexperiment i syfte att få en erfarenhet, som man kunde tillgodogöra sig vid den slutliga reformen. Det var emellertid tydligt, att dylika undervisningsexperiment måste kräva åtskillig tid för sitt slutförande, och för att den definitiva reformen ej skulle bliva undanskjuten till en alltför avlägsen framtid, bestämde sig akademien för att på egen hand och med egna medel sätta i gång dessa experiment redan förliden höst. Sedan vände man sig från akademien till mig för att anhålla om statens hjälp för experimentens fortsättande under åren 1917 och 1918. Man hade nämligen i akademien den föreställningen, att det skulle gå för sig att få ett statsanslag för ändamålet beviljat av riksdagen redan för år 1917. Jag upplyste emellertid om, att riksdagen av budgettekniska skäl ej beviljar anslag för det löpande budgetsåret. Man framhöll då, att det vore högst beklagligt, om akademien skulle nödgas avbryta experimenten, ty akademien riskerade i så fall att ej för dem, när de sedan åter skulle sättas i gång, kunna påräkna den för dem synnerligen kompetente lärare, som fått dess ledning sig anförtrodd. Jag ansåg då, att, om jag icke ville omöjliggöra experimentens fortsättande utan lägga fram saken inför riksdagen i sådant läge, att riksdagen kunde låta experimenten fortgå om den ansåg detta gagneligt, vore enda utvägen, att Kungl. Maj:t anvisade akademien medel för tiden intill dess den kunde hinna fatta beslut. Så skedde också. Kungl. Maj:t beslöt nämligen, att förskottsvis ställa till akademiens förfo- gande en summa av högst 2,000 kronor att tills vidare under år 1917 användas för ifrågavarande undervisningsexperiment. Inne- börden av denna formulering var naturligtvis den, att om riksdagen avslog en framställning från Kungl. Maj:t om medel för år 1918, skulle Kungl. Maj:t inställa utbetalning av medel för ändamålet under senare delen av år 1917.

Statsutskottet har nu med anledning av detta Kungl. Maj:ts beslut framställt den anmärkningen, att Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande utanordnat medel för ifrågavarande ändamål, vilket i sig innebär anordnandet av en ny lärarplats vid konsthögskolan.

Jag ber emellertid att få hemställa till Eder, mina herrar, huruvida det verkligen kan sägas, att Kungl. Maj:t anordnat en ny lärarplats vid konsthögskolan utan riksdagens hörande, när Kungl. Maj:t i själva verket endast ställt medel till akademiens förfogande tills vidare för några månader och under avvaktan på riksdagens beslut.

Det är visserligen sant, att medlen enligt Kungl. Maj:ts beslut skulle få utgå såsom särskilt gottgörelse till en lärare vid konsthögskolan för ett honom särskilt anförtrott uppdrag. Men jag ber att få nämna, att det arvode, som denne lärare uppbär, uppgår till endast 2,000 kronor. Det är väl givet, att, när en person har ett så litet arvode, kan man ej begära, att han skall åtaga sig ett så omfattande uppdrag, som det här är fråga om, utan att han därför er- håller någon särskild ersättning.

Utskottet, som fäst den vikt vid sin nyss omtalade formella an-

*Ang. undervis-
ning i dekora-
tiv konst.*
(Forts.)

Ang. undervis-
ning i dekora-
tiv konst.
(Forts.)

märkning, att det åberopar densamma som ett skäl för avstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag, har emellertid även på annat sätt motiverat sitt avslagsyrkande. Utskottet säger nämligen, att det icke känt sig övertygat om, att ifrågavarande ändamål är av den betydelse, att därför bör utgå anslag av statsmedel.

Jag ber med anledning härav att få yttra några ord om den sak det här gäller.

Det går, som herrarna säkert veta, i våra dagar genom den moderna konsten i nästan alla länder en riktning, som säger, att det varit till olycka för de olika konstarterna, att de alltför mycket förlorat sambandet med varandra. Det har varit till olycka för byggnadskonsten, ty arkitekten har till följd härav varit hänvisad till att pryda sin byggnad med skulpturer och målningar, som icke utarbetats i samstämmighet med byggnadens stil och hållning och som därför verkat löst ditsatta. Det har varit till skada för målar-konsten, ty den har alltför mycket förlorat det dekorativa drag, som så starkt framträtt inom denna konstart under vissa dess blomstringstider. Även bildhuggarkonsten har lidit, ty lösgjord från arkitekturen har den alltför mycket hängivit sig åt att söka illusion och alltför mycket förbisett, att även en skulptur bör vara ett byggnadsverk.

Jag har nu framställt denna moderna tes i all korthet och i mycket tillspetsad form. Det lär ej kunna bestridas, att i densamma finnes en sanningskärna, som väl förtjänar att tillvaratagas. I själva verket torde man kunna säga, att den undervisning i konst icke kan anses vara tidsenlig, vid vilken man förbiser det berättigade i denna moderna riktning, som vill återknyta sambandet mellan konstarterna.

Akademien har insett detta. Den har velat i denna nya anda reformera sin konstundervisning. Jag ber att få uttala den förhoppningen, att kammaren icke skall intaga en principiellt avvisande hållning gentemot dessa akademiens strävanden och planer. Jag vågar verkligen hoppas, att kammaren skall bereda akademien möjlighet att anställa de viktiga experiment, som den önskar företaga, och för detta ändamål bevilja det ringa belopp av 2,000 kronor för nästa år, som Kungl. Maj:t begärt. Säger riksdagen nej härtill, komma, såsom jag förut nämnt, de experiment, som nu pågå, att avbrytas redan under innevarande år. Detta skulle naturligtvis vara ett mycket hårt slag för akademien, och det är icke gott att veta, när saken sedermera kan ånyo upptagas.

Med stöd av vad jag således anfört ber jag att få hemställa, huruvida icke kammaren skulle vilja lämna sitt bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Kristensson: Herr talman, mina herrar! När Kungl. Maj:t utanordnade det belopp, som står omtalat i den kungl. propositionen och som även av utskottet här omnämnts, så hade ju Kungl. Maj:t på riksstaten icke några medel till förfogande för det

här ifrågasatta ändamålet. Med anledning härav ber jag att få fråga herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, om han vid den tidpunkt, då denna utanordning verkställdes, har angivit, varifrån medlen i detta fall skulle tagas, huruvida han tänkt komma in till riksdagen i efterhand med begäran om förskottets ersättande eller om han tänkt sig någon annan utväg för medlens täckande. Jag vore tacksam att få ett svar på denna fråga.

Ang. undervisning i dekorativ konst.
(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Westman: Herr talman! Med anledning av den fråga, som ställts till mig av den siste ärade talaren, ber jag att få säga, att Kungl. Maj:ts beslut icke lämnar någon upplysning om det sätt, varpå Kungl. Maj:t ämnar täcka det beslutade förskottet. Men det har varit min tanke, att när förskottet anmäldes till ersättande, skulle kostnaderna bestridas antingen av det anslag till extra utgiftsmedel, som finnes på huvudtiteln — och som Kungl. Maj:t naturligtvis har full frihet att använda till bestridande av ersättning för tillfälliga uppdrag — eller också av huvudtitelns besparingar.

Herr Kristensson: Vid det förhållande, som av statsrådet nu anfördes, att förskottet skulle ersättas av huvudtitelns anslag till extra utgifter, skall jag icke närmare ingå på detta fall. Jag vill emellertid med anledning härav fästa kammarens uppmärksamhet på, att det, som vi alla veta, har sedan länge pågått en trafik, att regeringen för än det ena och än det andra ändamålet, som är av beskaffenhet att på förhand kunna beräknas, som således är på förhand känt och för vilket ändamål man kan vederbörligen till riksdagen inlämna proposition om anslag, som på normalt grundlagsenligt sätt kan uppföras i det kommande årets riksstat, begagnat sig av denna förskottsutväg, i den mån de allmänna besparingarna och de extra anslagen på vederbörande huvudtitlar icke räcka. I alla sådana fall, då ärendet icke är av brådskannde art utan kan föreläggas riksdagen till grundlagsenlig förhandsprövning, bör givetvis den normala vägen komma till användning. Och jag vill hoppas, att då nu om en vecka kassaförlagskommittén framlägger sitt betänkande, vari drages ett brett streck över hela detta förskottsväsen, som tillämpats i snart 100 år här i Sverige, det icke efter detta skall komma ifråga, att vare sig från Kungl. Maj:ts eller från riksdagens sida denna väg vidare anlitas.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Westman: Jag är den siste ärade talaren tacksam, för att han efter den upplysning jag lämnat icke anser, att det förefinnes någon anledning till att i detta fall göra någon anmärkning mot Kungl. Maj:t. Jag ber för övrigt att få framhålla, att vad ecklesiastikdepartementet beträffar, vittnar dess huvudtitel med alla dess 264 punkter därom, att Kungl. Maj:t i mycket stor utsträckning hänvänder sig till riksdagen även i fråga om jämförelsevis små anslagsbelopp.

Jag ber emellertid att få tillägga några ord med anledning av

Ang. undervis-
ning i dekora-
tip konst.
(Forts.)

det allmänna principuttalande, varmed den siste ärade talaren slutade sitt anförande. Jag tillåter mig att fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att det knappast skulle vara lyckligt, om man alltför hårt band Kungl. Maj:ts händer i det avseende, som den ärade talaren berörde. Riksdagen har som bekant under de sista åren med allt större konsekvens förfäktat den ståndpunkten, att riksdagen icke vill bevilja några anslag för det löpande budgetsåret. Men om en sådan grundsats får en allmän tillämpning och om man samtidigt alltför hårt binder Kungl. Maj:ts händer, blir följden den, att det kommer att möta alltför stora svårigheter att skaffa medel till sådana behov, som böra tillgodoses inom en jämförelsevis kort tidsfrist. Om det t. ex. hos något ämbetsverk, som lyder under eklelesiastikdepartementet, i denna stund framkommer ett behov att erhålla ett anslag på ett mindre belopp t. ex. ett par tusen kronor, till ett tillfälligt ändamål, så kan, om framställning därom måste göras till riksdagen, detta icke ske förr än till 1918 års riksdag, och riksdagen beviljar då medel att utgå först under år 1919. Om Kungl. Maj:t icke har någon möjlighet att träda hjälpande emellan i dylika fall, kan det ju mycket lätt hända, att det gynnsamma tillfället försittes. Det är alltså, såvitt jag förstår, en konsekvens av den stränga återhållsamhet, som riksdagen principiellt intager i fråga om beviljande av anslag för det löpande budgetsåret, att riksdagen lämnar Kungl. Maj:t en viss ekonomisk rörelsefrihet, som sätter honom i stånd att sörja för tillfälliga behov, som böra tillgodoses under nämnda år. Sker icke det, så får man ju in en oerhört långsam takt i vår statsförvaltning vid handläggningen även av smärre och brådskande anslagsfrågor och dess arbetstakt är sannerligen så pass långsam förut, att man bör akta sig för att lägga på någon ytterligare hämsko. Naturligtvis bör Kungl. Maj:t, om Kungl. Maj:t skall kunna beräkna, att riksdagen skall medgiva Kungl. Maj:t den handlingsfrihet, som jag här förordat, begagna sig härav med mycket stor diskretion. Så har också hittills skett såvitt jag känner till, inom det departement jag företräder, och jag är övertygad om att så kommer att ske även i framtiden.

Vad det nu föreliggande ärendet beträffar, är det ur den synpunkt, som nu diskuteras, icke enastående. Här möter samma förhållande som i fråga om åtskilliga andra ärenden, som under åttonde huvudtiteln varit föremål för riksdagens behandling, nämligen att Kungl. Maj:t under starkt betonande av det provisoriska i sin åtgärd att lämna ett tillfälligt anslag, vänder sig till riksdagen för att erhålla dess godkännande av anslagets uppförande i budgeten.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Då herr eklelesiastikministern försökte tolka statsutskottets uttalande här i den första punkten, där det säges, att »utskottet har icke känt sig övertygat därom, att ifrågavarande ändamål är av den betydelse, att därför bör utgå anslag av statsmedel», såsom ett principuttalande, vilket skulle föranleda, att man icke vidare vågade komma med anslagskrav för detta ändamål, så vill jag säga, att det behöver icke läsas

så, och jag vågar bestämt säga, att det aldrig varit meningen, att det skulle läsas så. Utan vad utskottet avsett i detta fall är, att på grund av den nu här föreliggande utredningen känner sig utskottet icke övertygat om, att statsmedel böra för ändamålet utgå.

Nu är naturligtvis kammaren alldeles uttröttad på att lyssna på en lång debatt om en sådan här liten sak, så man måste ju avhålla sig från att gå för djupt in i ämnet, men jag skulle vilja säga, att jag tror, att ingen, som tager del av denna utredning som föreligger i Kungl. Maj:ts proposition, kan underlåta att finna, att den är i högsta grad bristfällig. För min del vågar jag bedyra, att jag nog har lika stort intresse för att konsten skall få det understöd från det allmännas sida, som den behöver, åtminstone som många av kammarens ledamöter, men jag skulle aldrig kunna vara med på att bevilja ett anslag på grundvalen av en så bristfällig, så oredig utredning som den som här föreligger. Det är det egentliga skälet. Jag tror nog, att det kan finnas verklig anledning att understödja det ändamål, som här är ifråga, men då får det läggas fram ordentligt. Inom statsutskottets andra avdelning ha vi icke kunnat bli på det klara med, huru detta arbete egentligen är tänkt eller hur det är organiserat. Så dålig är den utredning, som föreligger angående denna sak. Därmed vill jag naturligtvis icke säga att om Kungl. Maj:t kommer med en ordentlig utredning, man icke kan komma att bli övertygad om att saken bör understödjas.

Men vad som i hög grad medverkat till att statsutskottet avstyrkt den föreliggande propositionen är det sätt, på vilket rent budgetmässigt och konstitutionellt detta ärende har blivit handlagt. Herr ecklesiastikministern försökte nyss inkassera ett erkännande av en ärad talare på Göteborgsbanken, som jag tror han alldeles missförstod eller i vilkens anförande han ville inlägga mera, än den talaren rimligen kan ha avsett. Han kan icke gärna ha avsett något annat än själva det sätt, på vilket herr ecklesiastikministern hade tänkt täcka detta förskott, d. v. s. att förskottet skulle ersättas med medel, som stodo till Kungl. Maj:ts disposition. Men det berör ju icke alls det centrala i den föreliggande framställningen, utan det centrala är ju frågan huruvida Kungl. Maj:t i detta fall gått över sin befogenhet eller icke. Och i det avseendet kan jag icke underlåta att bestämt uttala den uppfattningen, att Kungl. Maj:t har överskridit sin befogenhet.

Man har vidare försökt undkomma detta genom att kalla denna sak för ett experiment och följaktligen giva den något slags karaktär av en utredning. Men det framgår ju uppenbarligen av handlingarna här, att det experimentet består i att man anställer en ny lärarkraft vid konsthögskolan och, låt vara endast tillsvidare, beslutar att bestrida kostnaderna för denna lärarekraft förskottsvägen. Om herr ecklesiastikministern skulle ha varit tveksam, huruvida detta låg inom Kungl. Maj:ts befogenhet eller icke, så tycker jag, att tveksamheten måste ha försvunnit, när statskontoret förklarade, att för detta ändamål har Kungl. Maj:t att gå den vägen att begära anslag av riksdagen. Och skulle man finna sig i ett sådant system, att

Ang. undervis-
ning i dekora-
tiv konst.
(Forts.)

Kungl. Maj:t sex veckor innan riksdagen sammanträder beslutar att förskottsvis och tillsvidare utanordna medel för anställande av en lärarekraft eller för vad som kallats ett experiment, men som dock innebär en sak, som statskontoret anser tillhöra riksdagen att besluta om i vanlig budgetsväg, så skulle ju riksdagens fria prövningsrätt av varje anslagskrav därmed vara undergrävd. Det måste man ha för ögonen, när man går att fatta ståndpunkt till detta beslut.

Den riktiga vägen för att få anslag till detta ändamål är, att direktören för de fria konsternas akademi ingår till Kungl. Maj:t i föreskriven tid och ber att få pengar, att Kungl. Maj:t hos riksdagen tager upp detta anslagskrav och anhåller att få pengarna beviljade, och sedan må riksdagen pröva, om det är av beskaffenhet att böra beviljas både för 1917 och 1918, eller om saken borde sättas igång först 1918. Det är den vanliga vägen och den riktiga vägen, när det gäller statsutgifter.

Sedan skall icke herr ecklesiastikministern lyckas förvillla begreppen här i kammaren genom att framställa det så, som om meningen vore att binda Kungl. Maj:t till händer och fötter, så att Kungl. Maj:t icke skulle ha litet medel till sitt förfogande för tillfälliga utgifter. Det har Kungl. Maj:t dels i det anslag för tillfälliga utgifter, som herr ecklesiastikministern berörde, och dels i det medgivande riksdagen gjort att använda besparingar. Där kommer kanske herr ecklesiastikministern att svara, att Kungl. Maj:t kunde icke just den 1 december använda sig av besparingar, därför att riksdagen då icke var formellt åtskild. Men det visste herr ecklesiastikministern, att den 15 december skulle riksdagen åtskiljas, och då inträdde Kungl. Maj:ts fria rätt att förfoga över besparingar i överensstämmelse med det medgivande riksdagen gjort. Då hade saken kunnat ordnas, om besparingarna lämnat tillgång för detta ändamål och det hade befunnits vara av den beskaffenheten, att beviljandet var i överensstämmelse med de grunder, som äro uppdragna för användande av besparingar.

Jag beklagar, att jag nödgats förlänga debatten, men jag har försökt undvika att draga upp en stor debatt i kammaren om detta lilla anslag, så jag bär icke ansvaret för det. Men man bör icke förglömma, att även om det gäller ett litet anslag, så äro själva de budgetsprinciper, som det här är fråga om, av stor vikt och betydelse. Därför bör också här andra kammaren följa statsutskottet beträffande dess hållning till anslaget. Jag vidhåller således mitt yrkande på bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Westman: Herr talman, mina herrar! Jag måste säga, att när jag läste statsutskottets betänkande, fick jag det intrycket, att här måtte föreligga något missförstånd från utskottets sida, och vad den siste ärade talaren anført har ytterligare bestyrkt mig i den uppfattningen. Han anmärkte, för att visa att Kungl. Maj:t handlat oriktigt, att Kungl. Maj:t handlat i strid med vad statskontoret föreslagit. Så är icke förhållandet. Kungl. Maj:t har tvärtom

handlat i enlighet med statskontorets hemställan. Statskontoret hemställde, att Kungl. Maj:t skulle vända sig till riksdagen och begära ett anslag för år 1918 till det ändamål, som här är i fråga, och det har ju också Kungl. Maj:t gjort. Men för att icke omöjliggöra hela saken var det ju nödvändigt, att Kungl. Maj:t provisoriskt för tiden, intill dess riksdagen kunde fatta sitt beslut, ställde medel till förfogande. Så skedde också.

Ang. undervisning i dekorativ konst.
(Forts.)

Medlen utanordnades emellertid förskottsvis, och det är tydligen av den anledningen som den siste ärade talarens misstankar blivit väckta. Anledningen till att Kungl. Maj:t fattade beslut om att i detta fall ett förskott skulle utanordnas, var helt enkelt den, att man icke kunde veta, huru stort belopp som skulle utbetalas på grund av Kungl. Maj:ts beslut. Ännu i denna stund är detta belopps storlek oviss. Om riksdagen bifaller den nu föreliggande framställningen, kommer beloppet att utgå med 2,000 kronor, d. v. s. för hela år 1917. Om riksdagen däremot avslår denna framställning, kommer Kungl. Maj:t att befalla, att vidare utbetalningar å det anvisade anslaget skola upphöra. Således är det ännu i denna stund omöjligt att säga, med vilket belopp förskottet skall täckas. Täckningen kan under alla omständigheter ske av de extra utgiftsmedlen, och det finnes en lång och obestridd praxis, som giver Kungl. Maj:t fullkomlig rätt att använda de på huvudtitlarna anvisade extra utgiftsmedlen just till ändamål av det slag, varom nu är fråga, nämligen till bestridande av ersättning för tillfälliga uppdrag.

Den ärade talaren framhöll när han från den formella synpunkterna övergick till de sakliga, att den utredning, som lämnats i akademiens framställning, vore ganska bristfällig. Jag medger, att den är tämligen kortfattad. Men detta beror naturligtvis därpå, att här var meningen att anställa experiment, och det var ju då mycket svårt att på förhand i detalj utveckla en plan, då först experimenten kunde leda fram till fastare linjer. I alla fall skulle även jag gärna ha sett, att konstakademiens framställning varit något utförligare. Jag har emellertid under debatten försökt meddela kompletterande upplysningar. Den siste ärade talaren hade efter vad han yttrade, det intrycket, att det möjligen förefinnes en verklig anledning till att riksdagen borde bevilja anslaget. Jag vågar uttala den förhoppningen, att denna kammare måtte fatta beslut under behjärtande av den sakliga synpunkt, som härmed kommit till uttryck.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag nödgas yttra ännu några ord. Jag skall dock icke bidraga till att riva upp en stor debatt om budgettekniska principer.

Jag beklagar, att herr statsrådet missuppfattat mitt anförande till ganska väsentlig del. För det första vill jag erinra därom, med anledning av vad herr statsrådet här anförde om svårigheten att få medel till ändamål, som böra tillgodoses under det löpande året, att det är givet, att en omläggning av förskottssystemet icke kan

Ang. undervisning i dekorativ konst.
(Forts.)

ske, med mindre sådana budgettekniska instrument införas, varigenom den svårigheten avhjälpes.

För det andra kan icke i mitt första anförande här rimligtvis inläggas det, att jag skulle exempelvis ha godkänt, att Kungl. Maj:t på egen hand upprättar nya läraretjänster eller andra befattningar och utbetalar pengar till dem av medel, som stå till Kungl. Maj:ts disposition. Det är givet, att i allt vad som gäller stater och dylikt bör riksdagen på förhand höras. En helt annan sak är det, om en tillfällig extra arbetskraft, en amanuens eller dylikt behövs. Då har givetvis Kungl. Maj:t rätt att därtill använda expensmedel eller besparingar, som kunna stå till förfogande.

Herr Ekman: Herr talman! Jag skall icke inlåta mig på den del av diskussionen, som rör det rent formella, då för mig i detta ärende det är det rent sakliga, som är huvudsaken.

Jag begärde ordet med anledning av den ärade talarens på Malmöbanken sista yttrande, som föreföll mig gå något i en kretsgång. Han sade, att på grund av den bristande utredning, som här förebragts, kunde man icke gå med på detta anslag. Men anslaget är ju tillkommet för att fortsätta det experiment, ur vilket den utredning skall framgå, som sedermera skall läggas till grund för den definitiva framställningen till riksdagen. Det synes mig då vara något egendomligt, att man begär en utredning rörande denna utredning.

Vidare tillåter jag mig i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på vad som anföres i propositionen på sidan 165, där det säges, att pengarna skola »användas för anställande vid konsthögskolan av experiment i syfte att utröna, huru där skulle kunna anordnas tillfredsställande undervisning i dekorativ konst med hänseende till önskvärt samarbete mellan konstarterna arkitektur, skulptur och målning».

Herr Rydén sade vidare det, att den enda riktiga vägen vore, att man först begärde ett anslag av riksdagen och sedermera, förmodar jag, började dessa experiment. Jag kan icke uttala mig om, huruvida den vägen är den riktiga, men säkert är, att det icke är någon kort väg. Ty då skulle först Kungl. Maj:t gå in till riksdagen och begära, att riksdagen prövade förslaget till anslag för verkställande av sådana experiment, som skulle giva vid handen en utredning, på grund av vilken riksdagen sedermera skulle fatta sitt slutliga beslut. Jag tror verkligen icke, att man bör slå in på en sådan väg, även om man kan leta upp åtskilliga formella skäl, som tala därför.

Jag ber att i detta sammanhang få påpeka vad herr statsrådet nyss anförde, nämligen att därest riksdagen nu avslår detta anslag, så måste Kungl. Maj:t givetvis därav finna anledning att avbryta det igångsatta experimentet, genom vilket den önskade utredningen skulle vinnas. Då man har den uppfattningen rörande önskvärheten av själva saken, som jag har och som jag var glad att höra, att även herr Rydén gav något erkännande åt, så tror

jag icke, att man kan gärna se, att detta experiment, denna utredning på detta stadium avbrytes och saken således åtminstone för en avsevärd tid undanskjutes.

Ang. undervisning i dekorativ konst.

Jag vidhåller mitt yrkande.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr vice talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herr Swartz m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Ekman, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 48 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Swartz m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 103 ja mot 78 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 49 och 50.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60, angående nya professorer vid Uppsala universitet.

Med tillstyrkaude av bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit i punkten 63 av åttonde huvudtiteln hemställde utskottet, att riksdagen måtte, med utslutande ur utgiftsstaten för universitetet i Uppsala av den under avdelningen A) avlöningar m. m., a) Professorer m. fl., filosofiska fakulteten, humanistiska sektionen, uppförda professuren i estetik samt litteratur- och konsthistoria, därsammastädes uppföra dels en professur i litteraturhistoria med poetik och dels en professur i konsthistoria med konstteori, av vilka den ena skulle

Ang. nya professorer vid Uppsala universitet.

Ang. nya
professurer vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)

efter Kungl. Maj:ts bestämmande övertagas av nuvarande professorn i estetik samt litteratur- och konsthistoria, båda de nya professurerna med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomme universitetsprofessorer i allmänhet, och med skyldighet för tjänsternas innehavare att vara underkastade de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkoren och bestämmelserna,

ävensom för ändamålet höja det ordinarie anslaget till universitetet i Uppsala, universitetsstaten, med ett belopp av 7,500 kr.

Uti en vid punkten fogad reservation hade herrar *C. G. Ekman*, *Asplund*, *Eriksson* i Grängesberg, *E. A. Nilson* i Örebro och *Sävström* yrkat, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts framställning i ämnet måtte till arvode åt en lärare vid universitetet i Uppsala med åliggande att biträda professorn i estetik samt litteratur- och konsthistoria vid uppehållande av undervisnings- och examinations-skyldigheten i hans ämnen enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t kunde meddelas, anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 4,500 kronor.

Efter punktens föredragning yttrade

Herr *Eriksson* i Grängesberg: Herr talman! Som av utskottsbetänkandet framgår har jag jämte några andra ledamöter av utskottet icke blivit övertygad om nödvändigheten av att detta är bevilja medel för upprättande av en ny professur i Uppsala och en ny professur i Lund. Det är, som herrarna sett av Kungl. Maj:ts proposition och utskottets betänkande så, att professuren i estetik samt litteratur- och konsthistoria såväl i Uppsala som i Lund är delad på det sättet, att det finnes en professor och en biträdande lärare i ämnet. Det är icke lika uppdelat på bägge hållen, utan den biträdande läraren i Uppsala har ämnet konsthistoria och den i Lund litteraturhistoria. Nu är meningen, att de biträdande lärarne skulle försvinna och att det skulle bli två självständiga professurer vid vardera universitetet.

Jag vill för min del icke bestrida, att det finnes skäl som tala för upprättandet av en professur på vardera stället. Men det har synt mig icke vara så angeläget, att det skall ske i år, och det har synt mig, att man borde taga under övervägande, huruvida det icke skulle kunna gå att indraga en eller annan av de professurer som finnas. Möjligen skulle ett par professurer kunna slås tillsammans, så att antalet professorer icke ökades över hövan. När man i tidningspressen läser om demonstrationer, vari professorer deltaga, ser man en rad så lång, att man blir förvånad, och detta var närmaste anledningen till att jag började tänka på, hur många professorer det verkligen finnes. Jag kom då att titta i riksdagens förhandlingar, och då befanns det, att på 10 år från år 1907 till år 1916 har riksdagen beviljat icke mindre än 10 nya professorsbeställningar, 3 i Lund och 7 i Uppsala. Det är således lejonparten som kommit Uppsala till del. En annan sak som väckte min förvåning var, att den pro-

fessur som efter mitt lekmanndöme var den viktigaste, den i Lund, har icke herr statsrådet ansett nu böra komma till stånd, medan herr statsrådet ansett, att den i Uppsala borde besättas. Det förefaller mig, som om Uppsala skulle favoriseras på Lunds bekostnad. Uppsala har förut fått 7 professurer av 10 på 10 år. Nu skall Uppsala få en till och Lund ingen. Utskottet har emellertid sökt upphjälpa detta genom att tillstyrka den motion i vilken yrkas på en professur även i Lund. På det sättet skulle ingen motsättning uppkomma utan full rättvisa ske. Det skulle sålunda tillskapas två nya professurer på en gång. Jag har icke kunnat vara med om denna lösning, utan den bästa lösningen har jag tyckt vara att avslå bägge professurerna i år och låta saken vila litet grand. Jag har därvid haft den uppfattningen, att det borde göras en granskning, huruvida icke någon professur är av den art, att den skulle kunna dragas in vid innehavarens död eller när han avgår från ämbetet.

Nu har i alla fall dessa biträdande lärare förut haft en avlöning på 3,500 kronor, och vi hava i vårt yrkande gått med på att avlöningen höjes till 4,500 kronor även för befattningshavaren i Uppsala, därför att departementschefen gjort ett sådant yrkande beträffande den biträdande läraren i Lund. När vi lämna samma bidrag till den biträdande läraren i Uppsala som till den i Lund, kan jag icke finna, att vi göra någon förnär.

Jag ber således att på de skäl, som jag anser tala för avslag på utskottets hemställan, få yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservation som avgivits av herr C. G. Ekman med flera.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman, mina herrar! Såväl vid universitetet i Uppsala som vid universitetet i Lund förträdas de båda ämnena litteratur- och konsthistoria av en enda professur. Den förening som på det sättet åstadkommes mellan dessa båda ämnen är emellertid helt och hållet formell. Den har icke kunnat upprätthållas i verkligheten. Med avseende på undervisning och examination äro de båda ämnena helt och hållet skilda. I det ena av dem upprätthålles tjänstgöringen av professorn, i det andra av en biträdande lärare.

Mot denna anordning kan man till en början göra den invändningen, att det är föga överensstämmande med billighet, att staten enligt densamma lämnar en jämförelsevis ringa ersättning åt en biträdande lärare, vilken dock upprätthåller full professorstjänstgöring, och detta i ett ämne, där examinationsskyldigheten är synnerligen betungande på grund av det stora antal studenter som ägna sig åt ifrågavarande ämne.

Men den viktigaste anledningen att verkställa en skilsmässa de båda ämnena emellan, är den, som framträder klarast och tydligast, när det blir fråga om att tillsätta någon av nuvarande professurerna. Det är nämligen alldeles omöjligt att finna någon vetenskapsman som är kompetent till en sådan professur inom dess hela ämnesområde, både litteratur- och konsthistoria. Det är omöjligt för en person att obehindrat röra sig inom ett så ofantligt vidsträckt område av

Ang. nya
professurer vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)

Ang. nya
professorer vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)

mänskligt vetande. Den mänskliga begåvningen räcker icke till för att en person skulle kunna behärska såväl det ena som det andra ämnet, för att han skulle kunna inhämta allt det väldiga kunskapsmateriel de båda ämnena erbjuda, för att han skulle kunna intränga i de båda ämnena i många avseenden olika teknik och metodik och vinna det mästerskap, som erfordras för att kunna bearbeta dem på ett sätt som tillfredsställer den moderna vetenskapens krav. Man kan icke begära, att samma person skall kunna uttala ett omdöme av värde om äktheten av en tavla, som tillskrives Rembrandt och tillika med sakkunskap deltaga i en diskussion om Shakespeares sonetter, för att endast antydningssvis taga ett exempel.

Det ligger i öppen dag, att det är av synnerlig vikt, att staten gör vad på den ankommer för att främja den vetenskapliga bearbetningen och studiet av de båda vetenskaper, varom nu är fråga. Ett folks egenart, sådan denna kommer till uttryck i gängna generationers andliga arbete, i det tankeliv som rör sig i samtiden, i de skönhetsdrömmar, som sinnesintrycken väcka, framträder starkast och lättast tillgängligt i dess litteratur och konst. Det är därför av mycket stor betydelse både för fördjupande av vår egen nationella odling och för bibehållandet av samhörigheten med andra kulturländers odlingsliv, att den vetenskapliga forskningen och undervisningsverksamheten i dessa båda ämnen i vårt land organiseras på ett tillfredsställande sätt. Detta kan endast ske, genom att man avskär det band, som nu sammanför de båda skilda ämnena inom en och samma professur.

Man invänder kanske mot denna tankegång, att Kungl. Maj:t framställt förslag endast om delning av den ena professuren. Anledningen härtill har emellertid varit en rent yttre. Den är att söka däri, att Kungl. Maj:t velat undvika att under nuvarande hårda tid hänvända sig till riksdagen med allt för många anslagskrav. Att det blivit Lund, som fått stå tillbaka, berodde därpå, att för universitetet i Lund måste framföras ett flertal andra krav på anslag till förstärkande av dess lärarkrafter. Under sådana förhållanden syntes det vara försvarligt att låta kravet på en delning av Lundaprofessuren träda tillbaka inför nödvändigheten av en begränsning. Men det består givetvis ett inre samband mellan den reform, som Kungl. Maj:t föreslagit för Uppsala, och den, som motionärerna föreslagit för Lund. Den enda skillnad mellan de båda reformerna, som jag kan upptäcka, är av kronologisk natur. Jag har naturligtvis ingen-ting emot, att denna skillnad upphäves.

Jag ber att få till kammaren rikta en varm vädjan, att kammaren måtte behjätta vikten av att nu ordna förhållandena inom detta viktiga undervisningsområde, och jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte under föreliggande punkt bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Rydén: Jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Herr talman! Det är knappast möjligt att yttra sig om den nu föredragna punkten utan att komma in på motsvarande fråga beträffande universitetet i Lund. Utskottet har nödgats göra det i sin motivering, och jag finner mig nödsakad att med herr talmannens benägna tillåtelse göra sammanledes.

*Ang. nya
professorer vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)*

Som av utskottsutlåtandet närmare framgår och som av den förste ärade talaren under denna punkt också anförts, finnes vid vartdera av universiteten i Uppsala och Lund en professur i estetik samt litteraturhistoria och konsthistoria, och av skäl, för vilka redogöres i utlåtandet, har ämnet estetik uppdelats i två ämnen, det ena omfattande litteraturhistoria med poetik och det andra konsthistoria med konstteori. I och för denna uppdelning har riksdagen årligen anvisat anslag till arvoden åt en biträdande lärare i denna ämnesgrupp vid vartdera universitetet. Vid uppdelningen av arbetet på vetenskapsgrenarna har man emellertid gått olika vägar. I Uppsala har professorn själv bibehållit undervisning och examinering i litteraturhistoria och överlämnat konsthistoria åt den biträdande läraren. I Lund däremot har professorn, som efter vad det berättas, lär vara skicklig i ämnet litteraturhistoria men däremot påstås äga mindre kompetens i konsthistoria, likväl övertagit sistnämnda ämne och överlämnat litteraturhistoria åt den biträdande läraren. Denna anordning är så mycket egendomligare, som det finnes flera konsthistorici med odisputabelt högre kompetens än den nuvarande innehavaren av lärostolen. Av ett bifall till utskottets förslag bleve följden den, att den främsta sakkunskapen under ett tiotal år framåt skulle utestängas från möjligheten att komma till sin rätt, utestängas från möjligheten att bliva till den nytta för vår andliga odling, som den borde kunna bliva, om det överhuvud taget skall vara någon mening med en professorsstol i detta ämne.

Innan jag går vidare, vill jag erinra om, att vid Stockholms högskola finnes en professor i litteraturhistoria och en i konsthistoria. Genom bifall till utskottets förslag skulle vårt land alltså komma att få tre professorer i konsthistoria. Huru intressant och betydelsefullt ämnet än kan vara, så synes det mig likväl kanske bliva något för mycket av det goda. Det är verkligen icke underligt, att utskottet ställt sig tveksamt inför de framställda anslagskraven. Utskottet har också givit tydligt och klart uttryck för denna sin tveksamhet. Men nu är det så, att i tveksamma fall bör man icke handla, såsom ett gammalt ordstäv säger. Då anslagskrav, som enligt mitt förmenande äro ännu viktigare för den andliga och materiella odlingen, under närvarande tid få stå tillbaka, har det varit utan tvekan, som jag anslutit mig till den meningen, att det ännu någon tid kan anstå med inrättandet av dessa professorer. Man har i alla fall redan nu tre lärare i ämnet inom landet, och ämnet är således ingalunda på något sätt tillbakasatt.

Jag delar fullt departementschefens uppfattning rörande litteraturhistorians betydelse för landets andliga odling icke minst med hänsyn till de blivande lärarnas i modersmålet kompetens och ut-

Ang. nya
professorer vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)

bildning, men samtidigt måste jag givetvis uttala min stora förvåning över, att professorn i detta ämne vid universitetet i Lund, vilken vitsordats för skicklighet i ämnet, fått lämna detta ämne åt den biträdande läraren för att själv undervisa i ett ämne, där han, såsom förut är sagt, lär äga mindre kompetens. Kan denna sak icke ändras, synes det, som om verkligen Lund hade större behov av en ny professur än Uppsala, för såvitt som ämnet litteraturhistoria måste anses äga större betydelse för den allmänna bildningen än konsthistoria. Min enkla mening är emellertid, att professurens innehavare borde återgå till sitt ämne, och jag går så långt, att jag anser detta vara en nödvändig förutsättning för att få detta ingalunda oviktiga ärende på rätt bog.

Nu är det så, att Kungl. Maj:t begärt allenast en ny professur, nämligen i Uppsala. Motionsvis har emellertid framförts yrkandet om en liknande professur även i Lund. Saken ligger praktiskt sett så, att om man bifaller den under denna punkt föreslagna professuren i Uppsala, kommer även den andra i Lund att beviljas. De båda professurerna äro, om jag får begagna det uttrycket, akademiskt hopkopplade med varandra. Men då blir det, såsom jag redan förut sagt, på det sättet, att professuren i konsthistoria vid universitetet i Lund under ett tiotal år framåt kommer att beklädas av en person, som icke anses äga den högre kompetens för denna professur, som han borde hava, och i varje fall är det andra, som äro bättre kvalificerade för denna professur än nuvarande innehavaren. Jag upprepar, att tre professorer i konsthistoria i vårt land är för mycket för närvarande med hänsyn tagen även till andra mera berättigade krav. Danmark har en, men den är för närvarande obesatt, Norge har en, Finland en extra ordinarie professur i detta ämne.

Herr talman, jag yrkar avslag på såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i förevarande punkt och bifall till den vid denna punkt av utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr *Thorsson* instämde häruti.

Herr talmannen, som nu återkom och ånyo övertog ledningen av förhandlingarna, lämnade härefter ordet till

Herr *Edén*, som yttrade: Jag ber om ursäkt, herr talman, att jag nödgas taga till orda utan att ha varit i tillfälle att åhöra diskussionen i förevarande ämne. Jag hörde emellertid åtminstone så pass mycket av närmast föregående anförande, att det föreföll mig, som om den siste ärade talaren måste på denna sak hava lagt en synpunkt, som icke från vare sig undervisningens vid universitetet eller från den allmänna svenska bildningens utgångspunkter kan vara acceptabel. Den ärade talaren tycks ha ansett, att man icke borde upprätta en ny professur i konsthistoria vid något av våra universitet eller — rättare sagt — att man icke borde upprätta en professur i konsthistoria vid Uppsala universitet, varmed skulle följa en professur i litteraturhistoria vid Lunds universitet. Jag tager för givet,

att det under den föregående debatten tillräckligt utvecklats, vilka starka skäl som i och för sig tala för dessa nya platser, och skall därför i huvudsak inskränka mig till att motivera, varför jag anser att de böra upprättas just nu. Jag har under de senare åren varit på det klara med att universiteten naturligtvis likaväl som andra statsinstitutioner måste begränsa sina anspråk på statskassan med hänsyn till krigstidens tunga krav. Jag har också i den mån jag därtill kunnat bidra verkat för att man skulle hålla tillbaka sådana yrkanden om anslag, som öfver huvud taget kunde anstå. Men jag måste säga, att, när vi nu äro inne på det tredje krigsåret, har jag icke kunnat annat än med verklig glädje hälsa, att universiteten på denna punkt dock funnit sig böra yrka en framställning till riksdagen. Denna fråga är nämligen av den beskaffenhet, att det enligt mitt förmenande icke rimligen går an att lämna de båda universitetsämnen, det gäller, i det osäkerhetstillstånd, det ytterst provisoriska tillstånd, i vilket dessa hittills befunnit sig. Herrarna känna av utredningen och — jag förmodar — även av diskussionen, huru under många år undervisningen i konsthistoria vid universitetet i Uppsala uppehållits på förordnande, och huru likaledes under flera år undervisningen i det viktiga ämnet, litteraturhistoria, i Lund uppehållits endast av en extra arbetskraft. Herrarna känna likaledes, att dock i avlöning till dessa arbetskrafter måst utgå anslag av statsmedel, som endast med ett par tusental kronor skiljer sig från avlöningen till en ordinarie professor — i Uppsala med 2,500 kronor och i Lund med — skulle jag tro — 3,500 kronor — och hurusom följaktligen en omändring av dessa befattningar till ordinarie platser bleve en finansiellt mycket ringa affär. När så är förhållandet, och när det dock hänger så mycket på att man får dessa platser besatta med ordinarie innehavare, synes det mig icke riktigt, att man, fastän det är under krigstid, vägrar en reglering av denna undervisning — en reglering, som dock ovillkorligen en gång måste komma till stånd.

Den siste ärade talaren tycktes anse, att man icke skulle behöva ett så stort antal av professorer i Sverige, därför att man såsom han sade, i Danmark endast hade en professur. Det beror väl helt enkelt därpå, att Danmark har endast ett universitet, men i Sverige ha vi som bekant, två universitet och två högskolor dessutom. Det bör inte vara för mycket sagt, att vi ovillkorligen i Sverige behöva en ordinarie målsman för ämnet konsthistoria och en ordinarie målsman för ämnet litteraturhistoria vid vardera av statens universitet. Det finns för övrigt enligt mitt förmenande alldeles särskilda skäl, som göra, att det icke skulle vara lämpligt att blott ha en enda professor i konsthistoria. Vårt land är ofantligt mycket vidsträcktare än Danmark. Det har ofantligt mycket mera skiftande karaktärer i sina konsthistoriska minnesmärken än det lilla, ganska enhetliga och sammanträngda danska landet. Det finns fullt upp av forskningsmaterial och fullt upp av arbetsområden för en professor i de sydliga landskapen och en professor i de mellansvenska, såsom nu är föreslaget. Det har också under

*Ang. nya
professorer vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)*

Ang. nya
professurer vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)

de senare åren varit en mycket vacker början till utforskande på båda hållen av den svenska konsthistorien, som förut tyvärr varit betänkligt försummad, och vi skörda för varje år, som går, mer och mer av mycket upplysande och ur kulturhistorisk synpunkt i högsta grad intressanta rön av denna uppväxande svenska konsthistoriska vetenskap. Att då neka densamma ett sådant stöd, som den behöver även vid universitetet i Uppsala, kan icke vara förenligt med billighetens eller den svenska bildningens intressen.

Regleringen av de två platserna skall i alla fall en gång ske. Den kan ske och den bör ske nu likaväl som någon gång fram i tiden. Jag hoppas, att denna kammare, som alltid visat sig ha öppen blick för dylika stora bildningsintressen, icke skall låta sig lockas av den naturliga böjelse att säga nej som man i dessa tider har, utan gå med på det förslag, som statsutskottet förordat, och som löser dessa frågor på en gång, »ofördröjligen och i ett sammanhang».

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anförde

Herr S o m m e l i u s: Efter de utredande anföranden som hållits i denna fråga, vill jag icke försöka framföra några nya synpunkter. Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på vad herr Eriksson i Grängesberg anförde, nämligen att på de sista tio åren ha icke mindre än tio nya professorer blivit inrättade, därav sju i Uppsala och tre i Lund; och likaledes anfördes det från skilda håll, att man i främsta rummet borde tillgodose det senare universitetet. Herr E. A. Nilson i Örebro beklagade sig över att tre professorer i litteraturhistoria och tre professorer i konsthistoria skulle bli följden av det beslut, som eventuellt skulle gå i utskottets tecken. Men jag ber att i överensstämmelse med det uttalande, som den siste ärade talaren gjorde, också få erinra om att vi ha tre universitet, inräknat högskolan i Stockholm, som herr Nilson i Örebro också syftade på. Jag ber för min del, herr talman, att få tillstyrka bifall till förslaget om delning av föreliggande professor, såvitt det avser Uppsala universitet, och kommer jämväl att yrka bifall till utskottets hemställan, när punkten om uppdelning av samma professur vid Lunds universitet kommer före.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag skall icke alls söka att här i någon mån till bemötande upptaga det yttrande som den ärade talaren, min värderade vän på Uppsalalänsbanken hade. Jag har ju delvis redan i mitt första anförande gjort det. Jag begärde ordet närmast för att erinra om att utom Stockholms högskola ha vi ytterligare en högskola i vårt land, nämligen Göteborgs högskola, där det även finnes en extra ordinarie lärare i konsthistoria, så att strängt taget är vårt land synnerligen väl tillgodosett, när det gäller lärarkrafter i konsthistoria.

Det var emellertid ett uttalande, som herr statsrådet hade, som även föranledde mig att begära ordet, och det var att ersättningen var så ringa. Det må så vara, men den föreslås dock bliva 1,000 kr. högre än förut. Om den är för ringa för Uppsala universitet, är den givetvis också ringa för Lunds universitet, men herr statsrådet ansåg sig i alla fall icke böra begära något mera för Lund.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 60 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 77 ja, men 110 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 61—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 82, angående arvode åt föreståndaren för röntgenlaboratoriet vid universitetet i Lund m. m.

Uti punkten 86 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels såsom bidrag till arvode åt en föreståndare för det vid universitetets i Lund kliniker å Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i nämnda stad inrättade röntgenlaboratoriet och en därstädes likaledes anordnad radiologisk sjukavdelning med den undervisningsskyldighet och övriga tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t bestämdes, anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor, under villkor att Malmöhus läns landsting för samma år med lika stort belopp bidroge till föreståndarens avlöning, dels såsom bidrag till arvode åt en föreståndare för universitetets till nämnda sjukvårdsinrättningar förlagda klinik och poliklinik för öron-, näs- och halssjukdomar med den undervisningsskyldighet och övriga tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t bestämdes, anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor, under villkor att Malmöhus läns landsting för samma år med lika stort belopp bi-

*Ang. nya
professurer vid
Uppsala
universitet.
(Forts.)*

*Ang. arvode
åt föreståndaren
för röntgenlabora-
toriet vid uni-
versitetet i
Lund m. m.*

Ang. arvode
åt föreståndaren
för röntgenlabora-
toriet vid uni-
versitetet i
Lund m. m.
(Forts.)

droge till föreståndarens avlöning, dels ock i utgiftsstaten för Lunds universitet under avdelningen A) Avlöningar m. m. och därtill hörande underavdelning c) Tjänstemän och betjänte vid universitetets samlingar och inrättningar m. m. uppföra ej mindre under rubrik Röntgenlaboratoriet och den radiologiska sjukavdelningen vid klinikerna arvode åt en amanuens med ett belopp av 2,000 kronor än även under rubrik Tuberkulosavdelningen vid klinikerna likaledes arvode åt en amanuens med ett belopp av 2,000 kronor ävensom för dessa ändamål höja det ordinarie anslaget till nämnda universitet, universitetsstaten, med tillhopa 4,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts framställning utom i avseende å de belopp Kungl. Maj:t föreslagit att riksdagen skulle å extra stat för år 1918 anvisa såsom statsbidrag till arvode åt dels föreståndaren för röntgenlaboratoriet och den radiologiska sjukavdelningen dels föreståndaren för kliniken och polikliniken för öron-, näs- och halssjukdomar vid universitetet i Lund, vilka belopp utskottet ansett böra bestämmas till högst 2,500 kronor för den förre och högst 2,000 kronor för den senare.

Vid denna punkt var emellertid fogad reservation av herr Swartz som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Punkten föredrogs, varefter

Herr Kaijser yttrade: Herr talman, mina herrar! Som herrarna se, har utskottet i denna punkt föreslagit riksdagen att bevilja dels 2,500 kronor såsom bidrag till arvode åt *en föreståndare för det vid universitetets i Lund kliniker å Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i nämnda stad inrättade röntgenlaboratoriet* och en därstädes likaledes anordnad *radiologisk sjukavdelning*, dels 2,000 kronor såsom bidrag till arvode åt en föreståndare för universitetets till nämnda sjukvårdsinrättningar förlagda *klinik och poliklinik för öron-, näs- och halssjukdomar*. Kungl. Maj:t har emellertid för bägge dessa befattningar föreslagit ett anslag av 3,000 kronor. Mot utskottets förslag har en ledamot i utskottet reserverat sig, det är emellertid den, som enligt mitt förmenande torde bäst känna till förhållandena, nämligen universitetskanslern, herr Swartz.

Vad nu först föreståndaren för röntgenavdelningen vid universitetet i Lund beträffar, har han f. n. en avlöning av 3,000 kronor, av vilket staten består 1,500 och landstinget 1,500. Men denna befattning ger honom f. n. icke mera arbete, än att han samtidigt kan inneha en befattning vid Malmö sjukhus, där han har en lön av 3,000 kronor, varjämte han i Malmö utövar enskild praktik. Om det nu blir så, att i Lund inrättas en sjukvårdsavdelning, som är föreslagen, på cirka 25 sängar, kommer i följd härav hans tid att

tas i anspråk så mycket där, att han måste avsäga sig befattningen i Malmö, om han skall behålla befattningen i Lund, och då anser utskottet, att om man här beviljar 2,500 kronor i stället för 1,500, som han nu har, under förutsättning att landstinget samtidigt beviljar 2,500 kronor, så att han tillsammans skulle få 5,000 kronor, skulle han vara hågad att behålla denna befattning. Detta torde emellertid vara ganska osäkert, och det torde mycket väl kunna hända, att han anser med sin fördel mera förenligt att i stället behålla befattningen i Malmö, som ger 3,000 kronor, och dessutom behålla den enskilda praktik, som han har där. Herr Rydén kanske önskar att få honom till Malmö i stället för att få honom till Lund, och det är kanske därför utskottet avstyrkt det högre anslaget.

Emellertid är det så, att personer, kompetenta för en sådan befattning som denna, finnas icke många i Sverige, och skulle det vara så, att denna person, som nu innehar befattningen flyttar på annat håll, torde det inte vara så lätt för universitetet att få honom ersatt för en så ringa lön, som här är ifrågasatt. Och av vilken stor betydelse det är att ha en duktig karl i detta nya ämne, som f. n. är så viktigt, kunna herrarna få en liten upplysning om, ifall ni skulle vilja vara goda och besöka Radiumhemmet här i Stockholm, där ni kunna få tillfälle att se, vilken utmärkt behandling patienter, som annars skulle gå under, kunna erhålla.

Vad föreståndaren för kliniken för öron-, näs- och halssjukdomar beträffar, har utskottet ansett, att en avlöning av 4,000 kronor åt honom, d. v. s. 2,000 av staten och 2,000 av landstinget, skulle vara fullt tillräckligt, och jämför detta med det förhållandet, att en innehavare av en liknande befattning i Uppsala endast åtnjuter en avlöning av 3,000 kronor. Skillnaden mellan dessa två torde emellertid vara ganska stor. Dels är denna lärare i Uppsala endast biträdande lärare, och själva kliniken där är endast av provisorisk natur, förhyrd tillfälligt, under det att i Lund skapats en ny sjukavdelning på ett nytt modernt sjukhus. Man måste sålunda säga, att befattningen i Lund är mycket viktigare än den mera tillfälliga i Uppsala. F. ö. har universitetet i Uppsala tänkt sig, att denne biträdande lärare samtidigt skulle vara docent och även åtnjuta docentstipendium, så att hans avlöning sammanlagt skulle kunna uppgå till 5,000 kronor, således till mer, än läraren i Lund skulle få, ehuru denne har en särskild sjukavdelning, vilket läraren i Uppsala inte har.

Enligt mitt förmenande äro båda dessa befattningar så viktiga, att de egentligen borde vara professurer bägge två, och de äro både av Kungl. Maj:t och av utskottet uppförda på extra stat, och meningen är väl, att någon förändring härvidlag med tiden skall äga rum. Denna förändring kan naturligtvis inte bestå däri att dessa befattningar indragas, så mycket mindre som avlöningen till amanuensbefattningarna vid motsvarande kliniker äro upptagna på ordinarie stat, utan meningen torde väl vara, att dessa befattningar inom relativt kort tid måste förändras till ordinarie pro-

*Ang. arvode
åt föreståndaren
för röntgenlabora-
toriet vid uni-
versitetet i
Lund m. m.
(Forts.)*

Ang. arvode
 åt föreståndaren
 för röntgenlabora-
 toriet vid uni-
 versitetet i
 Lund m. m.
 (Forts.)

fessurer, och i så fall blir det en utgift för staten av 15,000 kronor, i stället för att nu begäres endast 6,000 kronor.

Riksdagen har, när fråga varit om avlöning till läkare vid ett föregående tillfälle, icke bifallit ett anslagskrav, som regeringen då framställde. Det gällde då anslag till provinsialläkarna. Detta har haft till följd, att provinsialläkarna nu äro, jag höll på att säga, utrotade i hela Norrland, och vi ha nyss fått en kungl. proposition i syfte att avhjälpa detta förhållande. Nu vill man här ej heller bevilja ett anslag för lärare, som skola utbilda läkarna i dessa två så viktiga ämnen, radiologi och otiatrik. Jag kan för min del inte lämna min röst till något sådant, och därför ber jag för min del få yrka bifall till reservationen.

Herr *Röing* instämde häruti.

Vidare anförde

Herr *R y d é n* i Malmö: Herr talman! Jag betvivlar icke, att jag blir trodd, när jag säger, att jag inte i första hand medverkat till sänkningen av anslag, som behövas för Lunds universitets räkning. Lunds universitet har alltid varit en smula styvmoderligt behandlat i förhållande till Uppsala, och det gör, att vi sydsvenskar gärna velat hålla förstnämnda universitet litet om ryggen. Vad beträffar det nu föreliggande anslaget, måste jag säga mig, det statsutskottet varit så pass välvilligt, att det är nära på litet för mycket begärt, om vi skulle gå längre.

Läraren och föreståndaren för röntgenlaboratoriet har nu 1,500 kr. från staten och 1,500 kr. från landstinget, summa 3,000 kr. Genom nybyggnad har denna röntgenavdelning och detta röntgenlaboratorium utvidgats och denna person blir nu klinikföreståndare. Statsutskottet föreslår nu, att han skall få 2,000 kr. i tillökning på sin lön, nämligen 1,000 kr. från landstinget och 1,000 kr. från staten; han skulle alltså få sammanlagt 5,000 kr. Om herrarna tänka litet närmare på saken, skola herrarna finna, att detta är den lön, som numera professor Forssell, som var föreståndare för serafimerlasarettets röntgenlaboratorium i denna egenskap hade under åtskilliga år; jag skulle vilja tillägga, att vi behöva icke överdriva, i något avseende, om vi säga, att för det första är sistnämnda röntgenlaboratorium avsevärt större och för det andra var Forssell en enastående man i fråga icke blott om vetenskaplig skicklighet, utan framför allt såsom uppfinnare beträffande röntgeninstrument. Jag tycker, att man måste ha något sinne för proportioner, när man uttalar sig, även om man är läkare och med läkarens hela syn ser på de medicinska lärbefattningar, varom här kan bli fråga.

Jag ber att alldeles bestämt få tillbakavisa den föreställning, som den föregående ärade talaren synes hysa, att det var någon slags malmösynpunkt jag här anlade. Jag har aldrig i mitt liv haft en tanke däråt. Jag är övertygad om, att vi från Malmö stad mycket väl kunna få en läkare, som förestår vårt röntgenlaborato-

rium och vår röntgenavdelning, oavsett hur staten handlar i detta fall. Jag tycker emellertid, att denna förhöjning å 2,000 kr. kan anses vara ganska skälig, när det gäller denna befattning.

Vad vidare beträffar den andre läraren, som det här gäller, vilken blir föreståndare för polikliniken för öron-, näs- och halssjukdomar, har denne nu 2,000 kr. lön, därav 1,000 kr. från landstinget och 1,000 kr. från staten. Nu kommer Kungl. Maj:t och begär en tredubbelt så stor lön, därför att han skulle bli klinikföreståndare. Kungl. Maj:t begär nämligen, att lönen skall sättas till 6,000 kr. Utskottet har emellertid även här ansett, att om man höjer lönen med 2,000 kr. kan det anses vara en ganska skälig förhöjning och har alltså för denne lärare föreslagit 4,000 kr. i lön, varav staten skulle betala hälften och landstinget hälften. Jag kan icke neka till, att jag tycker det är litet egendomligt, att den föregående ärade talaren vill här hävda, att detta skulle vara särskilt njuggt tilltaget. Vi beslutade nyss att upprätta en ny lärarbefattning i Uppsala i detta ämne. Denne befattningshavare, som icke får egen klinik att förestå, skulle erhålla en avlöning av 3,000 kr. Men vi skola då komma ihåg, att, såsom vi ju alla veta, denna plats är vikt för nobelpristagaren, österrikaren Barany, och jag säger icke något ogynnsamt eller ofördelaktigt om den, som skulle förestå den nu ifrågavarande befattningen i Lund, om jag säger, att man väl icke kan anse honom åtminstone alldeles utan vidare självskriften till nobelpris. Man tycker då, att om man ger honom 1,000 kr. mera i lön, än vad nobelpristagaren i Uppsala skulle få, kan man väl icke säga, att detta är så synnerligen njuggt.

För övrigt vill jag framhålla, att med dessa lärarbefattningar och särskilt med den sistnämnda följer en synnerligen stor praktik; det är just lärarna vid universitetet, som komma upp till de största inkomster, som några läkare ha i vårt land, och framför allt gäller detta om dem, som praktisera inom detta område. Jag tror sålunda, att man inom statsutskottet haft mycket goda skäl, när man i detta sammanhang väckt det förslag, som här föreligger, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Vahlquist: Herr talman, mina herrar! Av de föreliggande handlingarna i detta ärende ha nog kammarens ledamöter fått klart för sig de förändrade förhållanden, som numera komma att göra sig gällande vid de sjukvårdsanstalter, som det här är fråga om. En mycket stor utvidgning av Malmöhus läns sjukvårdsanstalter i Lund har ägt rum, vilket medfört, att läkarförhållandena där måst ordnas på annat sätt än förut.

Beträffande de två läkarbefattningar det här särskilt gäller, nämligen läkaren för röntgenavdelningen och läkaren för den otitriska avdelningen, ha ju förhållandena likaledes blivit helt annorlunda. Man kan ju säga, att dessa båda läkare förut strängt taget endast hade en poliklinisk verksamhet, men nu, sedan den stora utvidgningen skett, komma de att bli föreståndare för var sin sjukavdelning med 25 å 30 sängar i varje, således motsvarande ett av våra

Ang. arvode
åt föreståndaren
för röntgenlabora-
toriet vid uni-
versitetet i
Lund m. m.
(Forts.)

minsta lasarett. Det är alldeles klart, att deras arbete därigenom i så väsentlig grad ökas, att man knappt kan jämföra deras nya arbete med vad de haft förut. De bli nu upptagna hela året om utav sina sjukavdelningar, då de förut endast varit upptagna 8 å 9 månader om året. Kommer alltså deras arbete att i väsentlig grad ökas, bli de också på samma gång därigenom mera lämpliga för det undervisningsvärv, som kommer att åligga dem bredvid deras sjukhusläkarverksamhet.

Utav handlingarna framgår vidare, att framställning har gjorts från karolinska institutets lärarkollegium i Stockholm, där undervisning nu meddelas i de båda ämnen det här gäller, huruvida man icke skulle kunna bereda medicine studerande plats vid Malmöhus läns sjukvårdsanstalter i Lund i och för utbildning inom dessa två viktiga vetenskapsgrenar. Därpå har lämnats det svaret, att vederbörande myndigheter, såväl landstinget som universitetet, äro villiga att gå denna framställning till mötes.

Att undervisningen i dessa båda ämnen är av mycket stor betydelse för de medicine studerandenas utbildning är en känd sak. Då fråga väcktes om upprättande av en personlig professur för numera professorn i röntgenologi Forssell, vann detta förslag erkännande från alla håll och bifölls av riksdagen; det kom icke till någon debatt här i kammaren, men då man inom utskottet beredde ärendet, fanns det icke en röst, som höjdes mot att göra honom till ordinarie professor, just därför att man ansåg, att det ämne, han företrädde vid serafimerlasarettet, var av den stora vikt och betydelse, att det borde vara en professor i ämnet. Nu begär man här icke mer, än att avlöningarna skola sättas åtminstone så pass högt, att man kan vara säker om att få dugligt folk även på dessa två föreståndarplatser. Det kan ju sägas, att en lön å 5,000 kronor icke är så obetydlig, men jag vill dock framhålla, att detta icke är någon avsevärt hög lön för det arbete, som här nedlägges, särskilt om man, såsom jag förut erinrat, verkligen vill skaffa sig dugliga krafter, och detta är ju så mycket mer av vikt, som undervisning för medicine studerande där kommer att äga rum.

Nu är det ju så lyckligt, att genom samarbete mellan landstinget i Malmöhus län och staten man kan åstadkomma en god undervisning på billiga villkor, och då kan jag icke förstå, varför riksdagen skall sätta sig emot att i sin mån genom ett anslag, som icke är högre än det nu ifrågasatta eller 3,000 kronor, söka åstadkomma, att detta samarbete också får de bästa önskvärda följder, icke blott för sjukvården direkt, jag menar nu radioterapien och röntgenologien liksom öron-, näs- och halssjukdomar, utan även för beredandet åt medicine studerande av en god utbildning.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att hemställa till kammaren att bifalla Kungl. Maj:ts framställning i denna punkt.

Herr Kaijser: Gent emot herr Rydén vill jag endast framhålla, att det här icke är fråga om någon höjning utan vidare av arvodet till nu ifrågasvarande föreståndare, utan den ökning i av-

löningen, som här begäres, är ju avsedd att utgöra en ersättning för det ökade arbete, som denne befattningshavare skulle få att utföra, i det att han, förutom det att han skall fortfarande vara föreståndare för röntgenlaboratoriet, även skall förestå en sjukavdelning, för vilket han nu får ytterligare 1,500 kronor, vilket jag anser vara för litet.

*Ang. anmode
att föreståndaren
för röntgenlabora-
toriet vid uni-
versitetet i
Lund m. m.*

(Forts.)

Herr Rydén sade, att professor Forssell icke hade mer än 5,000 kronors lön, när han var föreståndare för serafimerlasarettets röntgenavdelning. Ja, det är sant, men det är att märka, att han då icke heller hade att förestå någon sjukavdelning utan enbart var föreståndare för röntgenlaboratoriet. Han har ju sedermera kommit att förestå även en sjukavdelning å radiumhemmet. Det ansågs emellertid, att den honom förut tillkommande avlöningen var för liten, och av den anledningen begärde man för honom en personlig professur, som medförde ökade avlöningsförmåner.

Vad befattningen såsom lärare i otia-trik i Uppsala beträffar, så skall ju i enlighet med kammarens nyss fattade beslut till innehavaren av densamma utgå ett belopp av 3,000 kronor. Men där har medicinska fakulteten tänkt sig, att denne lärare samtidigt skulle vara docent i ämnet och åtnjuta docentstipendium — detta står särskilt omnämnt i handlingarna — varigenom hans avlöning skulle uppgå just till 5,000 kronor, således till 1,000 kronor mer, än vad motsvarande befattningshavare i Lund skulle erhålla. Men denne lärare i Uppsala är blott biträdande lärare och, såvitt man kan finna, har han icke att förestå någon sjukavdelning; det skulle då vara blott en provisorisk, till förhyrd lokal förlagd avdelning, under det att motsvarande lärare i Lund skulle ha att förestå en fullt modernt inredd avdelning. Även denna omständighet anser jag vara av ganska stor betydelse härvidlag.

För övrigt vill jag säga herr Rydén, att en underläkare vid ett av våra lasarett t. ex. får en avlöning av 3,000 kronor och dessutom fria rum, fri mat, fri tvätt och fritt ljus, och han har därjämte ofta en extra inkomst på ett par, tre hundra kronor om året för undervisning av elever och dessutom vanligen 500 kronor i ålderstillägg efter ett år, således en högre avlöning, än vad den nu ifrågavarande föreståndaren skulle få. Men ändå är det ju så, att det är nästan omöjligt att få några sökande till dessa underläkarbefattningar. Om herr Rydén ser efter i de medicinska tidsskrifterna, skall herr Rydén finna, att där jämt och samt dylika platser stå ledigannonserade. Jag är därför mycket tveksam, om man verkligen skall lyckas få någon kompetent och duglig person att söka och behålla denna föreståndarbefattning med de avlöningsförmåner, som utskottet här föreslår. Detta vore ju emellertid synnerligt olyckligt, och därför skulle jag gärna se, om kammaren här ville bifalla reservationen och såsom bidrag till denne föreståndares avlöning bevilja 3,000 kronor.

Herr Rydén i Malmö: Herr Kaijser har här med liv och lust talat för Kungl. Maj:ts förslag, och jag finner det mycket

Ang. arvode
åt föreståndaren
för röntgenlabora-
toriet vid uni-
versitetet i
Lund m. m.

(Forts.)

naturligt, att han lägger sig så hårt i selen för läkarkåren. Men man måste dock välja sina jämförelser bättre, än vad herr Kaijser gjorde. Han försökte här uppdraga en jämförelse mellan nu ifrågavarande befattningshavare och underläkarna vid våra lasarett och framhöll därvid, att ehuru dessa senare hade så och så stor avlöning, vore det svårt att få sökande till dessa underläkarbefattningar, och han trodde därför, att det även skulle bliva omöjligt att få sökande till dessa befattningar vid universitetet. Men det är väl ändå den stora skillnaden, när det gäller våra sjukhus och våra lasarett, att det i allmänhet är överläkaren, som tar hela praktiken, åtminstone den del av densamma, som betalas något avsevärt, medan underläkarna endast ha mycket liten inkomst av praktik. Men vad de befattningshavare beträffar, varom det nu är fråga, är det ju alldeles självklart, att de skola få en kolossal praktik just på grund av sin ställning såsom föreståndare och lärare vid universitetet, och jag är därför för min personliga del övertygad om, att det just på grund härav icke skall vara alls svårt att få kompetenta sökande till dessa lärarbefattningar, som man här velat göra gällande.

Jag vill även yttra något gent emot vad herr Vahlquist anförde angående röntgenlärarbefattningen vid serafimerlasarettet. Han sade, att det var på grund av ämnets vikt, som det inrättades en personlig professur i detsamma. Jag tror dock icke, att vi bruka upprätta personliga professurer på grund av vissa ämnens vikt, utan det sker med hänsyn till de personer, som det i de olika fallen gäller. Det blev en personlig professur för Forssell på grund av, att han var en enastående, genialisk man på sitt område. Jag vill visst icke bestrida, att detta ämne är så pass viktigt, att det kan i och för sig förtjäna att få en ordinarie företrädare vid ett stats universitet, men när det gällde professor Forssell, blev det en personlig professur, och därmed är det betonat, att det var på grund av hans enastående kapacitet på detta område, som man inrättade ifrågavarande professur.

Jag är övertygad om att man icke gör det ringaste orätt mot det allmänna sjukhuset i Lund, om riksdagen nu skulle fatta sitt beslut i enlighet med statsutskottets hemställan.

Herr Vahlquist: Gent emot herr Rydén's påstående, att herr Forsell fått personlig professur endast för sina kunskapers skull, får jag säga att jag tviplar för min del härpå.

Jag vill ännu en gång erinra om, att när frågan om inrättandet av Forssells personliga professur här var före och beslöts, det icke uppstod någon debatt i kammaren. Att det icke heller inom utskottet uppkom en tanke på motstånd mot förslaget berodde därpå, att man bland annat hade att stödja sig på universitetskanslerns utlåtande, vilken själv hade undergått behandling av professor Forssell och därvid fått ett så livligt intryck av behandlingsmetodens vikt och betydelse, att jag vågar påstå, att detta lika mycket bidrog till den personliga professurens tillkomst som Forssells egen

framstående duglighet. Ämnets vikt och den persons skicklighet, som det gäller att befordera, stå här i mycket intimt samband med varandra, och det ena utesluter icke det andra. Båda förutsättningar äro nödvändiga.

Vidare sade herr Rydén, att röntgenföreståndaren i Lund hade stora inkomster. Jag vågar icke yttra mig om den saken, ty den känner ju herr Rydén bättre än jag, då han bor på en plats, som ligger nära personens i fråga boningsort. Men så mycket är visst, att han själv sagt, att, då han nu efter den nya ordningen måste lämna sin befattning vid det sjukhus i Malmö, där han för närvarande jämväl är föreståndare för röntgenavdelningen, skulle gå miste om en högst avsevärd biförtjänst av 3,000 kronor, och detta har han själv ansett vara en icke obetydlig förlust, utan så pass betydande, att han själv ansett sig böra gå in till vederbörande med begäran om en löneförhöjning till ersättning för vad han sålunda skulle förlora.

Herr Kaijser: Herr Rydén sade, att med här ifrågavarande befattningar äro förenade stora inkomster på grund av att innehavarna kunde utöva en icke obetydlig privatpraktik, och han ansåg fördenskull, att de av utskottet här föreslagna avlöningarna kunde anses väl räcka till. Min uppfattning är den, att folk skall ha betalt för det arbete, som de verkligen utföra och detta oavsett, om de ha inkomster av enskild praktik eller icke. Här har förut vid skilda tillfällen resonerats om läkarnas enskilda praktik, när de äro anställda i statstjänst, och jag vill i det avseendet påpeka, hurusom de flesta av det fåtal nya läkare, som nu årligen tillkommer, ägna sig just åt enskild praktik, och det är knappast någon, som vill söka statstjänst. Jag behöver i detta fall endast erinra om, huru det är ställt med våra provinsialläkarbefattningar, till vilka det ju som bekant, på många håll är omöjligt att få sökande. Alla läkare slå sig ned som praktiserande läkare i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och de större städerna över huvud taget, och ingen vill söka sig in i statens tjänst, på grund av att de erhålla för liten betalning för det arbete, som de ha att utföra. Detsamma anser jag vara förhållandet med de befattningar, varim här är fråga, och därför är jag verkligen orolig för, att det icke skall bliva några kompetenta sökande till desamma.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 83—86.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 87.

Lades till handlingarna.

*Ang. arvode
åt föreståndaren
för röntgenlabora-
toriet vid uni-
versitetet i
Lund m. m*
(Forts.)

Punkterna 88 och 89.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

*Ang. en lärar-
befattning i
estetik m. m.
vid universite-
tet i Lund.*

Vid nu skedd föredragning av *punkten 90*, angående arvode åt en lärare i estetik samt litteratur och konsthistoria vid universitetet i Lund, begärdes ordet av

Herr E. A. Nilson i Örebro, som yttrade: Herr talman! Med hänvisning till mitt anförande under punkt 60 av detta utskottsutlåtande och med åberopande av det beslut, som kammaren då fattade, ber jag att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid denna punkt fogade reservation.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkterna 91—129.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 130.

Lades till handlingarna.

*Ang. amanu-
ens hos läro-
verksöversty-
relsen.*

Härefter föredrogs *punkten 131*, angående arvode åt en amanuens hos läroverksöverstyrelsen. Därvid anförde

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! I nu förevarande punkt 131, som avser allmänna läroverken, ber jag att med herr talmannens tillåtelse få yttra några ord.

När åttonde huvudtiteln i fjol förelåg till behandling, tillät jag mig att i andra kammaren anföra några exempel på den kritik, som i allmänhet utövas mot de allmänna läroverken. Jag förklarade mig då icke kunna gå i någon som helst borgen för denna kritiks riktighet, men då den var jämförelsevis allmän, ansåg jag det vara på sin plats att här göra några erinringar med anledning av densamma. Jag höll mig därvid huvudsakligen till de allmänna läroverkens förhållande till det praktiska livet. Jag talade egentligen om, hurusom man i allmänhet prisade utvecklingen av de allmänna läroverken, vilken utveckling man synbarligen förväxlade med lokalernas utvidgning, i det att stora byggnader uppfördes för läroverken och de gamla förnyades o. s. v., och hurusom man pekade på, att tilloppet av lärjungar var betydligt, och ansåg den ofantliga produktionen av studenter och studentskor vara ett synnerligen gott tidens tecken. Jag uppehöll mig då också särskilt vid den uppfattning, som i allmänhet gjort sig gällande, att avsikten med undanskjutandet av de

Ang. amanuens hos läroverksöverstyrelsen.
(Forts.)

klassiska språken — av vilka latinet blivit reducerat i avsevärd grad vid undervisningen, grekiskan nästan helt och hållet upphört och hebreiskan alldeles försvunnit från läroverkens program — var den, att man skulle bereda större plats åt de levande språken; dock syntes mig icke så ha blivit fallet, utan man torde tvärtom kunna antaga, att undervisningen i levande språken nu icke bleve tillgodosedd i vidare utsträckning än tidigare, varom ju för övrigt förhållandena i det allmänna livet vittnade. Jag talade då också om, att detta tillbakasettande av de moderna språken invercade i hög grad menligt även när det gällde den vid universiteten studerande ungdomens vidare utbildning.

Om jag i dag förnyar min för ett år sedan gjorda kritik, gör jag det därför, att det tillkommit ett nytt moment i denna fråga. Jag vill dock dessförinnan ytterligare erinra om den betydelsefulla kritik, som i detta avseende utövats särskilt av Emil Hägg, som givit sitt stora arbete om granskningen av läroverken den utmanande titeln: »De svenska läroverkens förfall».

Det torde ej kunna bestridas att vad han skrivit i denna bok är mycket spirituellt och mycket genialiskt, och det skulle säkert roa kammaren ofantligt, om tiden medgäve att ur densamma uppläsa åtskilliga saker, men jag kan i alla fall icke tänka mig annat än att skildringen innebär en del överdrifter, ty så dåligt som han skildrar läget kan jag icke tänka mig, att det är. En lektor Zachrisson har också gjort anmärkningar över språkundervisningen, och jag har även sett från annat håll, att man icke är nöjd med det utrymme, man givit historieundervisningen. Rektor Ahlström från Göteborg, som mottager elever till Göteborgs handelsgymnasium, har också lämnat uppgifter om sina erfarenheter, och jag kan icke underlåta att lämna kammaren en liten axplockning därur. »I ett prov» — i franska språket, säger han — »deltogo 34 av innevarande års studenter. Av dessa kunde efter 60 minuters betänketid blott 5 översätta en så enkel sats som: 'Har ni papper och pennor?' och 25 stakade sig på svaret: 'Ja, det har jag'. Sexton stycken vågade sig ej ens på att försöka översätta frasen: 'Hur står det till?', och endast 3 lyckades med: 'Det är vackert väder i dag', medan 17 inte ens visste vad 'i går' heter på franska och 16 gingo lika litet i land med 'i morgon'. Blott 19 av de 34 kunde räkna upp veckodagarna och 8 månaderna, under det att 16 verkligen hade reda på de tio första grundtalen. Däremot var frågan: 'Vad är klockan?' översättlig för alla utom 7.» Jag kan knappast tänka mig annat än att detta får anses som en obestridbar sanning, men det är ett betänkligt symptom på innebörden av 1904 års — tror jag det var — läroverksreform, och jag undrar, om icke tiden snart är inne, att man skall tänka på en förnyad reform av undervisningen vid de allmänna läroverken.

Att jag nu tar upp frågan beror på som jag nyss nämnt att det kommit in ett nytt moment i undervisningsprogrammet. Det hände rågon dag i slutet av förra året — i oktober — att studentkåren i Lund hade samlat en del personer ej blott från Lunds uni-

Ang. amanu-
ens hos läro-
verksöversty-
relsen.

(Forts.)

versitet utan även från Köpenhamns för att diskutera läroverksfrågan. Föredragshållaren professor Martin Nilsson gick mycket skarpt tillrätta med den nuvarande läroverksundervisningen och förklarade bland annat, att densamma i intet avseende vore lämplig och anpassad för fortsatta universitetsstudier, och att studenterna icke stode på tillräckligt hög utbildningsnivå för att kunna tillgodogöra sig universitetsstudierna. Följden av hans påstående blev naturligtvis en lång debatt, varvid professor Nilsson icke kunde underlåta att påpeka, att före 1904 års reform eleverna i allmänhet fingo till livs allt både smältbart och icke smältbart, de svalde, som han sade, nötterna med både skal och kärna, överlämnade som de voro åt sig själva, men efter 1904 års reform, påstod han, »fordras ungdomen med tuggor». »Universitetets uppgift är», säger han, »att understödja det fördomsfria forskandet efter sanningen, men denna uppgift försvåras, om hjälp ej lämnas av skolan.» Och mer än hälften av dem, som lämna skolan, gå till universiteten.

Det är så pass allvarsamma ord, att det vore på sin plats, om några, som vore intresserade för denna fråga, några av universitetens och läroverkens målsmän toge den om hand för att få en förnyad reform åstadkommen, så att det icke kunde finnas anledning att klaga över vare sig studenternas undermåliga utbildning för det praktiska livet, och ej heller betvivla deras kompetens för fortsatta studier vid universiteten.

Det skulle kunna vara ännu mycket att erinra om i detta fall, men jag anser det anförda vara nog, och när en så pass bemärkt man som professor Martin Nilsson ansett sig kunna uttala så skarpa anmärkningar mot läroverken och när herr Hägg tillåtit sig en sådan rubrik på sin kritik över läroverken som »De svenska läroverkens förfall», torde en läroverksreform icke böra låta vänta på sig. Det synes mig vara på tiden, att den högre undervisningen utvecklas till vad den bör vara eller en undervisning för såväl det praktiska livet som för fortsatta universitetsstudier. Då herr ecklesiastikministern icke är närvarande, kan jag icke annat än beklaga att det icke finnes utsikt att få höra, vilken uppfattning han har i ett så viktigt ärende som detta.

Det är en annan sak, som jag också vill röra vid. Jag har icke på någon sökt lägga skulden för dessa förhållanden och icke på allm. läroverkens lärare, vare sig rektorer, lektorer eller adjunkter. Jag anser, att felet ligger hos den reform, som senast infördes, och jag tror, att den allvarsamma kritiken är befogad, och att något måste göras för att åstadkomma ändring till det bättre. Men då jag talar om lärarna, vill jag anföra, att det kan möjligen hos dem finnas någon del av ansvaret. Det kan hända, att de allmänna läroverken få nöja sig med krafter, som icke i allo äro förstklassiga. Vi kunna icke neka till att riksdagen har mycket att bära på av ansvar i detta avseende, ty det bör väl erkännas, att staten helt enkelt svältfött de allmänna läroverkens lärare. Jag tror, att man icke skall inom lärarekåren kunna söka upp många, som kunna föra ett bekymmerfritt liv, utan de tryckas av uni-

versitetsskulder och de ytterst knappa lönevillkor, som staten anser sig böra bestå det svenska folkets bildningssträvande ungdomslärare. Det är ett fel, som riksdagen måste gottgöra ju förr desto hellre och helst förr. Jag vet, att löneregleringskommittén har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, men under tiden dör kon, medan gräset gror, och jag förmodar också, att man bör taga under allvarligt övervägande, vad som kan vara att göra för att snarast upphjälpa läroverkslärarnas betryckta ställning.

Herr talman! Jag har med dessa ord endast velat göra ett påpekande om de allmänna läroverken och läget för närvarande, och jag har intet yrkande att göra annat än bifall till utskottets hemställan i punkt 131.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 132—135.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 136, angående inrättande av en statssamskola i Sollefteå.

Ang. amanuens hos läroverksöverstyrelsen.
(Forts.)

Ang. statssamskola i Sollefteå

I en inom första kammaren av herr *Fahlén* väckt motion, nr 1, hade hemställts, att riksdagen måtte dels medgiva, att en statssamskola finge upprättas i Sollefteå stad, under villkor att staden ej blott tillhandahölle erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor, utan även till statsverket årligen inbetalade ett belopp, motsvarande en fjärdedel av den vid samskolan anställda lärarpersonalens begynnelselöner, dock att under övergångstiden endast skulle inbetalas ett belopp, motsvarande 400 kronor för termin för varje vid läroverket inrättad samskoleklass, till dess alla klasserna blivit inrättade, varefter från och med påföljande kalenderår full avgift skulle erläggas, mot vilket åtagande staden skulle äga rätt att av lärjungarna i samskolan upptaga terminsavgifter, dock ej till högre belopp eller under strängare villkor för befrielse än som stadgades rörande de avgifter, som av realskolornas lärjungar erlades till statsverket, dels föreskriva, att första och andra klasserna i samskolan skulle upprättas med ingången av läsåret 1918—1919 samt att vid början av varje följande läsår skulle upprättas ytterligare en klass, i ordning nedifrån räknat, intill dess samskolan blivit färdigbildad, dels ock för inrättandet vid samskolan från och med 1 juli 1918 av en rektorstjänst och en första lärarinnebefattning från och med 1918 höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med erforderligt belopp.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Swartz*, *Strömberg*, *Ekelund*, *J. Nilsson*, *Bergqvist* och *I. E. G. Svensson*,

Ang. stats-
samskola i
Sollefteå.
(Forts.)

vilka ansett, att utskottet bort föreslå att riksdagen med bifall till den i ämnet väckta motionen måtte från och med år 1918 höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 7,000 kronor.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade

Herr K a i j s e r: Herr talman, mina herrar! Det kan synas ganska onödigt att i riksdagen åter riva upp en debatt i denna fråga, som debatterats så mycket för två år sedan. Jag anser mig dock böra framhålla de fördelar, som en samskola i Sollefteå skulle ha framför en kommunal mellanskola, som utskottet anser böra inrättas. Det står visst icke direkt i utskottets betänkande, men torde vara underförstått. En privat samskola får icke statsunderstöd längre än till och med år 1920 och efter den tiden måste den ombildas, såvida den icke blir en statens samskola. För att lärjungarna skola kunna komma in från folkskolan direkt i den kommunala mellanskolan, fordras det, att folkskolan skall vara en folkskola enligt typen litt. A. En sådan finnes i Sollefteå stad, men icke i socknarna omkring Sollefteå. Följaktligen, om det blir en kommunal mellanskola och lärjungarna från socknarna omkring Sollefteå skola intagas i den kommunala mellanskolan i Sollefteå, måste de åtnjuta privat undervisning för att från folkskolan komma in i mellanskolan. Det anser jag vara ett fel, och av den anledningen anser jag, att det skulle vara lämpligare, att det finnes en samskola fortfarande, ty i denna samskola kunde en lärjunge komma in, som hade kunskaper, motsvarande första klassen enligt normaltypen litt. A.

Vidare är det en annan olägenhet och det är den, att om en lärjunge går i den kommunala mellanskolan och måste flytta till en stad, där det är en realskola, så kan han icke komma in i motsvarande klass i realskolan utan särskild tentamen. Vidare är det den olägenheten, att om en lärjunge går igenom den kommunala mellanskolan, kan han icke utan särskild tentamen komma in på gymnasium, under det att han från samskolan direkt kommer in från skolans femte klass till gymnasium utan särskild prövning.

När denna fråga förra gången var före i kammaren, framhölls det, att en kommunal mellanskola skulle vara billigare än en samskola. Det framhölls då, att en samskola skulle kosta staten cirka 8,000 kronor mera än en kommunal mellanskola. Man glömde då emellertid bort, att om den nuvarande samskolan upphörde, måste de lärjungar, som gå i samskolans första, andra och tredje klasser, flytta över till folkskolan, och då det är cirka trettio lärjungar i varje klass, bleve det tre klasser i folkskolan. För dessa barn måste det anställas nya lärare. Dessa åtnjuta statsbidrag med $\frac{9}{10}$ av grundlönen, under det att lärarna i de kommunala mellanskolorna ha $\frac{3}{4}$ av lönen av staten. Skillnaden i utgifter för staten bliver sålunda ganska ringa och därtill kommer, att särskilda lärare måste anställas i slöjd, handarbete, gymnastik och sång, då lärjungeantalet bleve så mycket större. Mig har det sagts, att det skulle bli ökade utgifter för folkskolan med 7,000 kronor, av vilka 3,500

kronor skulle falla på staten och 3,500 kronor på kommunen. Den egentliga skillnaden i utgifter för staten skulle således, i händelse en statens samskola inrättades, bliva 4,500 kronor, som det skulle kosta mera än om en kommunal mellanskola inrättades. Då nu staden önskar en samskola, tycker jag verkligen, att riksdagen skulle kunna bevilja 4,500 kronor för att tillmötesgå staden, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

*Ang. stats-
samskola i
Sollefteå.
(Forts.)*

Herr Rydén i Malmö: Jag tror, att kammaren finner det ändamålsenligt, att vi nu icke rulla upp hela den vidlyftiga debatt, som vi hade för två år sedan i denna fråga. Det är icke blott en ekonomisk fråga, även om de ekonomiska skälen äro fullkomligt avgörande, utan det är också en stor principfråga beträffande vår skolorganisation, som ligger under detta. När riksdagen med stor majoritet för två år sedan avgjorde frågan, tycker jag, att man kunde finna sig däri och rätta sig därefter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 137.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 138 och 139.

Lades till handlingarna.

Punkten 140.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 141, angående indragning av militärövningarna vid de allmänna läroverken.

I en inom andra kammaren av herr *E. A. Nilson* i Örebro väckt motion, nr 55, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i och för indragning av militärövningarna vid de allmänna läroverken från och med år 1918 minska reservationsanslaget under åttonde huvudtiteln till de allmänna läroverken med 58,000 kronor.

*Ang. indrag-
ning av mili-
tärövningarna
vid de all-
männa
läroverken.*

Utskottet hemställde att riksdagen måtte i och för indragning av skjututbildningsövningarna vid de allmänna läroverken från och med år 1918 minska reservationsanslaget till dessa läroverk med 53,000 kronor.

Ang. indragning av militärövningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Swartz, Strömberg, Ekelund, J. Nilsson, Bergqvist, I. E. G. Svensson, Malmborg, Persson* i Stallerhult, *Wiklund, Åkerman* och *Jönsson* i Slätåker, vilka ansett, att utskottet bort hemställa

a) att det i ovanberörda motion framställda förslaget om minskning i reservationsanslaget till de allmänna läroverken i och för indragning av skjututbildningsövningarna vid de allmänna läroverken ej måtte av riksdagen bifallas, samt

b) att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida de nu vid de allmänna läroverken, folk-skoleseminarierna och de tekniska elementarskolorna föreskrivna skjututbildningsövningarna skulle kunna avskaffas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan punkten föredragits yttrade

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet *Westman*: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få börja mitt yttrande med att framhålla, att när statsutskottets majoritet hemställt om slopande av anslagen till skjututbildningsövningar vid de olika läroanstalterna, har utskottsmajoriteten icke anfört några andra skäl härför än dem, som lämnats av motionären i hans ganska kortfattade motivering.

Vilka äro då dessa skäl? Jo, motionären säger till en början, att meningarna om dessa övningars lämplighet ha så gott som ständigt varit mycket skiftande. Varpå stöder motionären detta sitt påstående? Han stöder det på vissa utlåtanden, som 1897, således för 20 år sedan, avgåvos av en del skolmyndigheter. Man torde väl utan vidare genast kunna erkänna, att detta material är ganska ålderdomligt. Det hade för övrigt redan uppnått en alltför hög ålder, när det förra gången fördes fram i riksdagen. Detta skedde 1908, alltså för 9 år sedan, i en motion, som väcktes av herr *Rydén* i Malmö jämte andra, och som hade samma syfte som den nu föreliggande motionen. Redan då framhöll en rad skolmän i bägge kamrarna, att förhållandena voro så förändrade, att dessa gamla utlåtanden icke voro tillämpliga. Man betonade vid den överläggning, som då förekom, att övningarna icke voro anordnade på samma sätt, som tidigare varit fallet, och att man funnit på utvägar att bättre inpassa dem i skolans arbetsordning än som förut skett. Man underkände alltså redan för 9 år sedan från skolmannahåll detta material som föråldrat, och man framhöll, att om skolmyndigheterna finge tillfälle att ånyo yttra sig, så skulle deras yttranden helt säkert gå i en annan riktning än de gjort år 1897.

Men om dessa utlåtanden voro föråldrade 1908, så äro de det i ännu högre grad nu, ty efter den tiden ha år 1910 utfärdats nya stadgar för dessa övningar. De äro nu anordnade på ett helt annat sätt än de voro 1897, då den av motionären åberopade utredningen kom till stånd. Deras tyngdpunkt ligger nu på skjututbildningen,

och man har genom att införa en särskild läsordning för de 18 dagar, helgdagarna inberäknade, då övningarna pågå, söjrt för, att de icke medföra de rubbningar i skolans undervisningsarbete, som de gjorde tidigare.

Jag kan naturligtvis icke nu lämna någon slutfärdig utredning om dessa skjutövningars betydelse — därtill skulle ju fordras, att jag hade hört de olika myndigheter, som ha dessa övningar om hand, och detta har icke kunnat ske — men jag kan icke underlåta att omnämna, att skolmän, som på nära håll följt dessa övningar, sagt mig, att de verka i hög grad uppräckande och disciplinerande samt i fysiskt avseende stärkande på skolungdomen, vilket naturligtvis är av betydelse för skolarbetet i dess helhet. Under debatten 1908 framhölls också av de skolmän, som där uppträdde, att det var i fysiskt avseende av stor betydelse, att övergången från ferierna till läsårets stränga studiearbete icke bleve för tvärt utan förmedlades genom en övergångstid, då antalet lästimmar var inskränkt och då skolungdomen hade tillfälle till friskt uteliv under åtskilliga timmar om dagen. Det underströks av dem, att det ur denna synpunkt vore synnerligen önskvärt, att om dessa övningar avskaffades, de komme att ersättas av andra idrottsliga övningar, som i fysiskt avseende medförde en likartad verkan på ungdomen.

Man bör ej heller underskatta den betydelse, som dessa skjutövningar ha för skjutskicklighetens främjande. Man har vid dem ernått goda resultat i skjutskicklighet, och de ha därjämte bibringat ungdomen ett livligt intresse för skjutning, som sedan fått uttryck i deltagande från dess sida i skytterörelsen. Den senare tillföres tack vare dessa skjutövningar ett betydande tillskott av unga krafter, och man kommer därför helt säkert att inom skyttekretsar med beklagande se, om dessa skjutövningar skulle komma att inställas. Enligt den nu gällande instruktionen står angivet som ett huvudsyfte för dessa skjutövningar, att de skola lända skytterörelsen till gagn, och jag tror alltså, att jag vågar säga, att detta syfte i stort sett blivit uppnått.

Motionären och med honom utskottets majoritet anför emellertid utom det förut granskade ytterligare ett skäl för övningarnas avskaffande. Man säger nämligen, att efter genomförandet av 1914 års härordning äro dessa övningar icke längre behövliga. Ja, så säger man på vissa håll inom Sverige, men huru bedömer man i andra länder med modern härordning värdet av skolungdomens övningar? Som bekant ha dylika övningar länge varit något säreget för Sverige. Emellertid har man i Frankrike redan några år före världskriget infört något liknande. Det har där bildats föreningar, som handleda ungdomen i skjutning och andra militära idrotter, och dessa föreningar har franska staten understött med ständigt växande anslag. År 1913 erhöilo de ett statsanslag av 2 miljoner francs, och under kriget har omfattningen av deras verksamhet ytterligare ökats. I Tyskland har man under kriget infört värnövningar för skolungdomen. Dessa äro emellertid något olika lagda mot våra. Både i Tyskland och i Frankrike har den tanken kommit fram, att övnin-

Ang. indragning av militärövningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Ang. indrag-
ning av mili-
tärövningarna
vid de all-
männa
läroverken.
(Forts.)

garna borde göras obligatoriska, men så har likväl icke skett, ty tillslutningen har varit så stor på grund av den starka folkstämningen, att det icke varit behöfligt att vidtaga sådana åtgärder. Även i England har man sitt intresse riktat på frågan om utbildningsövningar för skolungdom. Från vederbörande departement i detta land har nämligen under första krigsåret till oss framställts en begäran om upplysning, huru våra övningar äro lagda. Avsikten syntes vara att införa något liknande också i England.

Att under sådana förhållanden, när de krigförande stormakterna uppmärksamma och taga efter den anordning, vi ha här i landet, vi skulle mitt under brinnande världskrig slopa den utan all utredning, förefaller mig icke vara vidare välbetänkt. Det vore ändå egendomligt att låta världskriget ha en så helt annorlunda inverkan i vårt land mot vad det har i de andra länderna. Det vore väl för övrigt allt för svenskt, om vi nu avskaffade en anordning, som vi själva skapat och utvecklat för att sedan kanske efter några år återinföra den efter utländska mönster.

Av vad jag sagt torde väl framgå, att det icke utan vidare är så klart, att dessa övningar böra indragas utan all utredning. Jag hemställer, om icke kammaren i detta ärende som i alla andra bör bereda tillfälle för de sakkunniga och ansvariga myndigheterna att yttra sig, innan kammaren fattar sitt beslut. Jag ber att få uttala den förhoppningen, att kammaren icke följer utskottsmajoritetens yrkande om dessa övningars indragning, utan att kammaren i stället sluter sig till minoriteten, som hemställt, att anslaget måtte få utgå, men som samtidigt begärt, att en utredning föranstaltas.

Herr P e r s s o n i Stallerhult: Herr talman! Vi ha icke varit ense i utskottet om denna fråga, att något bör göras för ändring av saken och därför har jag begärt ordet. Reservanterna ha lämnat motionären och även statsutskottet ett visst erkännande för deras ståndpunkt, men reservanterna ha icke ansett sig kunna gå så hastigt till väga med detta, att man utan vidare skulle indraga detta anslag. Det är väl ändå väl mycket begärt, när anslaget varit beviljat allt sedan 1863, att man nu på en enskild motionärs farmställning skulle indraga detta anslag och omöjliggöra de anordningar, som redan vidtagits. När reservanterna lämnat detta erkännande och sedan hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t ville utreda detta och se till, om det är möjligt att indraga eller ändra dessa övningar, och detta kan gå så hastigt, att riksdagen redan nästa år finge denna utredning och finge pröva huvudfrågan, tycker jag, att detta vore riksdagen mera värdigt än att helt enkelt draga in anslaget.

Jag ber därför att med dessa korta ord få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr E. A. N i l s o n i Örebro: Jag ber till en början, herr talman, att då det här har talats om, att detta är en anordning, som vi själva skapat, och en anordning, som ägt bestånd under så många år

och att det därför skulle vara betänkligt, om vi nu skulle avskaffa denna anordning på enskild motionärs hemställan, få återkalla i minnet skälet varför denna anordning infördes. Skälet är anfört i min motion, och det är den omständigheten, att på en tid, då vår manliga befolkning hade så kort vapenutbildning som var fallet år 1860, ansågo rikets ständer, att en »mera utbredd färdighet i vapenkonst och andra militära övningar skulle till gagn i en framtid för fäderneslandets försvar kunna genom undervisning i skolorna bibringas det uppväxande släktet». Men denna utgångspunkt för rikets ständer år 1860 föreligger ingalunda nu. Nu är det ju så, att all landets vapenföra befolkning är underkastad en militär utbildning av praktiskt sett ett år. Men de grupper av vapenför ungdom, om vilka det här är fråga, ha därutöver en militär utbildning av icke mindre än 140 dagar, d. v. s. sammanlagt 500 dagar. Det synes mig sålunda vara alldeles klart, att det skäl, som var bestämmande för rikets ständer då den nuvarande anordningen infördes, icke numera föreligger. Och den omständigheten, att riksdagen år 1908 intog en ståndpunkt, motsatt den som statsutskottet i år intagit, kan icke heller tillmätas någon avgörande betydelse, och det därför, att 1908 var värnpliktstiden högst 240 dagar för alla. Sålunda ha studenter och med dem likställda för närvarande en värnpliktstjänstgöringstid ända till 260 dagar längre än den de hade 1908.

Chefen för generalstaben anförde i sitt yttrande över den framställning, som jag åberopat i min motion, att den främsta uppgiften, de militära övningarna i skolorna avsåge att fylla, vore att förbereda utbildningen av reservunderbefäl. Ja, den uppgiften föreligger icke numera, utan nu säger man, att den viktigaste uppgiften är skjututbildningen. Men, mina herrar, hur är det med skjututbildningen? Det förhåller sig ju på det sättet med skjututbildningen, att ur militär synpunkt tillmåter man icke denna skjututbildning någon så avsevärd betydelse. Icke ens den skjututbildning, som försiggår i de frivilliga skytteföreningarna. Då detta spørsmål förelåg till övervägande i de 1911 tillsatta försvarsberedningarna, hade vi där fördrag av flere militärer rörande möjligheten av att vissa års medlemskap i skytteföreningarna och där förvärvad skjutskicklighet skulle kunna med några dagar minska värnpliktstiden för de värnpliktige. Varje tanke i den riktningen tillbakavisades emellertid av militärerna med den förklaringen, att det var någonting helt annat att utbilda sig i skjutning på det sätt, som de militära uppgifterna kräva, och att utbilda sig i sådan skjutning, som försiggår i skytteföreningarna, Jag kan icke bedöma den saken, men faktum är, att så resonerades det från militärt håll.

Nu har det sagts av herr statsrådet, att en av dessa militärövningars betydelsefullaste uppgifter är att de skulle verka disciplinerande och fysiskt fostrande. Ja, om den saken äro meningarna inom lärarekåren synnerligen delade. Flera lärare från skilda politiska läger ha till mig uttalat en helt motsatt uppfattning rörande militärövningarnas verkan beträffande skoldisciplinen. Och vad angår militärövningarnas betydelse med avseende på den fysiska fost-

Ang. indragning av militärövningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Ang. indragning av militärövningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

ran, förefaller det mig verkligen, att den fysiska fostran mycket bättre och mera framgångsrikt tillgodoses genom gymnastikutbildning och vissa idrottsövningar. Jag tror därför icke, att man ur den synpunkten kan motivera bibehållandet av militärövningarna i skolorna.

För övrigt är det ju så, att det klagas från arméns sida över bristande underbefäl för utbildningen i armén. Kan det då föreligga några talande skäl att ytterligare knappa in på underbefälet vid armén, som där är alldeles för knappt på grund av försvårad rekrytering, genom att draga underbefälet till skolorna för att där tjänstgöra som instruktörer vid denna utbildning, som militärt sett, jag vågar göra det påståendet, icke är av någon större betydelse?

Jag kan sålunda icke finna annat än att de allra starkaste skäl tala för att biträda utskottets hemställan.

Nu har däremot sagts, att det vore bättre, att man skreve till Kungl. Maj:t och begärde utredning i detta ärende. Ja, jag tror, att kammaren av herr statsrådets anförande här har fått en klar uppfattning om, vilken synpunkt herr statsrådet anlägger på denna fråga. Han har så klart och tydligt framlagt sin ståndpunkt, att det återstår intet övrigt att i det hänseendet önska. Det är klart, att han utan någon som helst utredning står på den ståndpunkten, att militärövningarna böra bibehållas. Jag står på den ståndpunkten, att dessa militärövningar, framförallt med hänsyn till den vidsträcktare militära värnpliktstjänstgöring, som blivit ålagd den studerande ungdomen, icke ha någon som helst betydelse, och att det icke erbjuder några betänkligheter att vi avskaffa desamma.

Det är icke mindre än ungefär sextio timmar på året, som tagas i anspråk för dessa övningar i skolorna. Dessa sextio timmar äro koncentrerade vid början av höstterminen. Då det kanske gentemot mig här kommer att sägas, att det är av största betydelse att ynglingarna, då de börja sin militära tjänstgöring, äro så fysiskt tränade, att de kunna stå emot en forcerad utbildning, vill jag framhålla, att då dessa militärövningar äro förlagda till höstterminen och studenterna börja sin militärtjänstgöring i slutet av juni månad, så är det uppenbart, att den militära träning de kunna få under dessa sextio timmar på hösten sitter icke kvar i juni månad. Därvidlag har en fortlöpande träning i gymnastik och i allmän idrott mycket större betydelse.

Jag anhåller, herr talman, om kammarens bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag har i denna punkt förenat mig med reservanterna, men jag måste vidgå, att jag inte är särskilt tilltalad av den motivering, som de givit åt sitt yrkande och just icke heller av detta yrkande. Skillnaden mellan min åsikt och reservanternas är dock icke större än att jag ansett mig kunna förena mig med dem. I motsats till reservanterna kan jag icke finna, att den gjorda utredningen är »ganska omfattande» i annat hänseende än beträffande det historiska och kostnaderna. I fråga

om ändamålet med dessa övningar kan jag icke finna att den gjorda utredningen är någon utredning alls.

Jag är icke heller säsom reservanterna tveksam beträffande önskvärdheten av, att vissa övningar bibehållas; om vi skola kalla dem för militära eller fysiska eller något annat, det vet jag inte. Alla övningar, som på ett verksamt sätt förbereda ifrågavarande ynglingar för den utbildning de sedan skola undergå såsom värnpliktige, äro emellertid högeligen önskvärda för att icke säga nödvändiga, men, som jag sedermera kommer till, jag hyser en viss tvekan, huruvida en utredning på denna punkt icke kommer att visa, att man måhända bör lägga övningarna på ett något annat sätt än nu är fallet. Jag är därför icke fullt med om att särskilt pointera skjututbildningen, jag skulle vilja haft det något mera allmänt uttryckt.

Ja, vad är det nu egentligen som anförts av den ärade motionären för indragning av detta anslag? Det är ju först och främst, att efter 1914 års härordning med dess utsträckta tjänstgöringstid för studenter och likställda dessa övningar icke äro så betydelsefulla, att de motsvara de därpå nedlagda kostnaderna.

Jag ber då att få bringa i kammarens erinran, att studenter och likställda skola inställa sig till tjänstgöring strax efter mid-sommar. Vid infanteriet, där den ojämförligt största delen av dessa studenter och likställda få sin utbildning, skola dessa på den korta tiden från i allmänhet den 26 juni och till den 11, 12 september hava undergått en sådan rekrytutbildning, att de kunna, om icke helt och fullt, så dock något så när deltaga i de då påbörjade regementsövningarna. Efter dessa regementsövningar är det för en del av dessa studenter och likställda slut med deras egentliga militära utbildning såsom soldater. Jag syftar här på dem, som skola utbildas till läkare och tandläkare; de fullgöra återstående delen av sin tjänstgöring såsom fackutbildade, d. v. s. såsom läkare och tandläkare. Det är ju givet, att om rekrytutbildningen på detta sätt måste forceras, blir varje förut genomgången utbildning synnerligen välkommen — och naturligtvis är den det icke minst på skjututbildnings område, ty det är en utbildning, som drager en jämförelsevis lång tid — men även i övrigt är ju varje fysisk träning välkommen, eftersom rekrytutbildningen måste forceras på detta sätt.

Motionären har också som ett skäl för att dessa övningar med läroverkseleverna icke måtte anses så betydelsefulla anført, att alla studenter »få såsom värnpliktige börja sin militära utbildning på alldeles samma sätt, oavsett om de såsom skolynglingar deltagit i militärövningarna eller ej».

Ja, vi ha verkligen icke tillräckligt med befäl för att kunna individualisera utbildningen, så att man kan anordna alldeles särskilda övningar för den ene eller andre av dessa rekryter, men skjututbildningen är så lagd, att den som fått en föregående utbildning skjuter sig godkänd, som det heter, före en annan och går vidare till nästa övning. På det sättet får man gott av den

Ang. indragning av militärövningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

förut erhållna utbildningen, fastän man börjar lika med alla. — När jag såg detta motionärens påstående, kunde jag icke låta bli att draga mig till minnes, huru jag hade det i min barndom i skolan. I min klass hade vi ett par tre kamrater, som hade den stora förmånen att redan förut hava lärt sig ett språk. De fingo såsom vi andra börja från början, men jag har aldrig hört, att vare sig de själva eller deras föräldrar klagat över att det var bortkastad tid, att de lärt sig språket förut.

Det säges att denna utredning, såsom jag redan förut antydde, skulle vara omfattande, men jag ber ännu en gång att få påpeka, att själva ändamålet med utbildningen icke varit föremål för någon utredning efter 1914. Den utredning som gjorts förut, är, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet påpekade, synnerligen gammal, och den militära myndighet, som då tillfrågades, avstyrkte också det hela. Jag måste erkänna, att ett skäl, som han då anförde, icke längre kan anföras, ty nu bör denna utbildning ha till ändamål att förbereda ynglingarna icke att bli reservunderbefäl, nej, nu bör denna utbildning ha till ändamål att så förbereda eleverna, att rekrytutbildningen med dem kan forceras i sådan grad, att de 500 dagarna räcka till att göra dem till *plutonchefer*. Att den utbildningstiden icke är för lång för det därmed avsedda ändamålet tror jag med full säkerhet kunna säga, ty jag har såsom regementschef haft befäl över ett studentkompani och vet, att det var en avsevärd del av dessa studenter och likställda som på dessa dagar icke lyckades vinna sådana färdigheter och framför allt icke sådan befälsförmåga, att man ansåg dem i farans stund kunna föra en pluton. Vad som kan göras för att förbereda studenternas militära utbildning anser jag fortfarande vara viktigt och behövt, om ej ändamålet skall förfelas, men jag lämnar osagt, huruvida man bör lägga tyngdpunkten på skjututbildningen eller om man bör något ändra den nu stadgade utbildningen. Men att en sådan för-utbildning allt fortfarande behöves, det är, som sagt, min bestämda uppfattning.

Vidare vill jag meddela, att då den föregående ärade talaren nämnde, att det var svårt att avstå underbefäl till ifrågakvarande övningar, så är det ett påstående, som icke kommer att hålla streck i framtiden, ty om dessa övningar bli förlagda till samma tid som nu, nämligen till tiden för repetitionsövningarna, så komma de faktiskt vid en tid på året, då vi ha mest gott om underbefäl på infanteriregementena; då ligga nämligen icke mindre än tre årsklasser värnpliktigt underbefäl och två årsklasser befälsutbildade studenter i tjänst samtidigt.

Till vad herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet — jag ber om ursäkt det var av gammal vana — jag menar ecklesiastikdepartementet — nämnde, om att man i utlandet intresserade sig för denna fråga, skall jag be att få meddela, att man även i Österrike intresserar sig för denna fråga, och jag har själv fått förfrågan härom från därför intresserade personer.

Man är således överallt inom de stora arméerna, där man har.

icke årslång, utan mer än årslång värnpliktsutbildning, intresserad av denna för-utbildning inom läroverken. Det vore väl då ganska underligt om just vid den tidpunkt, då en tanke, som vi rätt länge haft realiserad, börjar slå igenom på andra ställen, vi skulle *utan utredning* indraga ett anslag för detta ändamål. Jag måste säga, att med all uppriktig aktning för den ärade motionärens kunskaper på den militära förvaltningens område, kan jag icke med bästa vilja i världen tillerkänna honom någon auktoritet på utbildningens område. Han gav själv anledning till, att jag måste göra detta uttalande, då han talade om skälen, varför man icke skulle kunna göra en liten avkortning på värnpliktstjänstgöringen för de frivilliga skyttarna. Det är nog sant, att skjututbildningen inom det frivilliga skytteväsendet icke är densamma som inom armén, ty inom den senare är den mera fältmässig än inom de frivilliga skytteföreningarna. Men det är en annan mycket viktig sak, som enligt mitt förmenande är huvudskälet till att en förkortning av tjänstgöringstiden för de frivilliga skyttarna är praktiskt ogenomförbar vid rekrytutbildningen, och det är, att man helt enkelt icke *kan* forcera skjututbildningen så, att man skjuter hela dagarna. Det blir därför omöjligt att så att säga taga bort några dagar för dem, som förut erhållit skjututbildning. Detta skulle betyda, att kamraterna, som icke äro skjututbildade, bara skulle skjuta, skjuta, skjuta hela dagarna under denna tid, och det vet var och en, som tagit i ett gevär, att det är fullkomligt omöjligt. Man kan icke med en rekryt och icke ens med en tränad skytt med någon framgång skjuta mer än ett visst antal skott på dagen, om det skall bli fråga om verklig pedagogisk utbildning.

Jag ber än en gång få påpeka, vad herr statsrådet erinrade om, nämligen att det nu ifrågasättes att göra en avsevärd indragning i ett ordinarie anslag utan att *någon enda ansvarig myndighet* hörts i denna fråga, det sker endast på framställning av enskild motionär och utan att denne presterat någon utredning i själva sakfrågan.

På grund av vad jag nu yttrat ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr *Kaijser* instämde häruti.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 142—145.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 146.

Lades till handlingarna.

Ang. inbringning av militäroverningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Punkterna 147—153.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 154.

Lades till handlingarna.

Punkterna 155—162.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda punkter föreslagit.

Ang. indragning av militärövningarna vid folkskoleseminarierna.

Vid härfpå skedd föredragning av *punkten 163*, angående indragning av militärövningarna vid folkskoleseminarierna, yttrade

Herr Å k e r m a n: Med hänvisning till vad jag nyss yttrade, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Under hänvisning till det beslut kammaren fattat vid punkt 141 och med åberopande av vad jag vid den punkten anförde, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 164 och 165.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 166.

Lades till handlingarna.

Punkterna 167—174.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Punkterna 175 och 176.

Lades till handlingarna.

Punkterna 177—182.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 183.

Lades till handlingarna.

Punkterna 184—190.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 191.

Lades till handlingarna.

Punkten 192.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 193, angående anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor föredrogs härpå. Därvid yttrade

*Ang. stipendier
åt elever vid
folkhögskolor.*

Herr Lundgren i Vendelsberg: Herr talman! Angående den föreliggande punkten ber jag att få göra en kort erinran.

Det är ju väl bekant, att riksdagen i allmänhet ogärna beviljar s. k. förslagsanslag. Det synes emellertid, som om här föreläge ett fall, då så borde ske. Riksdagen har nämligen en gång, år 1912, uttalat sig för att ifrågavarande stipendier skulle utgå med vissa normalbelopp. Sedan dessa blivit kända, ha skolornas styrelser och föreståndare genom prospekt och annonser i tidningarna tillkännagivit för allmänheten, att medellösa och mindre bemedlade elever kunna erhålla stipendier till sådana normalbelopp. Detta har emellertid hittills aldrig ägt rum. Tvärt om ha dessa stipendier blivit långt mindre än man hade hoppats, varigenom helt naturligt vissa olägenheter uppkommit såväl för skolorna som de behövande eleverna. Nu har statsutskottet emellertid utan någon reservation avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om beviljande av förslagsanslag i detta fall, och jag vågar fördensull icke framställa något yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts hemställan, men tillåter mig likväl framhålla, att, därest riksdagen varken nu eller framtiden vill bevilja detta anslag som förslagsanslag, det vore högeligen önskligt, att det beviljade anslaget gjordes så stort, att det med detsamma åsyftade ändamålet vunnes, icke delvis utan helt. Om så kommer att ske med den summa, som nu är fastslagen, vet jag icke, men skolorna få i alla fall vara tacksamma för den ökning av stipendierna, de nu synas kunna erhålla. Jag har såsom frågan nu ligger icke något annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 194.

Lades till handlingarna.

Punkterna 195—198.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkterna 199 och 200.

Lades till handlingarna.

Punkterna 201—203.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 204.

Lades till handlingarna.

Punkterna 205—207.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkterna 208 och 209.

Lades till handlingarna.

Punkterna 210—217.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 218.

Lades till handlingarna.

Punkterna 219—221.

Utskottets framställningar i dessa punkter bifölls.

Punkten 222.

Lades till handlingarna.

Punkterna 223—226.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vidare föredrogs *punkten 227*, angående indragning av militär-
övningarna vid de tekniska läroverken; och yttrade därvid

Ang. indragning av militärövningarna vid de tekniska läroverken.

Herr Å k e r m a n: Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört vid behandlingen av punkt 141 anhåller jag att få yrka bifall till den vid förevarande punkt fogade reservationen.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de yrkanden, som under överläggningen förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 228—255.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkten 256.

Lades till handlingarna.

Punkterna 257—259.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Å föredragningslistan var vidare uppfört andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, angående herr Molins i Dombäcksmark motion, nr 311, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om verkningarna i visst avseende av gällande förordning angående in-teckning i fast egendom.

Ang. in-teckning i fast egendom.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 311, hade herr *Molin* i Dombäcksmark hemställt, att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning om i vilken omfattning förordningen den 16 juni 1875 angående in-teckning i fast egendom verkat därhän, att ser-vitutsavtal, som upprättats efter den 1 januari 1876 i sammanhang med lagfarna jordafång, genom försummelse att i tid söka in-teckning gått om intet, och att för riksdagen måtte framläggas resultatet av denna utredning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till nå-
gon andra kammarens åtgärd föranleda.

Ang. inteckning i fast egendom.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst yttrade

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Jag beklagar, att jag nödgas taga kammarens tid i anspråk för att försvara den motion, som fjärde tillfälliga utskottet så, tillåt mig säga, hjärtlöst har avstyrkt. Min begäran i föreliggande motion går ut på att få till stånd en utredning om, i vilken omfattning kungl. förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom verkat därhän, att servitutsavtal, som upprättats efter den 1 januari 1876 *i sammanhang med lagfarna jordafång*, genom försumelse att i tid söka inteckning gått om intet, och att för riksdagen framlägges resultatet av denna utredning. Det kan ju tyckas, som om denna begäran vore synnerligen rimlig och att den icke kan anses för stor. Trots detta har utskottet försökt sig på icke allenaast att gendriva vad jag skrivit i motionen, utan också att gendriva mycket annat, som icke finnes där. I min motion har jag tillåtit mig relatera, hurusom ägare till avsöndrade lägenheter förlorat sina rättigheter till skogsfångst och mulbete m. fl. rättigheter. De servitut, som upprättats före den 1 januari 1876, då den kungl. förordningen den 16 juni 1875 trädde i kraft, gällde *utan* inteckning, varemot servitutsavtal, som tillkommit efter denna dato, måste, för att äga bestånd för framtiden, intecknas. I följd av detta stadgande ha en massa servitutsavtal gått om intet på grund av lägenhetsägarnas eller servitutsägarnas okunnighet om nödvändigheten av att säkra sina avtal genom inteckning. Detta är naturligtvis en mycket allvarlig sak. Här gäller det stora grupper av jordägare, stora grupper av redan befintliga egna hem, som genom riksdagens sätt att lagstifta bragts i en ställning, som är helt enkelt olidlig. Man tänke sig in i den situationen att vara i små omständigheter, att ha ett litet eget hem, som köpts och betalats i tro, att de rättigheter, som med det egna hemmet voro förenade, skulle äga bestånd för framtiden och att helt apropos vara satt i det predikamentet, att rättigheterna äro borta. Den här frågan är en *egnahemsfråga*. Det gäller att se till, att de egna hem, som redan finnas, icke avfolkas, men i och med det att servitutsrättigheterna försvunnit, är det egna hemmets existens hotad. Det är naturligtvis icke varit min mening att ifrågasätta, att de jordägare, som genom servitutsrättighetsägarnas uraktlåtenhet att söka inteckning befriats från servitutsavtalen, skulle åläggas att för framtiden tåla de rättigheter, från vilka de blivit befriade. Vad jag åsvftat är att, sedan man lyckats åstadkomma en fullständig utredning om det faktiska läget, det borde tagas i övervägande, huruvida staten icke genom en förändrad lagstiftning rörande jorddelning och expropriation samt möjligen genom att ge direkta anslag skulle kunna hjälpa de stackars människor, som det här är fråga om. Härom är det naturligtvis på frågans nuvarande ståndpunkt för tidigt att yttra sig. Men det vill jag säga, att större frågor lära väl ändå bliva lösta än den här, större problem ha väl varit föremål för statsmakternas övervägande och begrundande än detta, och jag kan icke

tro så illa om svenska samhället, att en så pass liten fråga som denna skulle vara olöslig.

Emellertid har utskottet begagnat sig av *det krassa juristeriet* för att avfärda det hela. Jag hade sannerligen icke väntat det av fjärde tillfälliga utskottet, som ju skall vara det »sociala» utskottet. Ja, herr talman, jag är icke alls övertygad om, att jag i något avseende är ute på villovägar. Jag tillåter mig därför yrka bifall till min motion i den fasta förhoppningen, att andra kammaren nu liksom många gånger förr har känsla för de små i samhället och icke vill se, att en hel massa egna hem, som redan finnas skola avfolkas. Herr talman, jag yrkar bifall till min motion.

Ang. inteckning i fast egendom.
(Forts.)

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Endast några få ord! Den ärade motionären har nyss yttrat att han tyckte att hans framställning här var synnerligen rimlig. Så långt kan ju icke utskottet gå i medgivande, men utskottet har dock sagt, att det vill medge, att en del personer, på sätt i motionen finnes angivet, genom okunnighet låtit sina servitutsrättigheter förfalla och att de sålunda kunna tänkas ha råkat i ett visst bekymmersamt läge genom att dessa rättigheter förfallit. Antalet fall, då servitutsrättigheter så förlorats kunna helt visst icke vara många, utan inskränka sig till ett fåtal i samband med köp, som avslutats närmast efter den tid då inteckningsförordningen i fråga trädde i kraft. Men som utskottet framhållit, så är det icke gott att här föreslå vägar, på vilka dessa skulle återfå sina rättigheter eller förhjälpas till något vederlag för dem. Det är ju alldeles tydligt, att det här gäller att ingripa i privata affärer och att det är privaträttsliga förhållanden som närmast skulle beröras av eventuella åtgärder med anledning av utredningen.

Nu har motionären sagt, att det är en hel mängd egna hems existens, som beror på vad här åtgöres. Det tror jag är nog så starka ord, även om man, som jag nyss sade, medger, att en hel del orättvisor skett därigenom, att personer av okunnighet icke vetat att bevaka vad dem med rätta tillkommit. Och då motionären säger, att icke hemmansägarna, som dock vunnit på att servitutsrättigheterna, så att säga återgått till dem, skulle giva dem som förlorat dessa ersättning, utan att det blir något som riksdagen och staten skulle få ordna, så tycker jag han framkastat något, som till sina konsekvenser innebär, vad vi icke nu kunna överskåda. Det är rätt vanskligt att komma in på en sådan stråt.

Jag tror icke, att utskottet här visat sig känslolöst för de små i samhället, lika litet som jag tror, att denna kammaren är känslolös för dem, om kammaren nu bifaller vad utskottet hemställt. Utskottet anser sig ha goda skäl för sitt avstyrkande av motionen. Dessa skäl äro sammanfattade i utskottsbetänkandets sista del. Utskottet anser 1) att det måste vara förenat med betydande svårigheter att verkställa den utredning motionären föreslår, vidare 2) att en dylik utredning, hur den än må utföras, ej kan bliva fullständig och i alla avseenden tillförlitlig, och slutligen 3) att utredningen ej torde kun-

Ang. inteckning i fast egendom.
(Forts.)

na bliva till väsentligt gagn för åstadkommande av en eventuellt ny lagstiftning på hithörande område.

På dessa skäl ber jag, herr talman, att få hemställa om avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Bolander: Herr talman! Jag hade verkligen tänkt mig, att herr Molin i Dombäcksmark skulle utan protest låta denna motion gå samma väg som massproducenternas alster här i riksdagen i stor utsträckning pläga vandra. Då så icke skett, måste jag ta till orda för att något bemöta de erinringar, som herr Molin nu gjort.

Han säger, att det under vissa förhållanden kan vara både nödvändigt och nyttigt att utreda, på vad sätt en lag verkar. Detta vill jag ej bestrida, men det bör givetvis endast vara i undantagsfall; i mindre frågor sådana som denna bör det icke äga rum. Ty, mina herrar, vart skulle det bära hän, om riksdagen i stor utsträckning skulle påkalla utredning om huru olika lagar och författningar verkat i tillämpningen? Jo, följden skulle helt säkert bli den, att Kungl. Maj:t måste antingen inrätta ett nytt centralt ämbetsverk med en massa underordnade ämbets- och tjänstemän ute i orterna eller också mångdubbla antalet kommittéer.

Den fråga, som det här gäller, är tämligen enkel. Och de brister, som det här pekas på, kan man ju se utan några ingående utredningar. För att en sådan utredning, som motionären nu tänkt sig, skulle kunna bli till någon nytta, bli fullständig, måste den bliva ganska invecklad, och det skulle helt säkert visa sig ganska svårt att åstadkomma densamma, synnerligast som den måste omfatta en tid av mer än 40 år. Jag vill icke vidare uppehålla mig vid den saken, ty utskottet har därvidlag fullständigt redogjort för förhållandena.

Den ärade motionären säger vidare, att staten möjligen skulle kunna träda hjälpande emellan för dem, som redan förlorat sina rättigheter av den anledningen, att de försummat söka inteckning. Jag tror näppeligen, att frågan kan på ett så enkelt sätt ordnas. Jag medger gärna, att det är synd om sådana lägenhetsägare, som gått förlustiga sina rättigheter, men å andra sidan skulle konsekvensen här bli den, att staten skulle nödgas träda hjälpande emellan i varje fall då en person underlåtit att vidtaga i lag föreskrivna formaliteter och därigenom tillskyndats förlust.

Motionären har vidare i sin motivering sökt göra gällande den uppfattningen, att inteckningsförordningen av den 16 juni 1875 skulle i viss mån strida mot förut gällande rättsuppfattning. Huru därmed förhåller sig, kan jag icke yttra mig om, ty jag har intet minne av den tiden, och jag tror, att motionären i det fallet ännu mindre har några erfarenheter, emedan hans verksamma levnadsbana då icke tagit sin början. Jag vill emellertid göra gällande, att nuvarande rättsuppfattning bland den stora allmänheten är den, att för att skydda sådana rättigheter som de förevarande är det absolut nödvändigt att söka inteckning. Som exempel härpå vill jag endast nämna.

Ang. in-teck-
ning i fast-
egendom.
(Försl.)

att vid en av häradsrätterna i Västmanland förekom för några år sedan ett mål angående servitutsrätt, som tillkommit före den 1 januari 1876, och i det fallet hade båda parterna, som själva förde sin talan vid domstolen, den uppfattningen, att det var nödvändigt att söka in-teckning även då rättigheten var av denna ålder. Detta utgör ett bevis för att jag härvidlag har tämligen rätt. Det kunde visserligen vara intressant att åstadkomma den utredning som motionären påyrkar, men jag är fullständigt förvissad om att den icke skulle medföra någon nytta för en eventuell lagstiftning.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka avslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag anser mig skyldig att yttra några få ord till förmån för det syfte, som avses med herr Molins motion. Jag kan mycket väl förstå, att utskottet känner sig tämligen handfallet inför ändamålet med det förslag, motionären väckt, men genom alla dessa formella betänkligheter, som utskottet ju med rätta har framhåvt, bortskymmes alldeles vad som egentligen ligger under motionen och som förtjänar ett annat öde och i all synnerhet ett helt annat omdöme än det avhånande, som den siste talaren började med gent emot herr Molin. Herr Molins sinnelag härvidlag är i denna punkt mycket förträffligare än den siste talarens, och det är ett sådant sinnelag vi behöva i sådana frågor, även om herr Molin gent emot den ofantliga samhällsmakt, som även nu representeras av den siste talaren, måste stå tämligen handfallen ifråga om vad som skall göras.

Jag får verkligen säga, att detta är ett ganska intressant upplag. Jag har aldrig tänkt på detta, icke vetat av det, men om det är så som herr Molin säger, att genom denna plötsliga ändring i lagstiftningen, som skedde 1875, den stora allmänheten, som hade vant sig vid ett visst sätt att lagfara och in-teckna och som icke kände till alla författningars virrvarr, i stor utsträckning kom att bli kuggad på sina lagliga rättigheter, så visar detta huru ödesdigra lagarna äro här i landet mången gång, och då förtjänar det verkligen att fästas uppmärksamheten på, att åtminstone icke en sådan lagstiftning upprepas en gång till, även om man ej kan hjälpa de olyckliga och oskyldiga, som fallit offer för den lagstiftning, som en gång kommit till stånd.

Jag tycker, att man skulle känna i alla fall med alla stackare, som sitta där och hava betalt sina rättigheter och som trott, att allt skulle gå på samma sätt som förut. Kan det visas, att detta skett i större omfattning, ja förresten att det skett bara i två eller tre fall, är det något som vi böra lägga på våra samveten och något, som vi bör se till att vi åtminstone själva icke göra om en gång till.

Jag får ju med utskottet säga, att jag också står handfallen inför vad man här skulle kunna åstadkomma för att hjälpa dem, men den utredning, som herr Molin begär, kommer i alla fall att hava den nyttan med sig, att den kommer att stå som ett monument över hur vi icke böra göra och således vid kommande lagstiftning kanske

Aug. inteckning i fast egendom.
(Forts.)

väcka eftertanke i någon mån om att, innan man utsätter folket för sådana äventyr, man åtminstone skall underrätta det mera allmänt om vad det gäller. Ur denna synpunkt kan det verkligen, herr talman, icke skada att yrka bifall till herr Molins motion, och jag ber därför att få göra det.

Herr Bolander: Herr talman! Med anledning av herr Lindhagens yttrande vill jag nu endast säga, att jag ömmar lika varmt som någonsin herrar Lindhagen och Molin för dessa lägenhetsägare, som av okunnighet förlorat sina rättigheter, men då det gäller att åstadkomma en förbättring eller avhjälpa brister, måste man gå praktiska, framkomliga vägar. Detta har herr Molin icke gjort utan föreslagit en väg, som icke alls torde leda till målet, vilket gör, att jag fortfarande måste vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Det skulle vara mig synnerligen angenämt att av herr Bolander, som nu lär vara fader till detta utskottsutlåtande, få anvisning på någon annan väg, som är framkomlig. Herr Bolander är skyldig göra detta, då han så tvärsäkert fördömt mitt förslag. Jag har förresten icke föreslagit några utvägar alls, på vilka man skulle kunna åstadkomma en ändring till det bättre i detta avseende. Jag har endast väckt förslag om utredning av hur det i själva verket står till med dessa lägenhetsägare m. a. o. att få reda på, i vilken omfattning servitutsavtal gått förlorade.

Herr Bolander sade, att man endast i undantagsfall bör taga reda på en lags verkningar. Ja, omdömet kan vara olika. Jag anser, att om någonting bör utredas, borde det vara verkningarna av en lag, som åstadkommit så mycket ont som just inteckningsförordningen av 1875. Herr Bolander ömmar för de fattiga. Han säger, att det är synd om dem, som mistat sina rättigheter, men då är det väl ganska cyniskt att avfärda det hela med att säga, att om man skulle börja hjälpa dem, som i detta fall kommit i olycka, detta skulle hava konsekvenser med sig, som vore alldeles förfärliga. Tänk om statsmakterna alltid skulle resonera på det sättet, då vore icke Sverige värt att leva i. Riksdagens allra förnämsta uppgift är ju att taga vara på sina egna medborgare, varhelst det visat sig vara nödvändigt.

Herr Bolander talade satiriskt om, att jag icke levde den tid, då inteckningsförordningen trädde i kraft. Han polemiserade emot, att jag tillåtit mig tala om vilken rättsuppfattning, som förut varit rådande. Det är väl ändå så, att rättsuppfattningen före 1875 var den, att servitutsavtalen icke behövde intecknas. Det ansågs tillräckligt, att de hade tillkommit i sammanhang med jordafång. Är det då oriktigt att säga, att denna rättsuppfattning brutits genom förordningen av den 16 juni 1875?

Jag vill passa på, medan jag har ordet, att bestämt tillbaka-visa herr Bäckströms antydning att det här gäller ingrepp i privat-

rättsliga avtal. Det är icke sant, herr Bäckström; vad jag velat har endast varit att få en utredning till stånd om, i vad mån lagen verkat därhän, att servitutsavtal gått om intet. Jag har också i första anförandet uttryckligen betonat, att min mening ingalunda varit den, att de hemmansägare, som blivit befriade från servitutsavtal, skola åläggas att för framtiden respektera dem. Det skulle vara en synnerligen stor orättvisa, som i så fall skulle göras.

Ja, herr talman, jag har av diskussionen icke övertygats om att jag haft orätt, och så länge ej herr Bolander har anvisat något annat sätt, på vilket man skall gå till väga för att hjälpa de stackars människor, varom här är fråga, tillåter jag mig vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Lindhagen: Gent emot herr Bolander vill jag säga, att jag tvivlar icke på att han ömmar för dessa människor, men man måste ömma på ett något mera aktivt sätt och icke bara negativt, såsom herr Bolander gör. Tänk om förhållandena äro sådana — och jag börjar verkligen misstänka, att så är fallet — att en stor myckenhet av sådana här små lägenhetsinnehavare, som försökt skaffa sig ett eget hem, ett litet halvt jordbruk så att säga eller kanske ett helt, och som skulle ha sitt skogsfång och sin betesrätt på annans mark, med ledning av den gamla praxis före 1876 ha trott, att det gick för sig även i fortsättningen att göra på samma sätt som förut, och sedan blevo överraskade av att vara av med det hela. Jag tror i likhet med utskottet, att det är ganska svårt att hjälpa dem. Man kan icke gärna hjälpa dem på bekostnad av de nuvarande innehavarna av de tjänande fastigheterna, och icke lär väl riksdagen heller bevilja dem skadestånd. Jag tror således, att det är mycket lätt att hopa svårigheter i vägen för att hjälpa dem just nu. Men jag tror, att det är ett statsintresse i alla fall att få utrett, om lagstiftningen på denna punkt gått oklokt tillväga och äventyrat många existenser. Och kanhända, om utredningen visar, att detta bortfallande av servitutsrätt förekommit i stor omfattning, att man också tänker på någon utväg att hjälpa! Men i varje fall kan en sådan utredning vara av betydelse såsom en varning för framtiden att icke göra på samma sätt. Innan man lagstiftade om ersättning för olycksfall i arbete, började man ju att göra upp en statistik över antalet olycksfall i arbete och hur de gått till. Varför skulle det då vara förkastligt att också nu på förhand göra upp en statistik över *olycksfallen i anledning av lagstiftningsarbetet*? Det kan väl också behövas. Det tycker jag staten även har en anledning att göra.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till detta första försök att åstadkomma en *statistisk utredning om olycksfall i anledning av lagstiftningsarbetet*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motio-

Ang. inveck-
ning i fast
egendom.
(Forts.)

Ang. inteckning i fast egendom.
(Forts.)

nen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Molin i Dombäcksmark begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslags denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 134 ja mot 30 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 118, med förslag till lag med särskild bestämmelse att tills vidare gälla i fråga om skydd för vissa främmande patent;

nr 111, med förslag *dels* till ändrad lydelse av §§ 49 och 53 regeringsformen samt § 2, § 37 mom. 1, § 42, § 43 mom. 2, § 54, § 55 och § 58 riksdagsordningen *dels ock* till lag angående ändrad lydelse av 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott;

nr 110, med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen; och

nr 117, med förslag till lag om ändrad lydelse av 20 kap. 2 § samt 24 kap. 3 § strafflagen.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 9.

Ang. pensionering av skogsvårdsstyrelsernas personal.

Härefter upptogs till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 17, angående ifrågasatt utredning om beredande av pension åt den hos skogsvårdsstyrelserna anställda personal.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 3, inom första kammaren av herr *Fahlén* jämte fyra andra av kammarens ledamöter och den andra, nr 35, inom andra kammaren av herr *Tamm*, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, om och i vilken mån genom statens medverkan pension skulle kunna beredas den hos skogsvårdsstyrelserna i riket anställda personal, samt för riksdagen framlagga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förenämnda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Neiglick*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till motionerna;

av herrarna *Hedenstierna*, *Gustafsson* och *Roos*, vilka instämt med herr *Neiglick*; samt

av herr *Söderberg*.

Utskottets hemställan upplästes, varpå

Herr *O l s s o n* i Blådinge anförde: Herr talman! Jag har deltagit i behandlingen inom utskottet av denna fråga och därvid omfattat den mening, som kommit till synes i den av herr *Neiglick* avgivna reservationen, men på grund av att jag var frånvarande vid betänkandets justering, har jag icke kommit att antecknas såsom reservant. I likhet med reservanterna anser jag, att denna fråga bör genom riksdagens förmedling bringas till de av Kungl. Maj:tt tillsatta sakkunniga för utredning, så mycket mera som det är genom riksdagens lagstiftningsåtgärder, som skogsvårdsstyrelsernas personal tillkommit. Man må väl då anse, att det icke är orimligt begärt, att riksdagen visar så mycket intresse för denna personals framtid, att den tillmötesgår en anhållan om en sådan utredning, varom här är fråga, vilket synes mig vara mera lämpligt, än att initiativet härtill skall tagas på enskild väg, helst det är skäligen omtvistligt, huruvida ett sådant skulle leda till det åsyftade målet. Utskottet har ju också i alla delar instämt med motinärerna, men det har ju icke velat gå samma väg utan förordat, att anmälan till de sakkunniga skall ske på initiativ av enskilda.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Vidare yttrade:

Herr *Söderberg*: Herr talman! Denna fråga är ju föranledd av likalydande motioner väckta i båda kamrarna och avser statens medverkan för att kunna pensionera dessa tjänstemän, lydande under skogsvårdsstyrelserna. Av detta utskottsbetänkande finna herrarna, att hela utskottet har ställt sig välvilligt mot denna fråga, och det har icke varit någon meningsskiljaktighet, huruvida staten borde eller icke borde vidtaga någon åtgärd härutinnan. Utskottet har emellertid ansett, att denna fråga skulle kunna lösas utan riksdagens medverkan. Som sagt går utskottets hela motivering i en välvillig riktning, men utskottsmajoriteten slutar dock med dessa ord: »Någon särskild åtgärd från riksdagens sida lär emellertid icke vara för ändamålet erforderlig», o. s. v. I denna punkt skiljer åtminstone jag mig för min del från utskottet. Nu är vid utskottets

Ang. pensionering av skogsvårdsstyrelsernas personal.
(Forts.)

Ang. pensionering av skogsvårdsstyrelsernas personal.
(Forts.)

betänkande fogad en reservation. Emellertid, tiden är långt framskriden, och jag vill icke nu bli långvarig utan har bara velat nämna, att det är en liten punkt i denna reservation, som jag icke kunnat vara med om. Och därför skall jag, herr talman, be att få göra följande yrkande: att kammaren måtte bifalla utskottets motivering till och med ordet »sakkunniga» och så fortsätta på följande sätt: »Under sådana förhållanden får utskottet hemställa, att motionärernas framställning måtte av riksdagen bifallas.»

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till detta förslag.

Herr A d e l s w ä r d: Herr talman! Båda de föregående talarna ha redan påpekat, att utskottet i sin motivering i själva huvudsaken uttalat en mening, som helt och hållet kan sägas överensstämma med motionärernas. Utskottet har nämligen sagt, att utskottet finner det vara »önskvärt, att frågan om pension åt skogsvårdsstyrelsernas personal göres till föremål för utredning» samt att denna bör kunna ske av de förut omnämnda sakkunniga, d. v. s. de som sitta för att behandla så att säga alla pensionsfrågor. Motionärerna ha i sin motion sagt detsamma. De vilja ha en rationell lösning av skogsvårdsstyrelsernas personals pensionsfråga, och de anse, att saken bör kunna överlämnas åt dessa sakkunniga. Skillnaden är helt enkelt bara den, att utskottet omöjligen kan finna det nödigt att gå en sådan formalistisk väg för att komma till målet som att avlåta en riksdagsskrivelse i ärendet. Utskottet är för sin del alldeles övertygat, att målet kan vinnas på ett ofantligt mycket enklare sätt än genom en skrivelse från riksdagen, och det förefaller oss bra onödigt att för sådana enkla saker gå till riksdagen och begära en skrivelse, när man kan ordna saken så enkelt därförutan.

Nu säga reservanterna, och de föregående talarna ha upprepat det, att de anse det ovisst, huruvida målet kan uppnås annat än genom en riksdagsskrivelse. Emellertid återfinnes i utskottets betänkande ett referat av det uppdrag, som de sakkunniga för utredning rörande pensionsfrågor i allmänhet fått. Det framgår därav, att de ha fått i uppdrag att verkställa utredning bland annat i frågan rörande »fastställande av vissa huvudgrunder för statens medverkan vid anordnandet av sådan pensionering, som icke avser statstjänare, men ändock anses förtjänt av statens understöd» o. s. v. Vidare påpekas, huru t. ex. regleringen rörande hushållningssällskapens tjänstemäns pensionskassa redan är behandlad av dessa sakkunniga. Dessa sakkunniga tillsattes på den tid, då jag var finansminister, och jag kan för min del försäkra, att meningen var, att dessa sakkunniga skulle få sitt uppdrag mycket vidsträckt. Enligt min mening är det därför nära nog självfallet, att när en dylik pensionsutredning ifrågasättes, såsom här är förhållandet beträffande skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän, denna skall i samband med övriga liknande pensionsutredningar behandlas av dessa sakkunniga. Sålunda kunde de, som äro intresserade för saken, t. ex. motionärerna, helt enkelt ha frågat ordföranden för de sakkunniga, huruvida man hade för avsikt att taga upp detta, och bett dem göra det, samt för den hän-

delse de ansett sig behöva förnyat uppdrag därför, helt enkelt vänt sig till finansministern. Jag är övertygad, att han då under hand eller genom ett kungl. beslut skulle ålagt de sakkunniga att taga även denna fråga i samband med övriga under behandling. Då så är förhållandet, tycker jag i likhet med utskottets majoritet, att det är bra onödigt, att riksdagen skall besvärmas med sådana här motioner och med begäran att ingå med skrivelse till Kungl. Maj:t. Det finns redan och blir för var riksdag en allt större mängd skrivelser till Kungl. Maj:t, och jag tycker för min del, att det är bra onödigt att utvidga detta skrivande till Kungl. Maj:t då det gäller frågor, där det är absolut överflödigt.

Ang. pensionering av skogsvårdsstyrelsernas personal.
(Forts.)

Med anledning härav, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr T a m m: Herr Adelswärd anser det förmodligen synnerligen värdefullt, att han såsom f. d. finansminister kunde försäkra, att det, då kommittén tillsattes, var meningen, att den skulle ta hand om denna fråga. Jag anser, att det hade varit värdefullare, om han kunnat försäkra, att den här kommittén verkligen *gjort* det, ty vi ha dock i motionen kunnat säga, att kommitterade ha haft anledning till detta men icke gjort det.

Han sade vidare, att vi privatpersoner kunde gå till ordföranden i kommittén och be honom föra fram frågan. Jag vill meddela, att samtliga uppdrag som kommittén fått, äro grundade på framställningen till Kungl. Maj:t, och ha sedan med remiss gått till denna kommitté. Jag tror icke, det går att på privat väg få dem fram.

Nu säger utskottet i den av herr Söderberg utbrutna meningen: »Någon särskild åtgärd från riksdagen sida *lärer* emellertid icke vara för ändamålet erforderlig, utan torde framställning härom böra i vanlig ordning göras hos Kungl. Maj:t». Jag frågar: hur vet utskottet det? Vem skulle göra det? Här finnas 23 skogsvårdsstyrelser i landet, och de ha tillämpat mycket olika system vid pensioneringen av sina tjänstemän. Det kan hända, att några av dessa system icke äro godkännbara från statssynpunkt. En skogsvårdsstyrelse har exempelvis bestämt sig för ett visst system och ingått till Konungens befallningshavande med begäran om bekräftelse härå. Konungens befallningshavande har förklarat sig icke kunna taga ställning därtill utan förmodligen ansett, att man bör gå den riktiga vägen, nämligen att genom riksdagen få fram denna fråga.

Det genomlyser utskottets, icke motivering, men yrkande, att det icke anser någon åtgärd behöfvig. Jag ber att få erinra om, att det är *riksdagen själv*, som stiftat de lagar, som gälla för den enskilda skogsvården och skogsvårdsstyrelserna. Då är det väl endast i sin ordning, att riksdagen en gång i tiden också bör få uttala sig om, huru den lagstiftning, som reglerar pensioneringen för skogsvårds-tjänstemännen, skall avfattas. Utan riksdagens medverkan lär man icke få en sådan förklaring. Det är icke sagt, att riksdagen, när den verkligen får denna sak till prövning, medger, att skogsvårdsavgifterna och andra medel, ställda till skogsvårdsstyrelsernas disposition,

Ang. pensionering av skogsvårdsstyrelsernas personal. verkligen få användas till pensioneringen — ett ytterligare skäl för riksdagen att taga ställning till frågan. Då kan det hända, mina herrar, att det erfordras lagändringar och för dylika, jag upprepar det, måste väl alla vara med om att riksdagens medverkan behöves.

(Forts.) På grund av vad utskottet i sin motivering sagt hemställer jag, herr talman, om bifall till det av den förste talaren, herr Olsson i Blädinge, framställda yrkandet.

Herr Kristensson: Herr talman! Trots den sena timmen måste jag säga några ord till förmån för utskottets hemställan. Det är så, att här föreligga ett par motioner från mycket framskjutna män inom riksdagen. Oavsett vilka som frambara en motion fordrar jag för bifall till densamma, att den är utförlig och uttömmande och talar om, vad saken gäller. Så är icke förhållandet med denna motion. Nu är det, som vice ordföranden framhållit, så, att det är en kommitté tillsatt, som har i uppdrag att undersöka, huruvida vid anordnandet av sådan pensionering, som icke avser statstjänare, men ändock anses förtjänt av statens understöd i en eller annan form, man skulle kunna vinna större enhetlighet och följdriktighet i denna statens medverkan. Riksdagen har skrivit om alla dylika, som det gällt, inklusive skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän, med begäran om utredning. Nu begär man från ett håll en särskild skrivelse ifråga om skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän. Här komma skogsvårdsstyrelserna, här komma kanske barnmorskorna och andra och begära en särskild skrivelse för sig. För min del får jag säga, att, om landets skogsvårdsstyrelser äro intresserade av personalens pensionsfråga, kunna de skriva och påpeka, att även denna bör tagas under behandling i kommittén, om så ej ändå skulle komma att ske, vilket jag dock förmodar bliva fallet.

Vid sådant förhållande får jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr Berg i Munkfors.

Herr Söderberg: Det var ett nytt skäl, som man ej fick höra i utskottet av herr Kristensson, att man skulle behöva befara, att alla möjliga kategorier skulle komma till Kungl. Maj:ts och begära utredning rörande pensionering av sina löntagare. Det är ändå så, som den förste ärade talaren, herr Olsson i Blädinge, sade, att skogsvårdsstyrelserna äro tillkomna på grund av Kungl. Maj:ts och riksdagens sammanstående beslut. och att man får betrakta dem väsentligen såsom statsinstitutioner. Det är ju så, att riksdagen och Kungl. Maj:ts varit överens om, att också deras tjänstepersonal skulle kunna få den förmånen att få sin pensionsfråga ordnad genom centralisering och under medverkan från statens sida. Nu ha också skogsvårdsstyrelserna gått in till kommittén med begäran därom, men det heter i motionerna, att kommittén hade icke ansett sig kunna föreslå åtgärd för att få skogsvårdsstyrelsernas personals pensionsfråga utredd i detta sammanhang. alldenstund därigenom en

tidsförlust skulle uppstå, vilken komme att menligt inverka på denna personals intressen, vilka krävde en snabb, om ock mera provisorisk, lösning. Skogsvårdsstyrelserna ha ägnat denna pensionsfråga sitt intresse och äro livligt övertygade att *enhellighet* och *centralisering* komme att verka till fromma för denna tjänstemannakår. Men, när man vet, hur denna fråga ligger olika till i landet, och, när man tänker på, vad herr Tamm anförde här, hur man gör på något ställe så och på något annat ställe så, får man väl ändå vara ense om, att man bör åstadkomma ordning och reda även på detta område.

Det är av dessa skäl, herr talman, som jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Vahlquist: Herr talman! Blott ett par ord. Den siste talarens yttrande visade tydligt, att han ej förstätt, vad motionärerna skrivit, och jag medger att inom utskottet man också varit villrådig om vad de menade. Herr Söderberg säger, att skogsvårdsstyrelserna ingått till kommitterade, d. v. s. de av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga, men att dessa icke velat taga upp frågan, därför att tidsförlust för frågans ordnande därigenom skulle uppstå.

Detta är felaktigt. Det är ej nyssnämnda kommitterade, motionärerna syfta på, utan de syfta på skogsvårdsstyrelsernas kommitterade för utredande av skogsvårdspersonalens pensionering. Men jag medger, att den ärade talaren mycket väl har kunnat göra detta misstag.

Jag hemställer, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag. Jag är förvissad om, att motionärerna vinna, vad de önska, endast genom att hänvända sig till finansministern.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall istället till de i ämnet väckta motionerna samt 3:o) bifall till det av herr Söderberg under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av kostnadsfri skolmateriel åt barn i folk- och småskolor; och biföll kammaren utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 11.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skri-

Ang. pensionering av skogsvårdsstyrelsernas personal.
(Forts.)

velse till Kungl. Maj:t angående upphävande av den med de teologiska professurerna förenade prebendeinstitutionen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Slutligen föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8. i anledning av herr Olssons i Ramsta motion, nr 319, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt obemedlade av vidsträcktare tillfällen att förvärva jord och bostäder samt jordbruksinventarier.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 13.

Herr *Lindhagen* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av grundlagens föreskrifter om riksdagsmans okränkbarhet och rätt att utöva sitt riksdagsmannaskap.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 345, blev på begäran bordlagd.

§ 14.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 40 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för professor J. R. Kjellén med avseende å hans rätt till ålderstillägg; och

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för gymnastiklärarinnan Dagny Kristina Widebeck att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

§ 15.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision i visst syfte av grundlagarna och därmed sammanhängande författningar m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnaderna för anläggning av hospital vid Strängnäs samt om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl; och

nr 36, i anledning av väckta motioner om åtgärder för anskaffande av en isbrytare till uppehållande av seglationen å Vänerne;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner rörande vissa pensioner, avsedda att utgå av trafikmedel;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd med erläggande av ränta å statslån för järnvägsanläggning mellan Eksjö och Österbymo; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för underlättande av möjligheterna till utbildning för begäfvade men obemedlade lärjungar vid offentliga läroanstalter; och

nr 8, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av kurser för utbildning av fängvårdstjänstemän av högre grad; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, angående herr Palmstiernas motion, nr 86, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om visst uppdrag till de s. k. trustsakkunniga.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>vice talmannen</i>	under 6 dagar fr. o. m. den 18 mars,
» <i>Sommelius</i>	» den 19 mars,
» <i>Björk</i>	» 9 dagar fr. o. m. den 21 mars,
» <i>Söderberg</i>	» 2 » » » 19 »
» <i>Hamilton</i>	» 3 » » » 17 »
» <i>Beckman</i>	» 2 » » » 20 »
» <i>Svensson i Kompersmåla</i>	» 8 » » » 19 »
» <i>Bengtsson i Kullen</i>	» 2 » » » 18 »
» <i>Eriksson i Grängesberg</i>	» 2 » » » 19 »
» <i>Ström</i>	» 2 » » » 19 »
» <i>Hagman</i>	» 2 » » » 19 »
» <i>Gylfe</i>	» 2 » » » 19 »
» <i>Jonsson i Hå</i>	» 4 » » » 20 »
» <i>Sjöblom</i>	» 5 » » » 19 »
» <i>Persson i Västervik</i>	» 5 » » » 20 » och
» <i>Julin</i>	» 4 » » » 19 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
